SAYI : 41
FİYATI: 1.900.000 TL
ISSN 1301 - 6784
TEMMUZ-EYLÜL 2001

çveneburi

KÜLTÜREL DERGİ

ჩვენებური

ᲙᲣᲚᲢᲣᲠᲣᲚᲘ ᲟᲣᲠᲜᲐᲚᲘ

GÜRCÜSTAN'DA IV. MURAT'IN BÜSTÜ BULUNDU!..

Iste Bekleneen An Geldi!
www.chveneburi.net
Size Daha Yakin Olmak Icin...
Chat Adresiniz :
Server : irc.dal.net
Channel : #Chveneburi

çveneburi
Kültürel Dergi

ISSN 1301-6784
Temmuz-Eylül 2001 Sayı: 41
(Üç Ayda Bir Yayınlanır)
TOTAL MÜŞAVİRLİK VE MÜMESSİLLİK
LİMİTED ŞİRKETİ adına
Sahibi ve Sorumlu Müdürü
Osman Nuri MERCAN

Bu Sayıda Katkıda Bulunanlar
Tsisana ABULADZE, Ali ALTUN, Taner ARTVİNLİ, Mevlüt ARTVİNLİ, Ahmet CEYLAN, Fevzi ÇELEBİ, Birsen DURMUŞ, Mustafa UZUN (GAMİŞİDZE), Ulaş Başar GEZGİN, Hacer Özkan (İREMADZE), Erdal KÜÇÜK, Özlem AKALTUN (KURDİKİDZE), Zurab KAPLANİDZE, Nana KAÇARAVA, Osman Nuri MERCAN, Roln MALAKMADZE, Telmuraz MİBÇUANİ, Laurent MİGNON, İberya ÖZKAN (MELAŞVİLİ), Merab SABADZE, Oğuz MEDETOĞLU, Nodar ŞENGELİA, Tina ŞİDŞVİLİ, İsmail YAZICI, Tea ZAKARADZE,

Yazışma Adresi
Halaskârgazi Caddesi Rışvanoğlu Apt. No: 59
Kat: 6 D. 5 Harbiye - İstanbul
Tel: (0212) 231 79 28 – 233 56 82
Faks: (0212) 246 02 27
İnternet Adresi: http://www.chveneburi.net
e.mail Adresi: cveneburi@cveneburi.cjb.net

Fiyatı
1.900.000.-TL (KDV Dahil)

Abone
ABONET
Tel: (0212) 222 83 32 – 222 72 06
Faks: (0212) 222 27 10

Dizgi
Erdiz Masaüstü Yayıncılık
Tel: (0212) 511 57 68

Ofset Hazırlık
Ram Ajans
Tel: (0212) 613 62 01

Baskı
Raman Ofset

Dergide yayımlanan yazıların sorumluluğu yazarına aittir. Gönderilecek yazılar daktilo edilmiş olmalı; derleme ve çevirilerde kaynak belirtilmeli; çeviri yazılar orijinaliyle birlikte gönderilmelidir.

İçindekiler

TARİH
Gürcüstan'da Sultan III. Murad'ın Büstü Bulundu 2
Tsisana ABULADZE
Yıkıntılar, Ölü Kentler ve Kiliseler 4
Essad BEY
Gürcüstan'da Osmanlı Çalışmaları-2 8
Nodar ŞENGELİA
Livane Bölgesi'nin Tarihinden 12
Roln MALAKMADZE
Sümer ve Gürcü Alfabelerinin Karşılaştırılması 14
Telmuraz MİBÇUANİ , Zurab KAPLANİDZE

SÖYLEŞİ
Ben Gürcüyüm – Tetri Adı Bana Şans Getirdi 18
Osman Nuri MERCAN

YAŞAM - KÜLTÜR
Gürcü İnternet Siteleri 19
Erdal KÜÇÜK

EDEBİYAT - SANAT
Gürcüstan'da Azeri Edebiyatı 20
Laurent MİGNON
Öyküler 21
Guram ODİŞARİA, Guram RÇEULİŞVİLİ, Ahmet CEYLAN
Şiirler 24
Mustafa UZUN (GAMİŞİDZE), Terenti GRANELİ, İsmail YAZICI

ETNOĞRAFYA - FOLKLOR
Gölyaka'da Gürcü Sülaleler ve Gogitidze'ler 26
Fevzi ÇELEBİ
Efsanelere Konu Olmuş Bir Gürcü Kızı: Tamara 29
Taner ARTVİNLİ
İmerhevi Gürcüleri'nde Kültür 30
Özlem AKALTUN (KURDİKİDZE)
Gürcüstan'da Türkçe Konuşan Köyler 32
Merab SABADZE
Atasözlerinde İyilik ve Kötülük 34
Gürcü Yemekleri 35
Tamar LOMİDZE
Tina ŞİOŞVİLİ
Gürcüler'de Halk Dansları-3 36
Oğuz MEDETOĞLU
Bir Gürcü Köyü: ESKİKALE (USTAMİS) 38
Birsen DURMUŞ
Türkiye'deki Gürcü Köyleri-18 39
İberya ÖZKAN (MELAŞVİLİ)

GÜRCÜCE
Lazca-Megrelce-Gürcüce -Türkçe Sözlük 40
Bulbulis Yubile (Masal) 41

HABERLER - BASINDAN 42

Gürcüstan'da Sultan III. Murad'ın Büstü Bulundu

*Tsisana ABULADZE**

Aspindza bölgesindeki Moktseva köyünde yaşayan 83 yaşındaki Vasil Papidze, geçen yıl Ağustos ayında bahçesinde çalışırken elindeki tarım aleti toprakta sert bir şeye takıldı. Onun, üç santimetre kalınlığında sert deri bir kumaş sarılmış bir eşya olduğu ortaya çıktı. Bulan kişi önce bir korkuya kapıldı, ancak merakını yenemeyerek içini açtı. İçinden, antik büst modelinde ağaçtan yapılmış, belline kadar çıplak bir erkek heykeli çıktı. Büstün arkasında Osmanlıca yazı vardı. Bakan Sultan Mura[d] ve tarih 1585-1595 yazıyordu.

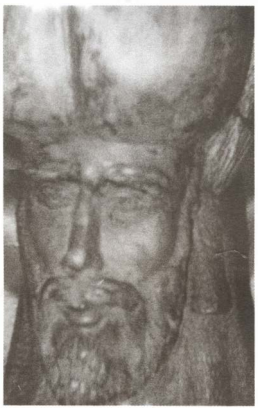

Vasil Papidze'nin oğlu Zurab bey benimle görüştü. Büstün bilgisayardaki fotoğraflarını da gösterdi. Bir süre sonra da büstün kendisini getirip bana gösterdi. Sanatın ender örneklerinden biri olan bu büst bende hayranlık uyandırdı ama birçok soru işareti de bıraktı. İslamın insan ve hayvan şekillerinin yapılmasını yasaklaması, dekoratif sanatın gelişmesini ve filigram motiflerin yapılmasını sağladı. Bitki motifleriyle işlenmiş el yazıları özellikle de sultanların sipariş verdikleri ya da onlara armağan olarak yapılanlar hayranlık uyandırıyordu. Hat sanatı da gülçlü bir sanat idi. Osmanlıca Hatt-ı Hüsnü 28 el yazısı tanınmaktadır. Sanatsal düzenlemeler açısından sülüs, reyhan, küfi ve divan-icellisi kullanıyorlardı. El yazmalarını kopya edenler her zaman kimliklerini belirtiyorlardı, sanatçı ise belirtmiyordu. Bu yüzden de kopya edenlerin tarihten kalma hat sanatı ve hanedanlık ekolleri vardır, sanatçıların ise yok sayılır. Üstelik, Osmanlı el yazmaları eserlerinde, belirginliği, konu çeşitliliği, renk uyumluluğu ve hatların düzgünlüğüyle göze batan muhteşem minyatürler bulunmaktadır (Türk minyatürü ile ilgili birçok bilimsel çalışma yapılmıştır). Bilinliyor ki, Sinan Bey Sultan II. Mehmed'in resmini çizmiştir. Reis Haydar Niğlar II. Selim'in portresini yapmıştır. Sultan III. Murad'ın kapısına Usta Osman hizmet ediyordu. Türkler ressamlığı İtalyan'lardan öğreniyorlardı. Fatih Sultan Mehmed'in davetiyle İtalyan Centile Bellini İstanbul'da çalışıyordu. Türk ressam, Özbek asıllı Baba Nakkaş'a ressamlığı, Venedikli Pauls öğretiyordu. Çok sayıda Avrupalı ressam İstanbul'da yaşıyordu. Osmanlı temalarında oluşturulan resimleri, minyatürleri, portreleri ve peyzajları onlar Avrupa'ya götürdüler. Ben, geç orta yüzyıllarda oluşturulan Osmanlı Sultanlarının renkli portrelerini gördüm. Ancak onların heykelleri hakkında hiçbir şey duymadım. Şimdi de özellikle bununla ilgili literatürleri inceledim ancak hiçbir şey bulamadım. Böyle de olmalıydı, çünkü İslam insanın heykelinin yapılmasını kesinlikle yasaklıyordu. Yaptırmak isteyeni ise putperestlikle suçluyorlardı. Heykel sanatının kapsamı içine taş işleri (cami, mezartaşları, kervansaray, medrese vb. üzerindeki kabartmalar) giriyordu. Osmanlı'da XVIII. yy. sonuna kadar üç boyutlu heykel örneği hiç yoktu. Bu yüzden de Gürcü köylünün bahçesinde bulunan ceviz ağacından yapılmış 1m 145cm uzunluğundaki Sultan III. Murad'ın büstü olağanüstü bir olaydır.

III. Murad (1574-1595) zamanındaki defterdar Bin Seydi aynı zamanda yüksek Vaka-i Nüvis'i[1] de idi. Kendisi Sultanların soy tarihleri olan Silsilename ve Tomar yazmıştır. Onun eserlerine Şah-name de denmektedir. Burada bizim için ilginç olan onun

(*) Tarih Bilimi Doktoru, Profesör.

1. Vaka-iNüvis: Osmanlı imp. devrinde, zamanın hadiselerini kaydetmekte vazifeli olan resmi devlet tarihçisi.

eseri: "Ikrafet-ul-Insaniye fialşemail al Osmaniye". Tam tercümesi "Osmanlı değerlerinde insan görünümü" şeklindedir. Anlamı ise "Osmanlı Sultanlarının insani görünümü" dür (G. Flügel ve Ch. Rien bu şekilde yorumlanışlardır). Eserin yayınlınıp yayınlanmadığını bilmiyorum ama, el yazması nüshalar çoktur ve İstanbul Topkapı Sarayı, Britanya Ulusal Müzesi, Viyana, Milnih ve Dresden'de korunmaktadır. Sultan III. Murad'ın 1583 yılında Seyid Lokman'ı yazmakla görevlendirdiği eser ilk 12 Osmanlı Sultanına methiyedir (Fr. Babinger). Her bir sultanın dış görünümü ve çalışmaları için hoş bir şekilde yazılmıştır. III. Murad hakkında: uzun boylu, yuvarlak açık renk gözlü, pembe yüzünde ince burunlu olduğu yazılmıştır. Eserin bize ulaşan el yazmalarıyla beraber sultanların portreleri de bulunmaktadır. Bunlar, Topkapı Sarayında korunan orijinallerden kopyalanmış ya da Usta Osmanlı aracağıyla Avrupa'dan elimize ulaşmışlar. G.Flügel'e göre Şark tipinde ressam şüphesiz Avrupalıdır. III. Murad'a verilen el yazmasına göre, III. Murad çok gençti. Dresden'deki el yazmasının daha geç dönemlere ait olduğu görülmektedir. Yeni bulunan büstü yapan da Avrupa'lıdır. O, Seyid Lokman'ın III. Murad hakkında yazdıklarını bilmekte ve ona göre sultanın büstünü ceviz ağacından yapmıştır. Heykeltraşın müslüman Osmanlı olması mümkün değildir. Müslüman biri tarihi hicri olarak atardı ve bu da şeklinde olurdu. Miladi takvime göre ise şeklinde olurdu. Hint-Arap rakamlarından Avrupalılar yararlanıyorlardı. Gürcüler ise rakamları harf simgeleriyle yazıyorlardı. Bunun dışında III. Murad'a "Bakan" sözüyle hitap edilmektedir. Bunun, Osmanlı döneminde Osmanlıca'daki karşılığı Nazır, Vezir ve Vekil idi. Sultana bu şekilde hitap etmek de mümkün değildi. İşin doğrusu, Lokman'ın eserindeki III. Murad'ın portresinin üzerinde, kasidenin bir bölümü olduğunu sandığımız bir metin bulunmaktadır.

Bakan Sultan Murad'ın gül yüzüne

Yakın bin yıl olur bir sözüne.

Açıktır ki, Osmanlıca bilmeyen bir heykeltraş bu metinden (bakan Sultan Murad) kısmını aldı ve ortaya anlamsız bir şey çıktı. Sultan bakan mı? Dahası, adını bile doğru alamayıp (mura) yazmışlar. III. Murad'ın güçlü olduğu dönemin tarihini de yanlış alarak, 1574 yılı yerine 1585 yılı olarak yazmıştır. Ancak, şunu da belirtmek gerekir ki, Lokman'ın eserinin Dresden'deki nüshasında III. Murad'ın minyatürünü de yaklaşık 1585-1595 yılı olarak tarihlendiriyorlar (bk. Karin Rührdanz, Türkische Miniaturmalerei, Leipzig, 1988 y.) Böylece, sanat bilimcisi olmayan Osmanlı uzmanı olarak bana göre, Sultan III. Murad'ın Gürcüstan'da bulunan büstünü yapan kişi Lokman'ın eserinin metni ve minyatüründen yararlanan bir Avrupalıdır. Avrupalılar, III. Murad hakkında hep iyi şeyler düşünüyorlardı ve ona "barışçı Sultan" diyorlardı. Çünkü dikkatı Avrupa'dan Güney Kafkasya'ya ve İran'a yöneltmişti. Osmanlılar ise onun dönemine "Duraklama Dönemi" demektedirler.

Büstü tarihlendirmek için bize malzemenin laboratuar analizi yardımcı olacaktır. Büstün sarıldığı kumaşın, dokuz kat katlanmış, bal mumuyla, ışırtoyla ve anlaşılamayan bir maddeyle ıslatılmış kalın çuvallık ketenden olduğu ortaya çıkmıştır. Moskova'lı uzmanlar kumaşı XVII-XVIII yy. olarak tarihlendirmektedirler.

Büstün Moktseva köyüne nasıl geldiği sorusunu cevaplamak çok zordur. 18. yy. dan itibaren bu bölgeyi Avrupa'dan katolik misyonerlerin sıkça ziyaret ettiğini gözönünde bulundurmak, büstü bulan ailenin atalarının da büyük tüccarlar olduklarını unutmamak gerekir.

GÜRCÜCE DERS VERİLİR,
ÇEVİRİ YAPILIR.
TEL: (0212) 231 79 28

Yıkıntılar, Ölü Kentler ve Kiliseler

Essad BEY

Svaneti'nin güneyinde iki eski Gürcü memleketi, İmereti ve Samegrelo Krallıkları uzanır. İkisi de, eski bir tarihe ve ta Yunan Argonotlarına[1], İmereti'de, şu an Rioni diye bilinen Fasis ırmağı kıyılarında Altın Pöstekî'yi aradığı günlere kadar giden şanlı bir geçmişe sahiptir. İmereti'nin sakinleri Gürcülerdir ve Gurla'dakî komşuları gibi, Babil sürgünü günlerinde Kafkasya'ya göç etmiş Yahudiler'in soyundan geldiklerini iddia ederler. İmereti'nin dil bilgileri de rivayete göre Yahudice olan birtakım yer isimleri aktarırlar ve İmereti sözcüğünü de-, eski İberya'yı -da-, "muhacir" anlamındaki "Hebreler" ya da "Huber"in bir şekilde bozulmuş hali olarak görürler.

Aslına bakılırsa, bugünün İmereti'lileri, Yahudiler'den, dış görünüşte ayırtedilebilir haldeyir ve Kafkasya'nın, evrensel olarak, en becerikli ve kurnaz dava vekilleri ve sözenleri (hatip) sayılırlar. İmereti'nin krallık ailesi bile Yahudi'dir ve dünyanın en yaşlı, en asil ve üstün yönetici soyu olduğunu iddia eder. Bu, üçbin yıllık krallık dizisi kanıtlanabilen ünlü Bagration soyudur. Bagration ailesi, o ya da bu dönemde, Kafkasya'nın hemen hemen her ülkesinde kral çıkarmıştır. Ermenistan, Gürcüstan ve diğer birçok memleketin tarihinde, bu isimin krallığı bulunabilir; Paris'te bile, Fransız Kralları'nın mezar yerinde, topraklarından sürülmeden önce Ermenistan Kralı olan ve Paris'e yaşamaya gelip, Fransız Kralı'nın kuzeni olarak ölen bir Bagration'un mezarı görülebilir. Aslında, son Bagration, bugün Paris'te yaşıyor, Kral'ın kuzeni olarak değil, bir Citroen taksinin sürücüsü olarak. Bununla birlikte, Bagration'unkinden daha asil bir soy yoktur. Avrupa'nın ve Asya'nın tüm prensleri, Habsburglar, Burbonlar, Romanovlar, bir Bagration Prensi'yle karşılaştırıldığında, küçük asillerdir. Çünkü Bagratlıer, Kral Süleyman'ın ve Kral Davud'un doğrudan torunlarıdır; Musa peygamberin de soyundan gelirler. Bir yandan, İsa'yla ilişkilidir. Böylece, dünyada kimsenin kendilerine karşılık gelmediğini rahatlıkla iddia edebilirler. Ailenin krallık ünvanı her zaman şöyle gider: "Ben, Tanrı'ca kutsanmış, Bagration, Tanrı'nın inayetiyle Kral, memleketin (burada ülke ismi geliyor) Hükümdarı, Kurtarıcımız İsa'nın varisi, Krallar Süleyman ve Davud'un oğlu, Musa'nın varisi, hak sahibi, Efendiler Efendisi, vb." Ünvanın tümü, üç sayfayı kaplayacaktır. Bagration sözcüğünün anlamı "Zion Dağı'ndan gelen"dir ve resmi secere tamamen doğru olmasa da, üçbin yıllık de rebeyliği ve Bagratlıerin Yahudi kökeni; herhalukarda kanıtlanır. Tüm tarihte, elbette, bunun benzeri yoktur.

Ondokuzuncu yüzyılda, bir Bagration, daha sonra Napolyon savaşında yer alacağı Rusya'ya göçetti. Tüm Rusların Çarı 1. Aleksandr, O'na kızkardeşini vermeye niyet etti ki bu niyet, Bagration tarafından; yakışıksız ve mantıksız bir istek olarak reddedildi. Dünyanın altıda birine hükmeden birinin kızı, bir Bagration'a eş olmaktan uzaktı.

Çar'ın öfkesi sınırsızdı ve mağrur Kafkasyalı'yı sürgünden kurtaran tek şey, savaş oldu. Kısa bir süre sonra, Borodino çarpışmasında öldürüldü.

Bagration ailesi, tam ondokuzuncu yüzyıla kadar İmereti'de hükmetti ve biraz ilkel bir biçimde hükmettiler. Başkentleri Kutaisi'de son İmereti Kralı II. Süleyman'ın altında, bir dava gördüğü ve üstünde, hüküm verilenin hemen ipe çekildiği ağaçlar, bugün de görülebilir. Bu aynı Süleyman, kahramanca bir çarpışmadan sonra, Rusiarca, topraklarından sürüldü.

İmereti, destanlar yönünden çok zengindir. Eski kentlerin ve tapınakların kimi en belirgin yıkıntıları, geleneksel öykülerinin tümünün masal olmadığına delildir. Öncelikle, Hristiyan efsaneleri vardır. Gerçek Haç'ın parçalarının, İsa'nın Haç'a gerildiği altın ve gümüş çivilerin, Chiton Christi'ler ve diğer kalıntıların bulunduğu kiliselerin sayısı sonsuzdur.

Bu ülkenin kiliseleri, dünyadakilerin elbette en yaşlıları arasındadır ve bunların en yaşlısı, Martvili -"Koca Meşe Kilisesi"- kilisesidir. Havari Andrew tarafından, İ.S. 40'ta yapıldığı sanılmaktadır. Koca Meşe Piskoposu Çkondideli'nin eski çağlarda yaşadığı manastır, bitişiğindedir. Çkondideli, Samegre-

1 Argonot: Yunan mitolojisinde, "Altın Pöstekî"yi bulmak için, Yason'un yönetimindeki Argo gemisinde yolculuk yapan kahramanlardan biri. -ç.n.

lo'nun başpiskoposuydu; krallarla ilişkideydi ve doğrusunu söylemek gerekirse, bir papazdan çok feodal bir barondu. Kutsal meşeliğin ortasında, bir zamanlar putatapar tapınaklarının duvarlarında ve sütunlarında bulunan taşlardan örülmüş bir hisar dururdu. Çkondideli, Gürcüstan'ın diğer yüksek ruhbanları gibi, sürekli bir orduya sahipti ve seferber etmeye, kendi prensleri, asilleri ve savaşçıları vardı. Gürcü piskoposlarının çoğu, çok cenkçiydi. Önceki zamanlarda, papazın nerede başladığını, feodal baronun nerede bittiğini söylemek güçtür. Başarılı bir çarpışmadan sonra, düşmana az önce darbeler indiren başbuğ, zırhını çıkarıp, haçı eline alıp, papaz giysileri giyinir ve düşmüş olanların günahlarını bağışlardı. Bu papazlar, tarihte kendilerini profesyonel askerlerden ilkelerinden vazgeçmeye bir hayli eğilimli dünyevî prenslerden daha savaşçı olarak saydırdılar. Çünkü Gürcüstan'ın yaşadığı savaşlar, Hristiyan Doğu topraklarının en yaşlısını her yönden çevreleyen Müslümanlara karşı, temelde dinseldi, şöyle ki papazların cenkçi yiğitliği, her zaman Müslümanlara yönelik olmasa da ortadaydı.

"Uplistsihe Kilesisi ve Kalıntıları"

Koca Meşe (bu meşe, Samegrelo'nun tümünde, kutsal bir ağaç olarak aşırı derecede sevilmekte ve ona hürmet edilmektedir) piskoposlarının makamının yanında, şimdi bir bilgin heyetince ilk kez incelenmek üzere olan ünlü Nakalakevi kentinin eski yıkıntıları bulunmaktadır. Nakalakevi, Batı Kafkasya'nın en eski yıkıntısıdır ve henüz kazıbilim (arkeoloji) tarafından açılmamış en ilginç bilgi deposudur. Bu yerin binlerce yıl ad olarak taşıdığı "Nakalakevi" sözcüğü, Megrelce'de "eski kent" demektir ve Yunanca sözcük "Arkeopolis"in birebir çevirisidir. Binlerce yıl önce, eski bir kent olarak bilindiğine göre, dikkate değer bir geçmişi olmalıdır. Ve anlaşılmaktadır ki Nakalakevi böyle bir geçmişe delil olacaktır. Bilginlerin görüşüne göre, Kolhis'in başkenti ünlü destan kenti Ea'dan tüm Yunan maceracılarının rüyasından ne eksik ne fazladır. Yarıtanrı Medea, ağzından, işte burada büyülü sözcükler saçmıştır; burada Argonotlar, karaya ayak basmıştır ve Yason burada Altın Pöstekî'yi aramıştır.

Ergeç, turistler ve kazıbilimciler için tartışmasız, bir Hac yeri olacak gerçekten efsanevi bir yer. Belki de öyle bir noktaya gelinecek ki eski putatapar tapınakları ve klasik tapınaklar kazılıp çıkarılmış olacak; pirinç bir levha, Medea'nın Yason'u büyüledigi yeri yadedecek; bahşişlere aç rehberler, yabancıları, yıkıntılar boyunca götürecek ve ağır ciltler Nakalakevi kentini göklere çıkaracak. Gürcüstan'ın geçmişinin hazinelerini ortaya çıkaracak heyet henüz yoldadır.

Klasik eskilik, Samegrela ve İmereti sakinleri arasında hala yaşıyor. Bu toprakların sayısız eski destanları, Yunan efsanelerinin çeşitlemelerinden başka birşey değildir. Megrellerin kendi görüntüleri de, klasik güzelliktedir ve damarlarında akan kanın Yunan ve Ceneviz kanı olduğu varsayılabilir. Yunan kolonicilerin, İtalyan tüccarların, Bizanslı fatihlerin yüzyılları, bu insanların ruhlarını etkilemekten asla tamamıyla geri durmayacaktır.

Nakalakevi-Arkeopolis, Lazika Hristiyan Krallığı'nın başkentiydi ve altıncı yüzyılda Bizans'ın güçlü imparatoru Justinyen, orada, yıkıntılarının şu an klasik çağ yıkıntıları arasında uzandığı büyük bir kilise inşa etti. Megrel köylülerin ve keşişlerin gösterişsiz kulubeleri bile, yıkıntıların ortasında yükselir. Onların arasında yaşayan polis memuru, buranın sakinleri arasında huzur sağlamaya bakıyor ama yakında, görmesi gereken zor bir iş olacak: Yeni bir dünyanın kıldını kırmak için gelecek bilginlere ev bulmak, onun görevi olacak.

Nakalakevi'nin tüm çevresinde, Samegrelo'da ve özellikle İmereti'nin dağlık sıralarında ve tam da Gürcüstan'da doğuya doğru, karşılaştıklarında Nakalakevi'ninkilerin gerçek çağdaş kaldığı yıkıntılar var. Bunlar, bugün adının da unutulduğu bir halkın gizemli mağara yerleşimleri, mağara kentleri ve kaleleridir. Bu ölü mağara kentlerinin en ünlüsü, Gori kentinin yanındaki "Uplistsihe" -Tanrı'nın Kenti-dir; destanlarda göklere çıkarılır ve Gürcülerin ortak malı sayılır. Uplisziihe, bir kaya dağıdır; dik uçurumları ve duvarları, Kura ırmağının kıyıları üzerinde ağaçsız ve grice şahlanır. İlk başta, ölü bir ken-

tın huzurunda olduğunuzu farketmezsiniz. Yalnızca en tepede, geçit vermez bir yükseklikte, birkaç mağara kaya duvarda her türden yaklaşmanın olasılık dışı olduğu küçük oyuklar görülür. Irmağın ucunda bir tek karanlık giriş, yalnızca deneyimli bir rehberle izlenebilecek bir kuyuya götürür, yoksa insan kaya şehir içindeki odalar dolambacında, saraylarda ve sokaklarda içinden çıkılmaz bir şekilde kaybolur. Kentin kendisi, hiç bir şekilde tarih öncesi mağara adamlarının yerleşim yeri değildir. Tersine, ince oyulmuş sütunlar, salonların tavanlarına oturmuş bir ekinin (kültür) biçemini ve hünerini ele vercesine ayakta tutar. Süslemeler ve yazılar, odaların duvarlarını kaplar; aydınlatma ve ısıtma amaçlı raflar ve girintiler duvarlarda sıra halindedir. Ama kabaca oyulmuş yerleşim deliklerinde, bakışımsız (asimetrik) pencereler ve münzevilerin süslenmemiş duvarları görülmektedir. Sayısız kuşaklar tan'da tüm yıkıntılar, yalnızca elli yaşında olsa bile, Tamara tarafından inşa edilmiş sayılır. Belgeler, Makedonyalı İskender'in Uplistsihe kaya şehrini ziyaret ettiğini belirtiyor ve birçok bilgin onun saraylarında, Astarte'nin[2] ve Baal'ın[3] muhteşem, eski bir tapınağını görüyor.

Nasıl oluyorsa, nehir yatağının altında dünyanın derininde kayanın içinde inşa edildiği sanılan efsanevi bir kentin daha olduğu gibi, kent bir bilmece olarak kalıyor. Buranın yerlileri onun varlığına ikna olmuş olsa da, hiç kimse bu ikinci kenti keşfetmeyi başaramadı. Uplistsihe'ninki gibi gizlendiği sanılan giriş yolu, henüz bulunamadı.

Ancak tepeden görülebilen şehir siperleri, boğazları ve mağaralarıyla hiç bir şekilde istila edilemez bir istihkam olmuş olmalı. Kenti dış dünyaya bağlayan yalnızca iki dar, karanlık boğaz var ve

Martvili Kilisesi'nde Bulunan Eserler

yaşamış olmalıdır. Çünkü yapının yalnız biçemi değil duvarlarındaki yazılar da değişiklik gösteriyor. Eski Gürcü yazısı, bugüne dek çözülmemiş, anlaşılmaz hiyerografik yazıyla birlikte temsil olunuyor.

Bu kaya şehrin saraylarının kimi, kubbecik biçimindeki tavanlarla iki zemine sahip. Çevrede, daha dün kullanılıyormuş gibi, kocaman şarap testileri duruyor. Ama yine de, bu kayaya oyulmuş gizli, görülmez kentin son sakinlerinin buradan ayrılışı üzerinden, herhalde bin yıl geçmiş olmalı. Uplistsihe'nin ne zaman kurulduğu bilinmiyor. Çok eski Gürcü belgeleri ondan sözediyor ve bilginler bu dolambaçların kayadan çelik araçlar olmaksızın yontulduğunu ve eski Pelasgî katakomlarıyla göze çarpan bir benzerlik taşıdıklarını iddia ediyor. Gürcüler başka türlü düşünse de tahminen üçbin yaşındalar. Gürcülere göre Kraliçe Tamara, bu kentin kurucusu. Ama bunun bir önemi yok çünkü Gürcüsbunlardan biri en dikkatli göz için bile kesin suretle görülemez halde.

Yıkıntı haline gelmiş kentin ortasında, görece yakın bir tarihe ait bir kilise durur. Şimdi, bile, nadiren Hristiyan bir şekilde olsa da hürmet edilir. Şarap mevsiminden sonra civardaki köylerin köylüleri kiliseye gelir ölü kentin ruhuna puta taparca hediyeler getirirler: Mihrabın bir yanında duran şarap dolu koca kavanozlar. Şarap, tanrının refahına buharlaşır. Gürcüstan'ın ruhban tabakası, bu göreneğe karşı çıkmaz: hoşgörülüdür ve bundan daha garip günahlara katlanmak durumundadır. Gürcü kilisesi, gerçekte puta tapar zamanların tüm göreneklerini benimsedi ve onları Yunan kilisesinin kut törenleriyle tamamladı ve bu şekilde insanların tüm ulusal geleneğin kökü saydığı bir din yarattı. Bu nedenle Gürcü kilisesi, şimdiye dek de, insanların ruhsal yaşamının özeği (merkez) ve ulusal şerefin ve gücün taraftarıdır.

Kiliseler, Gürcüstan'ın dayanıklı mimarı biçeminde, birçoğunun aşırı derecede eski ve çokluk la, bakımsızlıktan harap olmuş olmasına karşın, yüz-

2 Astarte: Fenike inanışında aşk tanrıçası. -ç.n.

3 Baal: Fenike inanışında baştanrı, güneş tanrısı. -ç.n.

4 Hazreti Meryem kasteditiyor. -ç.n.

yıllar boyunca değişmemiş kalmıştır. Gürcü kilisesinin zemin tasarımı, Haç'tır. İnce sekizgen bir kubbecik, Haç'ın iki kolu üzerinde yükselir. Memleketteki tüm kiliseler, bu ilkeyle inşa edilir. Biçimde uçarı değişiklikler, Gürcülere yabancıdır; Gürcü aldatıcı yeniliklerin; geleneksel, iyi yerleşmiş örneklerin yerini almasını küçümser.

Akşam, kiliseler boş olduğunda, Gürcü kızlar hissettirmeden kiliselere gelir. Ellerinde, yumak yapılmış bir parça ip vardır. Kilisenin girişi önünde diz çöküp dua ederek, yumağı bırakırken, dudaklarından puta taparca sözcükler dökülür. Ellerinde ipin ucunu tutarlar; sonra yumağı öperek diğer yandan yumağa geri dönene kadar dizleri üstünde emekler, taşıdıkları ucu yumaktan kalana düğümlerler. Eğer kız bunda başarılı olursa, sevinçli ve güvenli olarak ayağa kalkar, çünkü artık bilmektedir ki yıl bitmeden hürmet ettiği kahramanlarından biriyle evlenecektir. Kilisenin rahipleri, bu işin icabına bakacaktır çünkü kız onları iple hapsetmiştir ve onlar onun arzusunu gerçekleştirmeden kiliseyi bir daha terkedemez, köylere kaçamaz ve Gürcülerin onlar için kulübelerinin pencerelerine koydukları dindar hediyeleri alamazlar. Gürcü kiliseleri, çoklukla kalın bir ip ağıyla kapıdır öyle ki insan eşiklten geçmek için ayağını kaldırmak zorundadır. Evlenmek isteyen öyle çok kız var ki.

Gürcü azizleri, bununla herhalde güç zamanlar yaşıyorlar. Ama Gürcü kiliseleri yalnızca azizleri ağırlamıyor. İtalyan kiliseleri bile Gürcüstan'ın kutsal manastırlarından ve kiliselerinden daha fazla kalıntı içermez. Bir kilisede, örneğin Kurtarıcı'nın giysileri sergilenir; bir başkasında İsa'nın bir havarisi tarafından yapılan en eski resmi ve en ünlülerinden birinde, Gürcüstan'a Hristiyanlığı getiren Azize Nino'ya bir rüyada, Tanrı'nın Anası[4] verdiği üzüm dalı gösterilir. Bununla birlikte en dikkate değer kutsal kalıntı, Ararat dağı yakınındaki bir Ermeni kilisesinde gösterilir. Bu sel duruldu̇ğunda, Ararat'ın doruğuna yerleşen Nuh'un gemisinden geldiği varsayılan bir parça çürümüş yündür.

Gürcü halkının kutsal destanları, bir sürü cilter doldurur. Bunlar, büyük olasılıkla daha eski ve özgün biçimlere, Batı'nın destanlarından daha yakın olmalarına karşın, Avrupa'da bilinmezler. Çoğu zaman cezalandırılan ve dudak bükülen Doğu Hristiyanlığı, bu ham hikayelerde yansıtılır ve çocuksu dindarlıkta, hayalde ve sahtelikte. Bu dünya üzerindeki Hristiyanlığın en eski biçimidir ve varlığının akışında, Haç için, batının kiliselerine nazaran daha zorlu savaşmak zorunda kaldı. Ashında, son ikibin yılda, Gürcüstan'ın tüm tarihi, Gürcüstan'ı her yönden saran diğer inanışlardan düşmanlara karşı, iman için hiç bitmek bilmez bir çarpışmadan başka bir şey olmamıştır. Gürcüstan, Doğu'nun en büyük Hristiyan diyarının -Bizans'ın- yapamadığını yapmakta, İnatçı yiğitliğiyle başarılı olmuştur; Hristiyanlığı'nı korumuştur. Gürcü papazlarının ve keşişlerinin asker olması ve kendi halkı hoşgörülü olmayı ve eski puta tapar tanrılarını, ülkenin özgürlüğü adına kabul etmeyi öğrenmiş olması, şaşırtıcı değil. Gürcüstan tarihi, bu yüzden, mezhep tanımaz. Eski su tanrısı, av tanrıçası ve hasat tanrısı, Hristiyan azizleri yanında, alçakgönüllü yerlerini almışlardır. Birçok yörede, ulusun başazizi Aziz Giorgi'nin yanısıra, eski tanrılara, dindar hediyeler ve destanlarla hürmet edilıyorsa, hiç bir Gürcü şaşkına dönmez. Psav'da ve Tuşeti'te, örneğin, bu tanrılar bir Hristiyan azizi kılığında bile gizlenmez ve kültleri, Hristiyanlığın resmi kültü tarafından bozulmayarak sürer. Tuşeti'te, Hristiyan papazlarla her zaman kavgalı olmayan kendi rahiplerini, Dadekonları korumuşlardır. Ne de olsa, Gürcüstan'da, nerede Hristiyanlığın bittiğini ve açık putataparlığın başladığını kestirmek güçtür, Müslüman olmayan herşey, bir anda, Hristiyan olarak adlandırılıyor. Müslüman olmadıkları gerçeğini vurgulamak için kendilerini Hristiyan olarak adlandıran, ama ülkelerine hiç bir Hristiyan papaz kabul etmeyen Hevsurlar bile, gerçekte, resmi tutanaklarda, Yunan Ortodoks Hristiyan olarak görünürler.

İnançları için mücadelede Gürcüler, ülkelerinin puta tapar geçmişlerini koruyabilmiş bulunuyorlar. Batı Kafkasya'nın vadileri, bu yüzden eksiksi (kültürel) tarih, kazıbilim ve budunbetim (etnografya) için gerçek bir hazine evi olmuştur: Samegrelo, İmereti, Svaneti ve Guria halen keşfedilmeleri Babil'inki ya da Mısır'ınki kadar önemli yıkıntılar barındırmaktadır. Mısırlılar, Asuriler, Yunanlar, Hititler, Romalılar, Bizanslılar, Cenevizler, Araplar, Persler, Türkler, Ruslar, Gürcüstan'ın tüm vadilerinde hüküm sürdü. Artlarında bıraktıkları izler, kurdukları kentler, getirdikleri görenekler, hala keşfedilmemiş olarak uzanıyor. İmereti ormanlarının derininde, eski ırmak Pasis'in kıyılarında, orada hala ince harap olmuş sütunlar güçlü lisarlardan ve zarif mermer saraylardan kalanlar ve henüz bir bilginin gözüyle görülmemiş yazılar can çekişiyor. Bir zamanların güçlü krallarının kırsal ahıfatları, sürülerini yakında otlatıyor ve bir yitmiş şanın sınırlarında dindar boşinanla sakınıyor. Büyücü Medea'nın ünlü ülkesi, araştırılmayı bekliyor hala.

Çevıren: Ulaş Başar GEZGİN

Essad Bey. (1931). Twelve secrets of the Caucasus. New York: The Viking Press. s. 297-308. adlı eserden çevrilmiştir.

Gürcüstan'da Osmanlı Çalışmaları-II

Nodar ŞENGELİA

(Geçen sayıdan devam)

All, Osmanlı askerinin her yeni başarısı hakkındaki bilgileri İstanbul'a gönderiyordu, eserlerinde de yer verdiği haberleri yazıyordu. XVI. yüzyılın 80'li yıllarındaki Gürcüstan ve Güney Kafkasya ülkelerinin tarihinin tüm ayrıntılarının öğrenilmesi için Mustafa Ali'nin kendi gözüyle gördüğü ve yazdığı olaylar değerli bir kaynaktır.

Mustafa Ali'nin "Fırsat-Name" adlı bir eseri daha vardır. Bu eseri Sinan Paşanın isteği üzerine yazmıştır. Bu eserde Gürcüstan, Şirvan ve yakın bölgeler anlatılmıştır. O, "Nusret-Name'nin" devamı niteliğini taşımaktadır.

Ali'yle aynı dönem tarihçisi olan Mustafa Selanik'te de Gürcüstan tarihi hakkında en az Ali'nin kiler kadar ilginç bilgiler bulunmaktadır. Aslen Selanikli olduğu için kendisine bu isim takılmıştır. Kendisi birçok olaya tanıklık etmiş ve birçok savaşlarda bulunmuştur. Eserinde bunlara geniş ölçüde yer vermiştir. Onun eseri 1564-1599 yıllarını kapsamaktadır. Yaşamının son yıllarında devletin finans işleriyle uğraşıyordu ve o yılların ekonomi tarihi açısından büyük önem taşıyan her türlü belgeye ulaşabiliyordu. Eserinde yer alan bilgiler Osmanlı ve komşusu olan ülkelerin sosyo-ekonomik ve politik tarihi açısından oldukça ilgi çekicidir. Selanik'in eserinde yer alan Gürcüstan'la ilgili bilgiler özellikle dikkate değerdir. O, Osmanlı-Gürcüstan ilişkileri tarihinin çok önemli kısımlarını ender bulunur bir doğrulukla yazmıştır. Onun verdiği bilgileri, sonraki tarihçiler sık sık tekrarlamışlardır. Gürcüstan hakkında yazdıkları genel anlamda çok orijinaldir ve benzer bilgiler diğer dillerde ve Osmanlı dilindeki kaynaklarda karşımıza çıkmamaktadır.[5]

XVII. yüzyıla Osmanlı tarihçilerinin yüzyılı denmektedir. Bu dönemde, Osmanlı historiyografisi ve diğer bilim dallarının gelişmesinde önemli roller oynayan ünlü devlet görevlileri, bilimadamları, tarihçiler, coğrafyacılar, kozmograflar ve din adamları yaşamış ve önemli çalışmalar yapmıştır. Eserlerinde Gürcüstan ve Güney Kafkasya ülkeleri hakkında çok bilgiler bulunmasına rağmen bu dönemin tüm Osmanlı tarihçilerini burada anlatmamız konudan uzaklaşmamıza neden olur. Ancak, ülkemiz hakkında değerli bilgiler veren birçok Osmanlı tarihçisi bulunmaktadır. Osmanlı tarihçi ve coğrafyacıları bize Gürcüstan hakkındaki çeşitli bilgileri dikkate değer bir şekilde ulaştırmaktadır.

XIX. yüzyılın 70'li yıllarında "Tarih-i Cevri Çelebi" adıyla iki kitap halinde yayınlanan eserde Gürcüstan tarihi açısından ilgi çekici ve bol bilgiler bulunmaktadır.[6] Pr. Babinger'in dediğine göre bu eserin yazarının yanlışlıkla XVIII. yy. Osmanlı tarihçisi Edirne'li Ağa-Zade Mahmut Urfi olarak yazdılar. Aslında eser Hibri Çelebi'ye ait idi. Yazar, eserinin ikinci bölümünde bize, Lala Mustafa Paşa'nın, İran'a karşı yapılacak savaşta serdar olarak atanmasını ve yolculuğunu anlamaktadır. Eserde, Osmanlı askerlerinin Gürcüstan topraklarındaki hareketlerini, Samtshe Atabeyliği yöneticisiyle olan ilişkileri ve Osmanlı askerinin Tbilisi'ye girip Kaheti'ye doğru yola çıkışı hakkında bol miktarda bilgiler bulunmaktadır. Eserde aynı zamanda Osmanlıların Şirvan ve Ermenistan'daki önemli noktaları tutmalarıyla ilgili bilgiler de bulunmaktadır. Bu kaynağın yazarı bugüne kadar kimsenin dikkatini çekmemiştir.

XVI-XVII. yy. Gürcüstan'ı hakkında Osmanlı tarihçisi Mehmet Ben Mehmet (-1640)'in verdiği önemli bilgiler vardır. Biyografisinden çok az şey bilinmektedir. Doğum tarihi bilinmemektedir. Kendisi aslen Adriyanopol'luymuş. Divan katibi olarak görev yapmış, İstanbul'da Emir-Ül-Umera Medresesinde müderris konumundaymış ve 1640 yılında ölmüş.

Eserinin ilk bölümünü 1620 yılında sultan III. Osman'a atfetmiş. Bu eserde 1617 yılına kadar geçen olaylar anlatılmıştır. Eserinin ikinci bölümünde sultan IV. Murat'ın saltanlığının sonuna kadar olan Osmanlı tarihi anlatılmaktadır. Mehmet Ben Meh-

5 G.Puturidze. Musatfa Selanik Gürcüstan Hakkında Tbilisi Devlet Üniversitesi Çalışmaları. cilt 91. Doğu Bilimleri Serisi. II. sf. 255-275. 1960.

6 Babinger. Die Geschtschreiber der Osmanuen and Ihre Werke. Leipzig 1927 s. 305 212-113.

met'in eserinin ilk bölümü ikiye ayrılmaktadır. İlkinde 87 hanedanlığın kronolojik nüshaları bulunmaktadır. İkincisinde ise eser Osmanlı hanedanlığının oluşumundan başlayarak 1617 yılında I. Ahmet'in ölümüyle tamamlanmaktadır.[7]

Mehmet Ben Mehmet'in eserinin yayınlanmış olan bir elyazması bölümünü Rusya Bilimler Akademesi, Doğu Bilimler Enstitüsü Leningrad bölümü elyazmaları fonunda bulduk.

Mehmet Ben Mehmet'in eserinin ikinci bölümünde Osmanlı tarihi anlatılmaya devam etmektedir. Osmanlı sultanlarının tarihi dikkate değerdir. Eserin bu bölümünde Gürcüstan ve Kafkasya hakkında geniş bilgiler bulunmaktadır. Yazar, Lazistan vilayetindeki olayları, Osmanlıların Tortum kalesini alışını, Nahcivan'a savaş açışını anlatmaktadır. Çıldır savaşı, Manuçar ve Kvarkvare'nin ilhakı, Tiflis kalesinin alınışı ve daha sonra Osmanlı askerlerinin Iori ve Alazani nehirlerine doğru yola çıkışı, Kaheti kralı Aleksandre'nin boyun eğişi, Kanlıkeli nehri kıyısında Kızılbaş askerlerle Osmanlılar arasında yapılan çatışma, Şirvan savaşı ve daha birçok olayı yazmaktadır. Aynı şekilde, yazar bizlere, Osmanlı askerlerinin Tbilisi'de, Dmanisi'de ve yakınındaki topraklarda yaptığı, savaşları geniş bir şekilde aktarmaktadır. Serdar Ferhat Paşa'nın Gürcüstan'a gelişi, Lore ve Dmanisi kalelerinin yapılışı hakkındaki bilgiler dikkate değerdir.

Yazar, İran-Osmanlı savaşlarına bağlı olaylara özellikle geniş yer vermiştir. Bu, Gürcüstan ve Kafkas ülkeleri tarihi için fazlasıyla dikkate değer bilgiler vermektedir. Onun eseri, XV. yy sonları ve XVII. yy. başlarında Gürcüstan ve Güney Kafkasya ülkeleri tarihiyle ilgili birçok konunun aydınlatılması açısından önemli bir kaynaktır. Ne yazık ki, sultan IV. Murat'ın sultanlığının sonuna kadar olan, Mehmet Ben Mehmet'in eserinin ikinci bölümü henüz yayınlanmamıştır. Avrupa ve Asya'nın değişik kütüphanelerinde elyazması olarak korunmaktadır.

XVI-XVII. yy. Osmanlı historiyografisinin önemli bir temsilcisi İbrahim Peçevi'dir. (1574-1650)

İbrahim Peçevi'nin "Tarih"i 1520-1640 yılları arasındaki olayları içermektedir. Osmanlı ve komşu ülkelerin tarihi için mükemmel bir kaynaktır. Peçevi'nin "Tarih"i Türk belgesel kaynaklarına ve Macal Kaynaklarına dayandığı için daha da önem kazanmaktadır. Örneğin, o Giorgi Saakadze'nin Osmanlı kampına giderek Hafız Ahmet Paşa'yla yaptığı konuşma sırasında, Osmanlı serdarlığıyla beraberdi ve Giorgi Saakadze'yle görüşme sırasında orada bulunuyordu. Kendisi Giorgi Saakadze'yle yapılan görüşmeyi yazmış ve ona karşı olan sempatisini belirtmiştir.

İbrahim Peçevi'nin "Tarih"i XVI-XVII yüzyılları arasındaki Gürcüstan tarihi için değerli bir kaynaktır. Yazar, Gürcüstan ve tüm Kafkasya'yla ilgili birçok bilgiye yer vermiştir. "Tarih"te Gürcüstan hakkındaki bilgiler diğer Peçevi'nin eserindeki Gürcüstan hakkındaki bilgiler 1940 yılında çevrildi.[8] Ancak, daha geniş, Türkçesi ve geniş yorumlarla 1964 yılında akademisyen S.Cikia yayınladı.[9] İ. Peçevi'nin 4 Temmuz 1536 yılında Osmanlıların Gürcüstan'a saldırması ile ilgili verdiği bilgi ilgi çekicidir. Kaynaktaki bilgiye göre Osmanlılarla yapılan savaşta Gürcüler yenildiler. Osmanlılar birçok ganimet ele geçirdiler. Bundan sonra, üç dört sancaktaki halk boyuneğdi ve sultandan, valiyle yönetici atanmasını istediler.[10]

Bu Gürcüstan tarihinde, İmereti krallının Samtshe Atabeylerini yenerek Samtshe Atabeyliğini İmereti Krallığına bağladığı dönemdi. Atabeyler Osmanlı İmparatorluğuna kaçtılar. Samtshe Atabeyinin oğlu Kalhosro Sultanın kapısına gitti ve İmereti kralına karşı ondan yardım istedi. Bunun üzerine Osmanlılar, Gürcüstan'ın işlerine daha aktif bir şekilde karışmak için bir sebep bulmuşlardır ve Gürcüstan'a saldırdılar. Peçevi tüm bunları doğrulamaktadır.

Gürcü topraklarına sancak sisteminin getirilmesi, bu bölgenin Osmanlı sistemine göre yeniden organize edilmesi anlamına geliyordu. Osmanlılar, buraya sancak sistemini getirip kendi yöneticilerini atamakla, Samtshe Atabeyliği topraklarını yavaş yavaş ele geçirmeye ve orada kendi yönetim birimlerini oluşturmaya başlıyordu. Bundan sonra Osmanlı İmparatorluğu sistematik olarak Gürcü topraklarını işgal ediyordu ve orada kendi güç ve yetkilerini yayıyordu.

7 Mehmet Ben Mehmet'in Gürcistan ve Güney Kafkasya konularına değinen eserinin ilgili bölümü. Türkçe metni Gürcüce çevirisi ve elyazması niteliğiyle Gürcistan Bilimler Akademisi Prezidyumu kapsamındaki Gürcistan Hakkındaki Yabancı Kaynaklar Komisyonunda korunmaktadır.

8 S. Cikia,İbrahim Peçevi, Gürcistan Hakkında Akademisyen Marr, Dil, Tarih ve Marteryal Kültür Enstitüsü Bülteni, V-VI, sf. 368-389, Tbilisi, 1940

9 İbrahim Peçevi'nin Gürcistan ve Kafkasya hakkındaki bilgileri, Metni Gürcüce çevirisinde beraber S. Cikia yayınlayarak önsöz ve dipnotlar eklendi. Tbilisi, 1964

10 S.Cikia, İbrahim Peçevi'nin Gürcistan ve Kafkasya Hakkındaki Bilgileri sf. 25.

Uzun yıllar süren İran-Osmanlı savaşlarında Gürcüstan konusu önemliydi. Gürcüstan'ın bazı krallık-prensllikleri bu savaşlarda bazen Osmanlılara bazen de İran'a destek oluyorlardı. İran'ın Gürcüstan'ın herhangi bir krallık-prensliğine el koymasına Osmanlı İmparatorluğu katlanamıyordu. Aynı şekilde, Osmanlıların Gürcüstan'ın güneyini (Samtshe Atabeylliği) yavaş yavaş ve metodik olarak işgal edip orada kendi güç ve yetkilerini yaymasını da İran çekemiyordu. Bu yüzden İran-Osmanlı savaşlarının 1628-1629 yılları arası Şah Abbas dönemini anlatmaktadır. Peçevi, olayları anlatmanın yanı sıra Osmanlılar tarafından Erzurum ve Ahaltshe kalelerinin işgal edilmesiyle ilgili bilgiler de vermektedir.

Mehmet Hemidi Solakzade (-1657)'de Gürcüstan hakkında az ama dikkate değer parça parça bilgiler bulunmaktadır. Onun tarihi, Osmanlı İmparatorluğunun kuruluşundan Sultan İbrahim (1640-1648)'in tahta geçişine kadar geçen süreyi kapsamaktadır. Solakzade'nin eserlerinden oluşan kaynakların çoğu günümüzde bilinmektedir. Bu da onun tarihinin değerini daha da arttırmaktadır.

Solakzade'nin Gürcüstan ve Güney Kafkasya tarihiyle ilgili ilgi çekici bilgileri bulunmaktadır.[11] Osmanlıların Lazistan kalesini ele geçirmesiyle ilgili yazdıkları dikkate değerdir. Lazistan tarihi hakkında günümüzde çok az bilgi bulunmaktadır, hatta neredeyse hiç bilgi yoktur. Tarihi Gürcüstan'ın bu güney-batı bölümünü Osmanlılar çok eskiden işgal ettiler ve buraya Osmanlı sosyo-politik sistemini yerleştirdiler. Solakzade, Lazistan kalesinin işgali hakkındaki bilgileri, kendinden önceki tarihçi Mehmet Neşri'nin (XV. yy.) eserinden yararlanarak vermektedir. Ancak, aynı zamanda ondan farklı bilgiler de vermektedir. Osmanlı paşası tarafından Lazistan vilayetinin alınması, kaynağa göre, 1427-1428 yılları arasında olmuştur. Aslında, bu dönemde Lazistan toprakları uzun süredir Osmanlılar tarafından işgal edilmiş idi.

Solakzade, İran-Osmanlı savaşlarının epizodlarını, sultan I. Selim ile İran şahı Şah İsmail arasındaki Gürcüstan ve Güney Kafkasya'da yapılan savaşları anlatmaktadır. XVI. yüzyılın ortalarında, güçlenen Osmanlı İmparatorluğu yavaş yavaş Güneybatı Gürcüstan'ı işgal ediyordu.

XVII. yüzyılın büyük coğrafyacısı ve tarih bilgini Katip Çelebi'nin Osmanlı historiyografisinde olduğu kadar tüm İslam dünyasında da çok önemli bir yeri vardır. Onun, doğu İslam bilimlerin birçok alanının gelişiminde büyük çalışmaları vardır. Katip Çelebi, ilahiyat, coğrafya, kozmografi, hukuk, politika, felsefe dallarında esaslı çalışmalar yapmıştır. Özellikle tarihi ve bibliyografi dallarında çok şey yapmıştır. Katip Çelebi'nin bilimsel ve pratik çalışmaları fazlasıyla çok yönlüydü. Katip Çelebi 50 yaşındayken öldü.

Diğer Osmanlı tarihçileri gibi Katip Çelebi de çok sayıdaki eserlerinde Gürcüstan tarihi ve coğrafyasıyla ilgili konulara önemli ölçüde yer vermiştir. Katip Çelebi, Gürcüstan hakkında, tarihi coğrafik özellikler taşıyan dikkate değer ve ilgi çekici bilgileri bizlere aktaranlardan biridir.

Katip Çelebi engin bilgisi ve deneyimlerini tarihi-coğrafik eseri "Cihan Numa" (Dünyanın Aynası) adlı eserinde yansıtmıştır. Yazar bu eserinde ülkenin bölgelerini, özellikle ayrıntılarıyla, Osmanlı imparatorluğunun sahip olduğu yerleri, Anadolu vilayetlerini, Suriye, İran, Arabistan ve diğer ülkeleri anlatmaktadır.

"Cihan Numa"da, Katip Çelebi ulaşabildiği tüm ilk kaynaklardan yararlanmıştır. O, Gürcüstan ve Kafkasya ülkelerini geniş bir şekilde incelemiştir. Bir coğrafyacı gözüyle ayrı ayrı Guria, Samegrelo, Acara ve İmereti'yi incelemiştir.[12] Katip Çelebi'nin Gürcüstan ve Kafkasya hakkındaki bilgilerini Prof. G. Alasanla öğrenmiştir.[13] Kendisi, Türkçe yazılı Kafkasya haritasını da eserine eklemiştir.[14] Haritada Çerkezistan, Abhazya toprakları belirlenmiş, Ialbuzi Dağı, Dağıstan, Şirvan, Gürcüstan'ın tamamı, Gence, Erivanı, Kars, Çıldır, Trabzon ve diğer bölgeler gösterilmiştir. Harita XVII. yy. Gürcüstan'ının coğrafik noktaları ve bölgelerini yeterince doğru vermiştir.

Katip Çelebi bizlere tarih dalında çok ilgi çekici eserler bırakmıştır. Onun, tarih özelliği taşıyan iki eseri "Fezleke" ve "Takvirnut-Tevarihi" ("Tarihi kronolojikk listeler)'yi özellikle belirtmemiz gerekmektedir. "Fezleke" iki bölümden oluşmaktadır, Genel tarih yorumları ve Osmanlı tarihinin ayrıntılı tanı-

11 N.Şengelia, Solak-Zade Gürcüstan Hakkında.." Gürcü Kaynakbilimi", K. IV. Tbilisi. 1973, sf. 56-64.

12 G. Alasania, Katip Çelebi'nin "Cihan Numa"sı ve buradaki Gürcüstan'la ilgili bilgiler. Gürcü Kaynak Bilimi, IV. s. 65-77. Tbilisi1973.

13 G. Alasania, Gürcüstan ve Kafkasya hakkında Katip Çelebi'nin verdiği bilgiler, Tbilisi, 1979.

14 G. Alasania, "Cihan Numa'daki Kafkasya haritası. Gürcüstan SSC Bilimler Akademisi İv, Cavahişvili Tarih Arkeoloji ve Etnografi Enstitüsü Genç bilim adamları ve Araştırma Görevlileri Konferansı Tezleri, Tbilisi. 1970. Aynı kişi. "Cihan numa" Kafkasya Haritasında Gürcüstan. Haber, Tarih, Arkeoloji, Etnografi ve Sanat tarihi serisi, H 2, sf. 98-106. Tbilisi, 1971.

mı. Eserde 1592-1654 yılları arasında geçen olaylar anlatılmaktadır. Eserde Gürcüstan hakkında da ilgi çekici bilgiler bulunmaktadır. Yazarla aynı dönemde yaşayan, sultanın kapısındaki ilk resmi tarihçi Mustafa Naima da aynı dönemin Osmanlı ve komşu ülkelerinin tarihini anlamakta ve Katip Çelebi'nin eserini sık sık şahit tutmaktadır. Naima Gürcüstan tarihini anlatırken Katip Çelebi'nin eserlerindeki bilgilerden yaralanmıştır. Örneğin, Giorgi Saakadze'yle ilgili bilgileri, kendisi tamamen Katip Çelebi, birçok ilgi çekici belge, nakil kaynak ve kendinden önceki tarihçilerin eserlerine ulaşabiliyordu. Gürcüstan tarihi ve coğrafyasını anlatırken Osmanlı devlet birimlerinde korunan ilk kaynaklardan yararlanmıştır. Katip Çelebi, eserinde, kendi gözüyle gördüğü ve içinde yer aldığı olayları da anlatmaktadır.

Eserinde bulunan bilgiler, XVII. yüzyılın ilk yarısındaki Osmanlı-Güney Kafkasya ülkeleri ilişkileri ile ilgili birçok önemli konuyu öğrenmek açısından, Gürcüstan ve Güney Kafkasya ülkeleri hakkında çok yönlü dikkate değer ve mükemmel bir kaynak oluşturmaktadır.

Katip Çelebi'nin bilimsel mirası, ülkesinde olduğu kadar ülke dışında da geniş ölçüde kabul görmüştür. Katip Çelebi'nin eserinde bulunan, Gürcüstan hakkındaki tarihi-coğrafik özellikler taşıyan, dikkate değer bilgilerin, Gürcü diline çevrilmesi, yorumlanması ve bilimsel deveranımıza kazandırılması çok yararlı bir çalışmadır. Bir coğrafyacı ve tarihçi olarak Katip Çelebi'nin yaptığı hizmetler tartışılmaz derecede büyüktür. O, zamanının en kaliteli bilim adamıydı. Coğrafya ve tarih anlayışının gelişmesine önemli katkıları olmuştur.

XVII. yy. Osmanlı tarihçileri ve gezginleri arasında Evliya Çelebi (1611-1679)'nin özel bir yeri vardır. On ciltlik gezi kitabı "Siyaset-Name",birçok ülkenin tarihi, coğrafyası, ekonomisi, dil bilimi ve diğer konular hakkında önemli bir kaynaktır. Genç Evliya 1630 yılında, önce İstanbul'u incelemeye başladı ve ona öğrenebilmesi on yıl sürdü. Eserinin ilk ciltinde İstanbul'u anlattıktan sonra Evliya tüm hayatını yolculukla geçirdi. Gemi ile atla yolculuk ediyor, tüccar konvoylarıyla, askerlerle, diplomat heyetiyle beraber geziyordu. Bu şekilde tüm Anadolu'yu İran, Kürdistan, Suriye, Filistin, Mısır, tüm Kafkasya, Güney Rusya, Balkan Yarımadası ve Avrupa ülkelerini dolaştı. 1640-1647 yılları arasında Bursa, Karadeniz kıyıları, Kırım, Kritos ve Erzurum'a gitti.

Evliya Çelebi Viyana'daki resmi elçiliğe başkanlık ediyordu. 41 yıllık yolculuğunu, kısmen birçok dile çevrilen eserinde anlatmıştır.

Evliya Çelebi'nin "Seyahat-Name" kitabının İstanbul'u anlatan ilk ciltinin İstanbul Bedestanlarını anlatan bir bölümünü David Gudiaşvili Gürcüceye çevirmiş, Türkçesi ve dipnotlarıyla birlikte yayınlanmıştır.[15]

Evliya Çelebi uzun yolculukları sırasında günlük tutuyordu ve gördüğü kadarıyla zeki ve dikkatliydi. O, gördüğü ülkelerin halkının yaşamı hakkında birçok bilgiler vermektedir. Savaşları, şehir halkını, endüstri işlerini yazmıştır. Folklorik, linguistik ve etnografik özellikler taşıyan malzemeleri ayrıntılarıyla anlatmaktadır. Evliya Çelebi'nin eserine birçok araştırmacı başvurmuştur. Evliya Çelebi'nin verdiği bilgilerin temelinde akademisyen S. Cikia ilgi çekici bir yazı yazmıştır.[16] Ayrıca, Evliya Çelebi'nin verdiği bilgilere dayanarak Lazlar ve Lazca hakkında da bir yazı yazmıştır.[17]

Evliya Çelebi, Gürcüstan ve Güney Kafkasya ülkelerine XVII. Yüzyılın ortalarında gitmiştir ve bu konuda, çeşitli özellikler taşıyan birçok ilgi çekici bilgi aktarmaktadır. Onun verdiği çeşitli bilgilerin, Gürcüstan ve Güney Kafkasya ülkelerinin tarihinin birçok konusunu öğrenmek açısından paha biçilmez bir değeri vardır. Evliya Çelebi'nin Gürcüstan ve Güney Kafkasya ülkeleri hakkında yazdıkları "Seyahat-Name"nin ikinci cildindedir. Gürcü historiyografisinde, bu cildin ilk çevirisini Prof. G. Puturidze yapmış ve yayınlamıştır.[18]

Prof. G. Puturidze, Evliya Çelebi'nin "Seyahat-Name" kitabının ikinci cildindeki Tbilisi kalesini anlatan bölümünü daha 1958 yılında yayınlamıştır.[19] Daha sonra bu bölüm de ikinci cildin tam çevrisine dahil oldu. Bu yayınlanan bilgilere dayanarak ve diğer İran dil gurubu kaynaklarıyla karşılaştırarak, Prof. V. Gabaşvili, XVI-XVII. yüzyılları arasındaki Tbilisi tarihi konusunda dikkate değer bir araştırma yapmıştır.[20]

(Devam edecek)

15 D. Gudiaşvili, Evliya Çelebi'nin İstanbul Bedestanları Hakkındaki bilgileri, Yakın doğu şehirleri tarihiyle ilgili denemeler,II. Redaksiyon V. Gabaşvili, Tbilisi, 1970 sf. 336-362.

16 S.Cika, Evliya, Megrel ve Gürcü İlleri Hakkında. "Sovyet Dil Bilimi" cilt II. Leningrad, 1956 sf. 109-128.

17 S. Cikia, Evliya Çelebi, Lazlar ve Lazca Hakkında "İber-Kafkas Dilbilimi" cilt VI. sf. 243-256. –Tbilisi – 1954.

18 Evliya Çelebi "Seyahat.name" Giorgi Puturidze Türkeçeden çevirdi, yorumladı ve araştırdı. Bölüm I. Gürcüce çeviri Tbilisi, 1971. Bölüm II Tahlil ve yorumlarla. Tbilisi, 1973.

19 G. Puturidze, Evliya Çelebi'nin Tbilisi hakkında verdiği bilgiler. Dergi- Tbilisi -1500 sf. 39-47. Tiflis, 1958.

20 V. Gabaşvili- 16.- 17. yy. Doğu Kaynaklarında Tbilisi. Tbilisi Devlet Üniversitesi Çalışmaları 99. Doğu Bilimleri Serisi. III. 251-261.Tbilisi 1962.

Livane Bölgesi'nin Tarihinden

Roin MALAKMADZE

Livane bölgesi en eski zamanlardan beri hem Gürcü hemde yabancı araştırmacıların dikkatlerini çekmiştir. Çeşitli araştırmalarda bu bölge çeşitli isimlerle anılıyor.

"Kartlis Tshovreba"da Andria Pirveltsodebuli'nin gelişini anlatan kısımda bölge "Nigla" adıyla anılmaktadır: "Andria Pirveltsodebuli Kartli ülkesine Nigla'ya, Klarceti'ye ve Artaan-kola'ya girdi ve orda çok uzun zamanı boyunca kaldı." (Kartlis Tshovreba Texti temel elyazılarına dayanarak S. Kauhçişvili hazırladı. 1 cilt. Tbilisi 1995 s. 38). Bu kaynaklardan ayrıca Livane'nin Kartli Krallığının bir parçası olduğu anlaşılmaktadır.

VII. yüzyıla ait "Ermeni Jeografia" adlı belgede de bu bölge "Nigali" adıyla geçmektedir (J. Siharulidze, Nigali, Batumi 1985, s. 76).

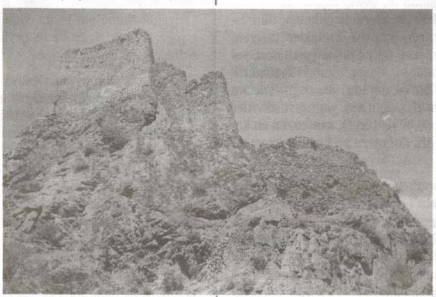

Livane Kalesinden Bir Görünüm

XI. yüzyıla ait Sumbat David'in belgelerinde Nigali vadi olarak anılıyor. "Aşot kalktı ve ulaştı Nigali vadisine" (Sumbat, Davitsdize Bagrationların Yaşamı ve Rehberi", Tbilisi, 1990 s. 46). Vahuştİ Bagrationi de Livane'yi bir vadi olarak tanımlıyor (Valuştİ, Gürcüstan Krallığının Tarihi, Tbilisi, 1941. s. 133-135).

Al. Dcavahişvili'nin ve Batumi bölgesinin haritalarında Nigali-Nigola diye yazılmakta ve okunmaktadır (İ. Siharulidze, aynı çalışma s. 76).

Osmanlıların egemenliği zamanlarında ve sonra Ligani'ye Livane adı denilmeye başlanmıştır.

Livane adıyla ilgili 17. nci yüzyılın Türk tarihçisi olan İbrahim Peçevi'nin çalışması da ilgi çekicidir. Bu çalışma Vezir Ahmed Paşa'nın hayatını kapsıyor ve orada da Livane, Divana adıyla geçmektedir (İbrahim Peçevi. Gürcüstan ve Kafkasya Hakkındaki Bilgiler. Bu çalışmayı Gürcüce'ye çeviren ve önsözü yazan S. Cikla'dır. Tbilisi 1961 s. 102). N. Berdzenişvili'ye göre İbrahim Peçevi'nin bahsettiği Divana bizim bildiğimiz Livana'dır, başkası değil (İbrahim Peçevi'nin kitabındaki S. Cikla'nın önsözüne bakınız. s. 101).

Etnoğrafik belgeler Livana'nın, Artvin'in ve etrafındaki yerlerin eski ve esas adı olduğnu göstermektedir. Artvin köşkünün ismi de Livane kalesi imiş (Anlatan Ş. Putkaradze, "Çveneburilerin Gürcücesi" Batumi, 1993. s. 192).

Bu sözün (Livane) temeli olan vani kelimesi Sulhan-Saba Orbeliani'ye göre kalacak yer demektir. (Sulhan-Saba Orbeliani, 4. cilt Tbilisi 1965. s. 257). Bunun Çoruh'ın üzerindeki Artvin'e yakın bir liman ismi olduğu düşünülüyor (Anlatan "Limena Limanı, Sulhan-Saba Orbeliani, sözlük. s. 240). Limena Limanı" N. Çubinişvili. Gürcüce Sözlük" Tbilisi 1961. s. 2).

17. nci yüzyılda yaşayan ikinci Türk tarihçi Evliya Çelebi de iki farklı Livane'den bahsediyor. Livane ve Küçük Livane'den (Evliya Çelebi, Seyahat Kitabı, 1. cilt. Tbilisi, 1971 s. 299. Türkçeden çeviren, yorumcu ve önsözü yazan Giorgi Futuridze).

Acaba hangisi Livane ve hangisi Küçük Livane idi. Livane bugünkü Livane bölgesinin adı, "Küçük

Livane" ise Artvin'in adı olabilirdi. Evliya Çelebi'nin kitabında Artvin'den bahsedilmemesi dikkat çekicidir. En çok Çoroh'da bulunan Artanuçi'den, Savşetİ'den ve Maçahel'den bahsediliyor (aynı kitap s. 299-300).

D. Ekvtime Takalşvili'ye göre ise Livane Çihori köyündeki -Libane bölgesi ile aynı yerdir (L.V. Takalşvili, Müslüman Gürcüstan'dan Geri Görünüş", G. Şaradze'nin yorumları, Tbilisi 1991. s. 198).

Livane bölgesi Çoroh'nin her iki tarafında yeterince geniş toprakları kapsıyordu. Vahuşti'ye göre Livane, Artvin'den Erge'ye kadardır. (Vahuşti, Gürcüstan Krallığının Tarihi, Tbilisi, 1941. s. 135).

Vahuşti sonra Livane bölgesi için şöyle yazıyor: Livane Başkanı Episkopos başkanı Goniya'ya kadar, ta Porçha'ya (Borçka) kadar, ve Acara'ya kadar hükmederdi (Vahuşti, aynı kitap, s. 135).

G. Kazbegi'ye göre ise Livane Çalluri nehrinden başlıyordu, Çalluri nehri Çoroh nehri ile Borçka yakınlarında birleşiyordu (Ç. Kazbegi, "Türkiye'nin Gürcüstan'ında 3 ay", Tbilisi, 1995 s. 97).

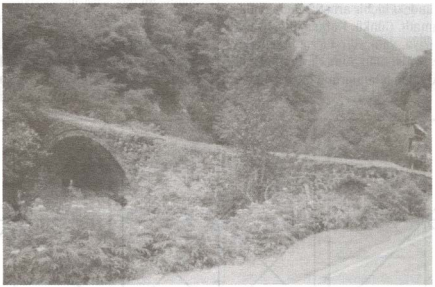

Livane Bölgesinde Bulunan Vanlıt Köprüsü

Trabzon'da İngiliz konsolusu olan Clford Palgrev'e göre Livane bölgesinin uzunluğu 40 mil ve genişliği 35 milidi. Ekonomi ve siyasi merkezi ise Livane yani, Artvini imiş (İkol, Ryu, 1981. s. 57).

E. Takalşvili'ye göre Livane ayrı bir vadi değildi ve Artvin bölgesini ve Çoroh nehrinin iki tarafını da kapsıyordu (R. Takalşvili, aynı kitap s. 197).

Prof. İ. Siharulidze ise Livane'yi didik didik araştırdı ve ayrı bir kitap olarak da bastırdı. Bu profesör Livane'yi Çoroh'nin alt bölgesi olarak görmektedir (İ. Siharulidze. s. 3).

Livane bölgesi jeografik açıdan da dikkat çekicidir, bu açıdan Livane'yi ilk önce Vahuşti değerlendirdi. "Orda yüksek-yüksek dağlar da mevcut, yazlıklar için mükemmel bir yer, ırmaklar akar ve her türlü kuş, balık ve hayvan çeşitleri bulunmaktadır."

Livane bölgesi, güneybatı Gürcüstan'ın, ekonomi olarak da en ileri gelen bölgelerindendi.

Vahuşti'ye göre bu bölgede her türlü buğday, sebze ve meyve bulunuyordu. Portakal, turunç mandalina, limon, zeytin, nar, incir, üzüm üretimi ve bahçevanlık çok gelişmişti, fakat toprağın taşlı ve az oluşu da hissedilir bir durummuş (aynı kitap s. 135). Livane bölgesi içine Borkçka'da giriyordu, (Vahuşti, Borçka'ya Porçka diyormuş) ve burada da bağcılık, üzüm üretimi ve meyvecilik çok yüksek seviyede imiş.

D. Bakradze'ye göre Livane en verimli bir bölgeydi,burada üretilmiş ipek kumaşları Batumi ve Kobuleti (Çürüksu) da üretilmiş kumaşlardan daha kaliteliydi. Livane zeytinleri ise Tbilisi'de, Ahaltsihe'de, Odesa'da ve İstanbul'da satılmaktaydı (D. Bakradze, "Acara'da ve Guria'da Arkeolojik Seyahat", Batumi, 1987, s. 25).

Bunca tarih ve araştırma kaynakları incelendikten sonra diyebiliriz ki Livane bölgesi çeşitli isimlerde anılıyordu (Nigali, Ligani, Divana, Livana). Halk arasında bugün bu bölgeye Livane deniliyor ve yeterince geniş toprakları kapsamaktadır (Artvin'den ta Erge Köyü'ne kadar).

Çveneburi Dergisi'ni Düzenli Okumak İstiyorsanız, ABONE Olunuz, ABONE Bulunuz.

ABONELİK İÇİN:

(0212) 210 01 10

Sümer ve Gürcü Alfabelerinin Karşılaştırılması

Telmuraz MİBÇUANİ - Zurab KAPİANİDZE

Gürcüstan toprakları ve halkı, doğu toprakların, halklarının ve Mezopotamya'dan başlayan o eski medeniyetin öz parçasıdır. Binlerce yıldır bilinmeyen, Sümerlerin tüm medeniyetlerinin başı olan alfabeyi Gürcüstan'da bulduk. Bu alfabe, harfleri simgeleyen şekillerde M.Ö. 5000 yıl öncesine ait Sümer toprak plakalarına işlenmiştir. Bunun yanı sıra, eski eserlerle dolu olan tüm yakın doğuda olduğu gibi Sümerlerle ilgili birçok toprak kaplar ve yüzükler de bulunmuştur. Ancak, yeryüzündeki hiçbir araştırmacı, bunları okuyup açıklayamadı. Çünkü, Kafkas dağlarında korunan bu eski yazıya, yani, Gürcülerin ilk alfabesi (asomtavruli) ve aynısı olan Sümerlerin alfabesini henüz dünyadaki bilim adamlarının hiçbiri bilmemektedir.

Alfabede, dünyayı aydınlatan medeniyetler yer almaktadır. Bunları dünyadaki bilim adamları araştırdılar fakat bulamadılar.

Bu eski alfabenin, kozmik, sayısal ve çizgisel sistem formülü bulunmaktadır. Bu formülün yaşı, M.Ö. 5600 tarihi olarak belirlenmiştir. Ankara Üniversitesinin davetlisi olarak, Gürcüstan Bilimler Akademisi tarafından Türkiye'ye gönderildiğim sırada Ankara Eski Eserler Müzesinde İngiliz bilim adamı Melart tarafından aynı tarihle, yani, M.Ö. 5600 ile tarihlendirilmiş bir formül gördüm.

Hristiyanlık dininin yok ettiği, hikmetini ve içeriğini kaybettirdiği Sümerlerin alfabesi ve aynı olan Gürcü ilk alfabesi günümüzde kullanılmamaktadır. Ancak bu yok olan alfabeyi günümüz bilim adamla-

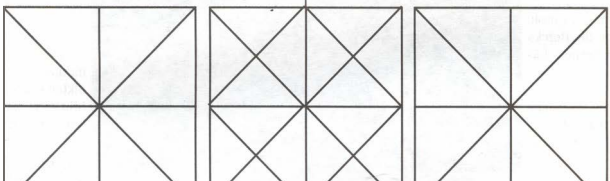

Kafkasya dağlarında, Amiran'ın zincirlendiği Pal dağı eteklerinde yaşayan köylerde korunan formül. Renkli toprağa çizilen ise, Anadolu Yerlileri, İstanbul'un Berisi Ket'lerin Eski Medeniyeti, Ankara Eski Eserler Müzesinde korunmaktadır. Bunu, İngiliz bilim adamı Melart M.Ö. 6500-5600 olarak tarihlendirmiştir. Bu, bizim alfabemizin ve insanlığın, çizimin, sayıların ve kozmik sistemlerin başıdır -8600 yıl önceki en eski Sümer toprak plakalarının, yüzüklerinin, çivi yazılarının ve kap-kacak üzerine yapılan çizimlerin formülü.

Bu alfabede birçok hikmet bulunmaktadır. Bunların arasında, evrenin tanrısal toplantı yeri olan panteon da vardır. Bu panteon dünyada var olan tüm dinlerin başıdır.

Alfabede, M.Ö. 5600 yılına ait güneş ve ay takvimleri bulunmaktadır. Saniyesine varana kadar doğrudur. Benzeri doğrulukta takvimi çağdaş medeniyetler dahi bilmemektedir.

rı olan bizler mucizevi bir şekilde yeniden dirilttik. Bu dirilttiğimiz alfabenin hikmeti ve içeriği bizlere, M.S. 2000 yılında, eski medeniyetlere sahip halklar arasındaki akrabalık ve tarih birliğinin yeniden canlandırılması olanağını vermektedir. Bununla, doğuda barışın büyük temeli oluşmaktadır ve Gürcü halkı ise doğudaki akraba ülkelerle olan alle birliğine yeniden kavuşmaktadır. Özellikle de Türkiye ve halkıyla. Bu yüzden de ilk olarak Çveneburi olarak sizlere sesleniyoruz. Kan bağıyla akraba olan

halklarını göğünde, aramızdaki anlayışın ışığı oluşursa, belki 2000 yılık karanlığın sonu gelir.

* * *

Yeni buluşlara göre, Türkiye'nin günümüzdeki dili, bizim direkt akrabamızdır. Bu eski medeniyetlerde de açıkça görülmektedir. Atalarımız olan Sümerlerin ilk tanrısı aydır. Ay tanrısını alfabe şu içerikle açıklanmaktadır:

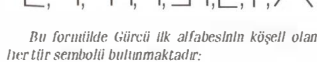

Bu formülde Gürcü ilk alfabesinin köşeli olan her tür sembolü bulunmaktadır:

Evrendeki en yakın varlık.

Dünyanın ilk komşusu.

Bizim ilk yoldaşımız.

Evrenle aramızdaki aracı.

Evrenin babası.

İlk tanrı.

İlk gökyüzü.

Büyük tanrının sayılarını açıklayan -7, 14, 21, 28.

Yeryüzünde, yeni ay zayıflığın sembolü - eskisi ise gücün sembolü.

Erkek tanrı.

Ani - Gürcülerin ilk alfabesiyle

Ani - Sümerlerin alfabesiyle.

Ani - Tufan öncesi insanların tanrısı M.Ö. 6500 yılı.

Ani - Tufan sonrası M.Ö. 5600 yılı, Tanrı.

Tutaşha - Kolhida'ca, Zan'ca, Bask'ça.

Deşdiş - Svan'cada.

İki ülke arasında yeni anlayış etabının başlayabilmesi için Türk toplumuyla daha yakın olmak gerekmektedir.

Dinden dolayı birbirimize sırtımızı dönmüştük. Batıda ise akrabalarımızı arıyorduk ve bulamıyorduk. Bu yüzden halkım kendini yetim sanıyordu.

Madem, Gürcü-Sümer alfbesinin yeni bulguları, tarihi ve başlangıcı buna olanak vermekte, ben de halkımın, hiçbir zaman batıda bulunmayan, hep doğuda özellikle de Ön Asya'da bulanan akrabalarını bulmak istiyorum.

Bu akrabalıkla, benim eziyet çeken vatanımı yetimlikten, din savaşlarından kurtarırım ve belki başarırım.

Akrabalığımızı, yer, dağ ve nehir adları da kanıtlamaktadır. Bu konuda, bilim araştırmacıları olan Kihert, Çubinov, Vivien-Sen-Martin, Tesie ve müslüman yazar-coğrafyacı Hacı-Holma örnekler sunmaktadırlar:

Tlaneti, Çhoruml - Amasya yakınlarında bir kasaba - Straboni ülkesi.

Tavia - Kişer şehri yakınlarında kuzeyde bir kasaba.

Mujuri - Kişer şehrinin güneyinde.

Tamarme - Kesari şehri yakınlarında.

Orgube - Kesari şehri yakınlarında.

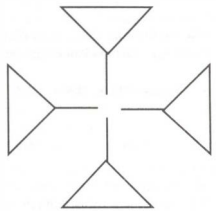

Aynı zamanda, çivi yazısı alfabesi.

Sarmusalili - Kesari şehri yakınlarında.

Çlçaki dağı - Kişer şehri yakınlarında.

Erçiş dağı - Klikya'da.

Tecir dağı - Sivas şehri yakınlarında.

Atsmur dağı - Milet şehri yakınlarında.

Gatsuri dağı - Muraşin şehri yakınlarında.

Çilobi dağı, çhatali, ortakvi dağı - Niğde şehri yakınlarında.

Parhal ve Deda dağı - Saro nehri yakınlarında.

Kutala, Gomişi, Çala, Tazis-kari (Taşiskari), Tavşan, Enguri, Kari-Bazari, Kizik-Marmara denizi kıyısındaki şehirler.

Oni - Karadeniz kıyısındaki şehirler

Tavşavı dağı, Ateni, Gemrieli, -Tskali, Naclıobevi dağı, Jomura (Jamura), Kact-Kari, Neblani, Kudbell, Tedzami ve daha birçokları.

Biz Kapadokya'lılara ibadet ediyoruz. Azize Nino ve Aziz Giorgi. Haçı ve Hristiyanlık öğretisini Gürcüstan'a ilk bunlar getirdiler. Daha sonra Kapadokya'lılar bu dini reddettiler ve aynı anne ile babanın çocukları olan bizler 2000 yıldır birbirimizi öldürüyoruz.

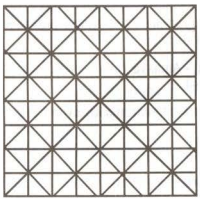

İlk formülün yavaş yavaş bölünmesi sonucunda bu şekildeki çizgisel ağı elde ediyoruz. Bu, çivi yazılarının sistemi ve defteridir. Aynı zamanda Sümer toprak plakalarının çizgisel başlangıcıdır.

Kapadokya Türkiye'de olduğuna göre bu dini bize siz getirmişsiniz. Canıyla kanıyla birbirine akraba olan milletleri birbirine düşüren bir dini neden getirdiniz. Kardeşler arasında kan döken bu işi neden yaptınız.

Eğer siz Kapadokya'lılar, Hristiyanlığı getirirken bizim için üzülüyor idiyseniz neden şimdi kardeş dinden olan bizlere din düşmanı oldunuz ve tüm doğuyu bize düşman ettiniz! Neredesiniz?

Canımdan ve kanımdan olan insanlara sarılmak ve kardeşimi bulabilmek için daha ne kadar İsa'ya ya da Muhammed'e yalvarmam gerekiyor... Bu kardeşsizlik, benim vatanımı mahvoluşa kadar götürdü.

Milleti ve dini adalet terazisine koyarsak hangisi daha ağır gelir? Elbette ki millet her dinden daha ağır ve büyüktür.

Milleti yüce tanrı yarattı.

Dini ise sıradan ölümlü insanlar oluşturdular.

Tanrının ve insanın yaptığını birbirinden ayırabilmemiz gerekiyor.

Ben hiçbir dini reddetmiyorum. Ama, beni, doğu ve özellikle Türkiye'deki akrabam olan halklarla beni birleştiren dili, soyu ve kanı tüm dinlerin üstünde görmek istiyorum. Yüce tanrı da, kardeşleri birbirinden koparan ve kardeşi kardeşe öldürten din öğretilerini adamlara karşı da bu emri vermektedir.

Bizde Hristiyanlık dininin yerleşmesi dört yüz yıl sürdü. Yunanlılar, Romalılar ve Ermeniler, "Hristiyanlığı biz daha erken kabul ettik" diye övünmektediler. Elbette ki onlar daha erken kabul edeceklerdi. Çünkü onların Hristiyanlığa kadar inandıkları bir din yoktu. Mezopotamya halkı olan bizlerin ise İsa'dan 5000 yıl öncesine dayanan ilahi toplantıların yapıldığı panteonlarımız vardı.

Hristiyanlık öncesinde, Romalıların ve Yunanlıların Anadolu'dan aldıkları tanrıları vardı. Başka yerden alınan tanrı ise ödünç alınan anne ve babaya benzer.

İnanıyorum ki, tarihin yeni bulguları, sizin desteklerinizle ve anlayışımızla, Türk halkıyla aramızdaki akrabalığı, kan birliğini, bilimsel anlamda din birliğini canlandıracaktır.

Sümerlerin alfabesi bulunmuştur.

Yeryüzündeki dünyevi medeniyetlerin ilk beşiği.

Doğunun eski medeniyetlerinin başlangıcı.

Alfabenin sayısal formülü bulunmuştur. Bu formül, harf çizimlerini, sayıları, matematiği, geometriyi ve astronomiyi düzenlemektedir.

Alfabede, dünyevi ilahi panteonlara yer verilmektedir. Yeryüzündeki insan soyunun her tür dini seyirlerini bunlar oluşturmaktadır.

Eski tarihlere ait çivi yazıları defterleri ve çizgisel sistemleri bulunmuştur.

Dünya Sümerologlarınca bilinmeyen M.Ö. 5000 yılına ait Sümer toprak plakaları ve yüzükleri okunmuştur.

Sümer toprak plakası

M.Ö. 5000 yılı

Gürcülerin ilk alfabesi Sümer alfabesidir.

Sümerlerin alfabesinde ay ve güneş harf simgeleri olarak kullanılmıştır. ... -a harfinin simgesinin adı antdir. Ani ayın eski adıdır. ..... -d harfinin simgesinin adı donidir. Güneş anlamına gelmektedir. Ancak eski kitapsız halklar sözcük olarak kullandılar. Ay sözcüğünü yazamıyorlardı, direkt olarak ayın resmini çiziyorlardı. Güneşi de yazamıyorlardı ve resmini çiziyorlardı. Eğitimsiz dünya bu şekilde

Bu ise harf sembollerinin sayısal formülüdür. Harflerin toplandığı panteon bu formüldedir. Her harf sembolü ve çizgisel doğruluklarını rakamlar açıklamaktadır. Bu formül, insanlığın çizgisel, sayısal ve kozmik sistemini yönetir. Yeryüzünde, geometri, aritmetik ve astronomi bununla başlamaktadır.8604 yıl önce bunu biliyorlardı.

çizinlerle yapılan yazıyı icat etti. Günümüz insanlığı ve bilimi de bunu ilk yazı olarak kabul etmektedir. Bunun böyle olmadığını, gerçeğin bizim buluşmuzun olduğunu, M.Ö. 5600 yılına ait Sümer toprak plakaları,kaşı kacakları, demir ve toprak yüzükleri, nezar yazıları ve Sümer alfabesinin harf sembolleri (bunları bilim adamları harf olarak değil de sözcük olarak kabul etmektedirler) kanıtlamaktadır.

Buluşlarımız, Amerikalı büyük bilim adamı Samuel N. Kramer'in araştırması "Tarih Sümerlerden Başlamaktadır" ile inanılmaz bir benzerlik göstermektedir.

Biz, alfebenin Sümerlerden başladığını açıklıyoruz. Günümüze dek dünyadaki hiçbir bilim adamı bunu kanıtlayamadı. Çünkü, Gürcü ilk alfabesi ve onun aynısı olan Sümerlerin alfabesiyle hiç kimse hiçbir zaman Sümerlerin eski eserlerine bakmamıştır. Yeryüzünde yaratıklıkları andan itibaren alfabeleri de beraberinde geldi. Tıpkı yeryüzünde bulunamayan, dünyevi bir maden olan, altından beş kat, gümüşten de kırk kat daha pahalı Amutum adlı o demir gibi.

Sümerlerin alfabesi yeniden canlandırılmalıydı. Kafkas dağlarının ve Ket'leri eski renkli killerinin koruduğu o çizgisel formülüyle canlandırıldı da. Bu renkli kil, Ankara Eski Eserler Müzesinde, İngiliz Bilim Adamı Melart tarafından, M.Ö. 6500 ve M.Ö. 5600 olarak tarihlendirilmiş olarak korunmaktadır. 6500 tarihi bizim belirlediğimiz tarihten 1000 yıl öncesine dayanmaktadır. Ancak bu bizim buluşmuzu daha da güçlendirmektedir. 5600 yılı ise tam olarak tutmaktadır.

Dünya bilim adamlarından hiçbiri böylesi çizgisel ve tarihsel uyumu iddia edemez.

Tüm doğuda dinler yüzünden gömülen dünyevi medeniyetin zengin kültürü burada, Kafkas dağlarının koruması altında kurtuldu. Bu zengin kültürün yok olmasında her iki dinin de, yani Hristiyanlık ve Müslümanlığın payı çok büyüktür: Hristiyanlık Gürcüstan'da, Müslümanlık ise tüm Anadolu'da ve yakın doğuda yok etti.

Çok eski, ilk sözcükleri, Gürcüstan'da korunan diller, Svanca, Megrelce, Udca ve Gürcücenin kendisi olağanüstü bir doğrulukta açıklamaktadır.

Dünya bilim adamları bu dilleri ve halkları yok olmuş sanmaktadırlar, ancak, onlar burada, Gürcüstan'dadır, korunmuştur ve yaşamaktadır.

Bizim araştırmalarımıza göre, dünya halklarının alfabetik gelişmelerinin tablosu tamamen farklı bir görünüm almaktadır.

Alfabede dünyevi medeniyetin var olduğunu alfabe, kendi güneş ve ay takvimleriyle kanıtlamaktadır. Bunlar, yeryüzünün dört dönemini saniyesine varan bir doğrulukla hesaplamaktadır. Güneş ve ay takvimindeki dört dönemi, modern insanlık aynı doğrulukta bilememektedir.

Yakın doğunun eski tarihi hakkında hiçbir şey bilmeyen o, Sovyet bilim adamlarından sonra, günümüzde, Gürcüstan'da birçok yeni buluşlar yapılmıştır. Eğer dünyadaki doğu bilimcileri, insan soyunun ilk eserleri ile alfabede bulunan dünyevi medeniyetlerden söz eden çözülemeyen her sırrı çözmek istiyorlarsa, Gürcüstan ile Gürcüstan'ın yeni bilim adamlarıyla ilişki kurmak zorundadırlar!!!

Ve sonuç: Sümerlerin alfabesi - Gürcü ilk alfabesi, güneş ve ay alfabesi de denmektedir. Dünyevi medeniyet ile oluşturulmuştur. Yeryüzünde Adem soyunun eğitiminin başıdır. Bu alfabetik eğitimin sırlarının çözülmesi, anlaşılması ve bulunması, insanlığın tarihini ve bilincini tamamen farklı bir yola koymaktadır.

İçeriğiyle dünyanın ve yakın doğunun eski eserlerini araştıran bir merkez olarak Alfabetik Medeniyet Akademisinin kurulmasını Gürcüstan Hükümetinden rica ediyoruz.

Sümerlerin ve aynısı olan Gürcü ilk alfabesinin öğrenilmesi, dünyadaki doğu bilimcilerine, günümüze dek açıklanamayan o en eski eserleri ve sırları çözme olanağını vermektedir.

Bu buluşlar her iki dinin, yani Hristiyanlık ve Müslümanlığın kendilerine ait olduğunu göstermektedir. Bununla, dinle ayrılmış gürcü soyu ve Gürcüstan arasında sonsuz, ölümsüz bir köprü oluşturmaktadır. Bu da, Gürcü soyunu milyonlarca kez çoğaltmaktadır. Aynı zamanda, Gürcüstan'ın doğudaki ülkelerle dostluğuna da destek olmaktadır.

Yazdıklarımızın hepsinin hesabını verebiliriz. Ancak, dünyadaki doğu bilimcileriyle ilişkilerimizin sağlanmasının çabuklaşmasını istiyoruz. Çünkü, şimdi, eski dillerden birini sadece bir adam bilmektedir.

Çeviren : Hacer ÖZKAN İREMADZE

Tetri Ayakkabılarının Sahibi Selim Serdar İle Söyleşi:

Ben Gürcüyüm – Tetri Adı Bize Şans Getirdi

Osman Nuri MERCAN

***Çvenceburi:* Kısaca geçmişinizden ve Gürcü kültürüne olan ilginizden bahedermisiniz?**

S. Serdar : Ben Gürcüyüm ve Sakarya'nın Sapanca ilçesinde 1959 yılında Gürcü bir anne babanın çocuğu olarak dünyaya geldim. Babam Sapanca'nın İstanbuldere köyünden, annem ise Geyve'nin İlimbey köyündendir. İki köy de tamamen Gürcü köyüdür. Ben altı aylıkken babam İzmit'e geliyor ve mesleği olan ayakkabı işini daha geliştirmeye başlıyor. Burda ayakkabı üretimi işine giriyor. Ben ilkokulu, ortaokulu ve liseyi İzmit'te bitirdim. 1980 yılında askerliğimi yaptım, ayakkabı işine tamamen bağlandım. 1996 yılına kadar İzmit'te 500 metrekarelik üretim alanı ile ikinci mağaza açılışını yaptık.

***Çvenceburi:* Tetri ismi nasıl doğdu?**

S. Serdar : İkinci mağazayı açtıktan sonra üretimi geliştirmek, mağaza zincirleri açmak ve marka yaratmak için İstanbul'a geldik. Bu işi Adapazarı'ndan aynı işkolunda arkadaşımız olan Atilla Gezer Bey'le beraber yapmak kararı aldık ve yeni kurduğunuz üretim firmasına da soyadlarımızın bileşimi olan Sergez adını koyduk. Sonra ürünlerimize bir marka aramaya başladık. O sıralarda ünlü talk-showcu Beyazıd Öztürk herkesin gündemindeydi. 'Beyaz' çok hoş bir kelime, temizliği, dürüstlüğü ve duyguyu ifade ettiği için önce 'Beyaz' kelimesini narka olarak tescil ettirmek istedik, fakat daha önce başka firmanın bu ismi tescil ettirdiğini gördük. Bunun üzerine biz de bu kelimenin geldiğimiz soyun-arkımızın kullandığı dildeki karşılığını koyalım istedik. Ortağımız Boşnak olduğu için Boşnakça'daki karşılığı "Biyela" ile biz de Gürcü olduğumuz için Gürcüce karşılığı olan 'Tetri' kelimelerini tescil ettirdik. Bu markayı müşterilerimizin oturuma sunduk ve söyleyiş kolaylığı ve akılda uzun süre kalış etkinliği açısından Tetri daha çok tutundu ve bize şans getirerek gerçek bir marka olarak ayakkabıcılık sektöründe yerini aldı.

Selim Serdar

***Çvenceburi:* Şu anki üretim ve mağaza sayısı durumu nasıl?**

S. Serdar : Geçmiş dört yılda 8 mağazaya ve günlük 10.000 çift ayakkabı üretim seviyesine geldik. Ayrıca üçyüz ayrı satış noktasında ayakkabılarımız satılmaktadır. Bulgaristan'da franchaise yaparak 4 satış mağazasında Tetri adı ile faaliyet gösteriyoruz. Hedefimiz şirket olarak dünya ilgini yakalamaktır.

***Çvenceburi:* Gürcüstan'la iş ilişkileriniz var mıdır?**

S. Serdar : Var. Bizim İstanbul Beyazıd-Gedikpaşa'da satış noktamız var. Orda çeşitli ülkelerden gelen insanlar alış-veriş yapıyor. Onlar içinde Gürcüstan'lı Gürcüler de bulunmaktadır. Tetri isminin etkisiyle de Gürcüstan'da ciddi boyutta müşteri portföyü oluştu. Bizim ismimize dayanarak Gürcüstan'da Tetri adıyla votka üretimi yapılıyor. Ayrıca, Tetri Gürcüstan'da bir para birimi ve Lari'nin yüzde birine eşit. Bizim dışımızda Samsun'da Tetri adıyla detarjan üretildiğini ve Gürcüstan'da pazarlandığını duyduk.

***Çvenceburi:* Gürcüstan'a hiç gittiniz mi?**

S.Serdar : Henüz gidemedim, ama çok gitmek istiyorum. Ben üretimden sorumlu olduğum için buradan pek ayrılamıyorum. Diğer ortaklarımız yurt dışı ilişkilerini yürütüyor. Fakat ben Gürcüstan'a bir gün gideceğim, ordaki müşterilerimizin şahsi davetleri var.

***Çvenceburi:* Gürcüstan'da franchaise satış işletmesi açmayı düşünüyor musunuz?**

S. Serdar : Henüz değil. Ordaki müşterilerimizin sermayesi her birinin 5-10 bin dolar civarında. Bu parayla bizden mal alıp orda pazarlarda satıyorlar. Bizim kendinizin orda mağaza zincirleri kurmast için işin başında olmamız gerekiyor. Bunun için zamanımız yok.

***Çvenceburi:* Gürcü kültürü ile ve bu kültürü yansıtan çeşitli adlar altında kurulmuş dernek ve vakıflarla ilginiz var mı?**

S. Serdar : Maalesef. Gürcü kültürü ile Çvenceburi Dergisi'ne olan aboneliğim dışında pek bir ilgim bulunmamaktadır. Bendeki Gürcü Kültürü tamamen bir köy kültürü seviyesindedir. Gürcüce'yi Türkiye'de konuşulan Gürcüce seviyesinde biliyorum.

***Çvenceburi:* Dergimizi nasıl değerlendiriyorsunuz?**

S. Serdar : Mükemmel, fakat daha da iddialı hale getirilebilir. Bu derginin desteklenmesi ve daha çok okura ulaşması gerektiğine inanıyorum. Ben bu destekte kendi payıma düşeni yapmaya hazırım.

***Çvenceburi:* Teşekkür ederiz.**

Gürcü İnternet Siteleri

Derleyen: Erdal KÜÇÜK

(Geçen sayıdan devam)

29.http://voyager.rtd.utk.edu/~zlotchen/georgia

Georgia: Virtual Library

30. http://members.aol.com/notr/kartuli/index.html

Kartuli Ensemble Page

31.http://www.parliament.ge/CULTURE/ART/PAINT/paint.html

Art in Georgia

32. http://falcon.cc.ukans.edu/~bcurnes/georgia.htm

Georgia: A Bibliography

33.http://members.tripod.com/ggdavid/Index.htm

Some More Information

34. http://www.csse.com/ArtsIntl/al/georgia/georgia.htm

General Information

35. http://www.sanet.ge/wine/index.html

Georgian Wines on Web

36. http://wwwrferl.org/bd/ge/Index.html

Radio Free Europe

37.http://www.georgia.net.ge/meskhitb/index.html

Meskhi Toolbox

38. http://www.geocities.com/TheTropics/Shores/2805

Sakartvelo Travel Guide

39. http://skyscraper.fortunecity.com/makefile/62

Georgian Net Galaxy

40. http://www.geocities.com/WallStreet/Exchange/7945

Info and News from "GEA"

41. http://members.tripod.com/~Chikashua

Irakli Chikashua's Page

42. http://www.voa.gov/georgian

VAO Gergian Servis

43. http://www.gss-ltd.com

Georgian Software Systems

44. http://www.gtu.edu.ge

45. http://www.angelfire.com/me/bidzina/geolinks.html

Georgia's on my Mind

46. http://www.geocities.com/ResearchTriangle/Facility/1484/index.html

History & Architecture

47. http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/getoc.html

GEORGIA - A Country Study

48. http://www.worldconcern.org/cegeo.html

World Concern: Georgia

49. http://poli.vub.ac.be/publi/Georgians

Georgians and Abkhazians

50. http://www.abkhazia.com

Conflict in Abkhazia

51. http://www.steele.com/pirosmani

Niko Pirosmani

52. http://duggy2.sanet.ge/temuri/geottf

Georgian TrueType Fonts

53. http://clubs.yahoo.com/clubs/sakartvelo

Club Sakartvelo (Georgia)

54. http://www.opentext.org.ge/pressa/default.htm

Georgian Newspapers

(Devam edecek)

Gürcüstan'da Azeri Edebiyatı

Laurent MİGNON

Mirza Fethali Ahundzade (1812-1878) üzerine bir kaç söz

İbrahim Şinasi'nin 1860 yılında Tercüman-ı Ahval gazetesinde yayınlanan Şair Evlenmesi adlı oyunu Türk edebiyatında batılı anlamda ilk özgün tiyatro eseri olarak kabul edilmektedir. Elbette ondan daha önce daha çok eğitsel amaçlarla yazılmış olan küçük piyeslerin de var oldığu bilinmektedir. Ancak ilk Türkî tiyatro oyununun Tbilisi'de yazıldığı daha az bilinen bir gerçektir. 1850'li yılların ilk yarısında Mirza Fethali Ahundzade (Ahundov)nin yazdığı komediler İslam dünyasında çağdaş tiyatronun ilk örnekleridir.

Yazarı Mirza Fethali'ye tek bir cümle ile tanıtmayı isteyen biri büyük bir sorunla karşılaşır çünkü o çok kimlikli bir insandır. Çağdaş Azerbaycan edebiyatının kurucusudur. Ayrıca Rus İmparatorluğu'nun ortadoğn siyasetinin oluşumuna önemli katkıda bulunmuş bir devlet memurudur. Hem tiyatro yazarıdır hem de şairdir. Azerice, Osmanlıca, Rusça, Farsça ve Arapça bilen yetenekli bir dilcidir ve bir elifba ıslahatçısıdır. Bir edebiyat eleştirmenidir ve de bir felsefeci. Ve Çeneburi okuyucuları için belki de en ilginci, Azeri olmasına rağmen hayatının büyük bir bölümü Gürcüstan'da geçmiştir. Bu açıdan onun yazdıkları Gürcü edebiyatına dahil olmasa da Gürcüstan edebiyatının önemli sayfalarındandır.

Mirza Fethali Ahundzade 1812'de Şeki'de doğdu. Sekiz yaşındayken annesi ile babası ayrıldı ve annesi onu okutmak üzere akrabası olan Ahund Hacı Ali Alasger'in yanına gönderdi. Mirza Fethali onun himayesindeyken ilahiyat, Farsça ve Arapça okumuş ve böylece bir çok Tanzimatçı aydın gibi klasik islami bir eğitimden geçmiştir. Fakat din adamı olmaktan vazgeçip kendini küçük yaştan itibaren ilgilsini çekmiş olan çağdaş bilimlere adamaya başladı. 1834'te yirmi iki yaşındayken Mirkza Fethali Tbilisi'ye göçtü ve Rus devlet idaresine girip ortadoğu dilleri türcümanı olarak çalışmaya başladı. Bölgede çeşitli resmi ziyaretlere katıldığı da bilinmektedir. 1842'de evlendi ve Ahundzade adını soyadı olarak seçti.

1850 ile 1855 arasında, İslam dünyasındaki ilk batılı tarzda tiyatro oyunları olan meşhur Komediyalarını yazdı. Gerçi Mirza Fethali edebiyatı hayatına Farsça ve Azerice şiirler yazan bir şair olarak başlamıştı. Ancak edebiyatın eğitsel bir amacının olduğuna inanan yazar, klasik tarzda şiirin bu işlevi göremeceği kararına vardı. Tbilisi'nin edebi salonlarında yaptığı sohbetler ile seyrettiği Rus ve Batılı tiyatro oyunları ona tiyatro ile nesirin daha çok işine yarayacağını düşündürdü ve gördüğü oyunlardan esinlenerek ünlü komedilerini yazdı. Hem komedilerinde hem de daha sonra yazdığı öykü ve anlatılarında Azerbaycan'daki hayatı bütün cepheleriyle işleyerek, seyirci, dinleyici ve okuyucularını eğlendirip toplumsal sorunlara dikkatlerini çekmeye çalıştı. 1860'ta Aldanmış Kevakip adlı romanı uzun hikayesini Tbilisi'de yayınlattı ve üne kavuştu. 1960'da Kemalüddövle Mektupları adlı felsefi eserini yazdı ancak sağken yayınlatamadı. Ondan sonra çok önemli bir projesi olan Azerice'nin yazılması için kullanılacak sadeleştirilmiş bir Arapça elifbayı kabul ettirmek için çalıştı. Yeni alfabe üzerinde çalışırken Latin alfabesinin kullanılmasını da önerdi. Ayrıca modern Azerice edebiyatı eleştirisinin ilk örneklerini verdi. 1878'de uzun bir hastalıktan sonra vefat etti.

Mirza Fethali, her açıdan oldukça ilginç bir kişidir. Divan edebiyatını reddedip öykü, tiyatro ve fikralarıyla yeni bir edebiyat anlayışını getirdi. Rus devlet idaresinde çalışmasına ve Kafkasya ile ortadoğuda Rusya'nın çıkarlarını savunmasına karşın, geliştirdiği edebiyat, anlaşıyla Rusya tarafından işgal edilmiş topraklarda yaşayan insanları düşünmeye yöneltti. Böylece bu Tbilisi'li yazar ve düşünür, Kafkasya'dan Orta Asya'ya ulusal uyanış tohumları ekmiş oldu.

Gürcüce, Rusça, İngilizce noter tasdikli tercüme yapılır, tercüman bulundurulur.

Tel: (0212) 231 79 28

Öyküler : Ayna

Ahmet CEYLAN

Ben ilkokul üçüncü sınıftayken Kamil ikinci sınıftaydı. Ancak ikinci sınıfta olmasına rağmen kısa kelimeleri bile okumakta güçlük çekiyordu. Okulumuz elli atmış kişi arasında değişen mevcuduyla, bir öğretmenliyle birleştirilmiş sınıf düzeniyle eğitim veren bir okuldu. Öğretmenimiz bir sınıfla ilgilenir, diğer sınıfın öğrencileri ise sessiz olarak verilen dersi çalışırdı.

İşte yine böyle bir ders saatinde öğretmenimiz bize sessiz ders vermiş, ikinci sınıflarla sesli ders yapıyordu. Öğretmeniniz derslerinden oldukça geride olan Kamil ile biraz daha fazla ilgileniyordu. Dersin ilerleyen saatlerinde Kamil tahtaya kalkmıştı. Kolay olsun, Kamil bir çırpıda okusun diye öğretmenimiz tahtaya "AYNA" yazdı. Ancak Kamil okumakta yine de zorlanıyordu. Daha doğrusu Kamil bunu da okuyamıyordu. Öğretmenimiz ise Kamil'in okuması için elinden gelen çabayı sarf ediyordu.

— Bak oğlum, bu A, buda Y, AAAAAYY de bakayım.

— AAAAAAAY

— Evet güzel, oldu işte. Şimdi ise NAAA de hakalım.

Kamil bu sefer okuyacak diye bütün sınıf nefesini tutmuş beklerken, Kamil'den hiç ses çıkmadı. Öğretmen ne yaptı ne ettiyse Kamil'in ağzından bu kelimeyi alamadı. Kızdığı halde sakin olmaya çalışan öğretmeniniz,

— Hadi Kamil beraber okuyalım. Sen benim söylediklerimi tekrar et.

— AAAAAYYYYY, NAAAAAA

Kamil boş bakışlarla mahçup mahcup sınıfa göz gezdirdikten sonra

— AYYYY.....

Dedi ve durdu. Öğretmenimizin bütün çabaları boşaydı. Öğretmeninizle birlikte sınıftaki öğrenciler de Kamil'in biran önce "AYNA" demesini bekliyordu.

Kamil'in ablası beşinci sınıfta, ağabeylerinin birisi ikinci sınıfta diğer ise üçüncü sınıfta okuyordu. Ablasının durumu iyiydi, ağabeyleri fazla çalışkan sayılmazdı. Ancak yine de Kamil'den iyi durumdaydılar.

Köyümüz doksan haneli bir gürcü köyü idi. Köyümüzün büyükleri konuşurken yarısı Türkçe, yarısını Gürcüce cümle kurarak konuşurlardı. Bazen konuşmanın tamamı Gürcüce veya Türkçe de olurdu. Köyde yeni doğan çocuklar da, bu karmaşadan habersiz konuşmaya başlarlar, hangi kelimenin Türkçe, hangi kelimenin Gürcüce olduğunu bilmezlerdi. İşte Kamil de böyle bir ortamda doğmuş ve böyle karmaşık bir dil bilmecesi içinde büyümüştü. Kamil sudan önce "sıgalı"yı, soğandan önce "bahvi"yı duymuştu. Şimdi ise okulda idi ve hiç Gürcüce karıştırmadan konuşması, yazması ve anlaması gerekiyordu. Zaten anlamakta zorluk çektiği de bir gerçekti, bunun üzerine birde neyin Gürcüce neyin Türkçe olduğunu ayırt etmek eklenince Kamil işin içinden çıkamaz olmuştu. Bu durum bazı çocuklarda daha çok bazı çocuklarda daha az problem olurdu. Bunun nedeni de, çocuğun ailesinin evde Gürcüce'yi fazla konuşmamasına veya az konuşmasına bağlıydı. Tabiki birde çocuğun kafa yapısı ve kapasitesi de çok önemliydi. Bazı aileler evde okul öncesi çağda çocuk varsa, mümkün olduğunca Türkçe konuşmaya özen gösterirlerdi. Çok zorlandıkları yerde veya o anda söyleyecekleri kelimenin Türkçe'sini hatırlayamadıklarında Gürcüce konuşurlardı. Ancak bazı ailerde Türkçe hiç konuşamayanlar da vardı. Bunlar daha çok yaşlılar ve kadınlardı.

Kamil tahtaya dönmüş başı önde beklerken öğretmenimiz de sınıfın ortasından ileriye doğru, tahtanın karşı tarafındaki duvara doğru yürüdü. Öğretmenimizin isteği Kamil'in "AYNA" demesiydi. Ancak olmuyordu işte. Bu nedenle tahtadan oldukça uzaklaşmaya çalıştı. Öğretmenimiz sınıftaki dördüncü veya beşinci sınıf öğrencilerin Kamil'e kopya vermelerini ister gibi bir tavır vardı. Bunu sınıftaki öğrencilerin büyük bir bölümü de anlamıştı. Öğretmenimizin içinden geçende, öğrencilerin içinden geçende aynıydı. Öğrenciler:

— Kamil "AYNA" de, diyecekler. Kamil de "AYNA" deyince, yazıyı okumuş olacaktı. Öğretmenimiz adeta ön sıralarda oturan öğrencilere:

— "Ben duymamış olayım siz Kamil'e söyleyin de şu iş bitsin." dercesine bakarak sınıfın en dip ta-

rafına doğru gitti. Ön sırada oturan öğrenciler de bu mesajı doğru algılayıp, hep bir ağızdan fısıltı halinde,

— Kamil, "AYNA, AYNA" dediler.

Öğretmenimiz söylenenleri duymazdan gelerek, ancak Kamil'in bu sefer okuyacağını bilmenin verdiği rahatlıkla,

— Eveeet, oku bakalım Kamil, neymiş dedi.

Bu sefer tamamdı. Kamil artık tahtada yazılanın ne olduğunu çok iyi biliyordu. Hani şu karşısına geçip baktığında kendisini gördüğü nesne idi, okumasını istedikleri şey. Kamil'in yüz ifadesi değişmiş, çehresinde tatlı bir tebessüm olmuştu. Kafasında canlandırdığı nesne dudaklarından kelime olup döküldü Kamil'in. Büyük bir sevinçle ve heyecanla öğretmenin yüzüne bakarak,

- "SARGE" dedi Kamil.

Sınıfta anlık bir sessizlik ve ardından öğretmenimiz hariç, herkesin katıldığı bir gülüşme patlaması duyuldu. Şaşkın bakışlarla sınıfı süzen öğretmenimiz,

- Ne dedi, ne dedi, diyerek seslendi. Sınıfı tekrar bir sessizlik kapladı. Dört ve beşinci sınıfta olanlar,

— Öğretmenim, "AYNA" nın Gürcücesi "SARGE" dir dediler.

Öğretmenimiz bir an düşündü. Sonra o da gülmeye başladı. Tabiki sınıftaki öğrenciler de. Ancak gülmeyen bir kişi vardı. O da Kamil'di. Hatta kimin neye güldüğünü de anlayamamıştı. Öğretmenimiz ise,

— Tamam Kamil otur yerine, dedi.

Kamil kimin niye güldüğünü belki bugün bile anlamış değil. Belki de şimdi karşıma geçip kendisini gördüğü nesnenin Türkçesinin "AYNA" Gürcücesinin "SARGE" olduğunu o da biliyor.

Orman İşletmesi'nden malulen emekli olan Kamil bu anısını hatırlayınca gülmesede tebessüm ettiğini görür gibiyim.

Öykü: Bir Yerlerde Sivrisinek Vızıldıyordu

Guram RÇEULİŞVİLİ

Ormana zor sızıyordu güneş. P'şan zor buluyordu yolu karanlık içinde. Çürük yapraklar kenarında yuvarlanıyordu. Toprağın ağır kokusu duyuluyordu. Hıktı.

Nehrin kenarları ıslaktı. Yeni dökülen yapraklar suda yüzüyordu. Bazısı küçük anafora kapılmış dönüyordu kıyıda, sonra yine yüzüyordu ya da kıyıya takılıyordu.

P'şan'ın öbür tarafında Tskito* yatıyordu.

P'şan'ın bu tarafında Mzia*.

Ortada P'şan akıp yeni dökülen yaprakları götürüyordu. Bazısı kıyıya takılıyor, bazısı yüzmeye devam ediyordu. Tskito miskin bir şekilde kalktı, esnerken güneş dişlerini gösterdi. Uzun boğazlı ayakkabılarıyla suya girdi. Pantalonuna çamur yapıştı.

Öbür kıyıda Mzia yatıyordu.

Tskito ıslak toprak üzerine ıslak izler bırakıyordu. Bastığı yerde çürük yapraklar derince saplanıp kalıyordu siyah toprak içine.

Bir yanda P'şan akıyordu.

Öbür yanında Tskito ve Mzia yatıyorlardı. Tskito'nun ayakları ıslanmıştı, sonra Mıza'nın da ıslandı. Toprak yumuşaktı ve nemli, insanın ağırlığına zar zor dayanıyordu. Çürük yapraklar ıslak yere batıyordu. Yattıkları yerde toprağın kalbi hiç sezdirmeden çarpıyordu. Bazı yapraklardan su akıyordu, bazılarından duman çıkıyordu.

Toprağın kalbi hiç sezdirmeden çarpıyordu yattıkları yerde.

Bir yanda P'şan.

Öbür yanda Tskito ve Mzia.

Yukarısı sık ormandı ve zar zor sızdırıyordu güneş ışıklarını. Bir yerlerde sivrisinek vızıldıyordu.

— Biraz sonra da akşam basar, dedi fısıldayarak Mzia.

— Ne oldu ki? dedi Tskito.

Sivrisinekler vızıldamalarını artırdılar.

Çeviren: Nana KAÇARAVA

* TSKİTO – erkek adıdır.

** MZİA – kadın adıdır.

Abhazya Öyküleri : Metro Durağı "Ağmeteli Tiyatrosu"

Guram ODİŞARİA

Savaş yeni bitmişti.

Kış. Buz tutmuş.

Gece, saat onbir buçuk.

Sokakta, orda-burda yalnız lambalar yanıyor.

Merab misafirlikte uzun kalmıştı. Metroya yetişmek için acele ediyordu, acele adımlarla gidiyordu. Metroya az kalmıştı. Meydandan, kısa yoldan gidince metro durağına çok az kalırdı. Beş dakika sonra metroya ulaşırdı.

Aniden Merab'ın omuzuna birinin eli değdi.

— Geriye bakma, aksi takdirde eşek cennetine gidersin!

Ve Merab boğazında bıçağın soğuk ucunu hissetti.

— "Deri ceketi" çıkar! diye emretti bir başka boğuk bir ses.

Ne yapsın? Onlar iki kişi, belki de üç kişiler. Onlarla başa çıkılmaz. Hem de boğazındaki bıçak öyle gaddarca bastırılmış ki, az kalsın boğazını delecek.

Onlardan biri Merab'a deri ceketin çıkarmasına "yardımcı" oluyor.

— Arabaya bakma! Tekrar ikaz ettiler.

Ceketin ceplerini karıştırdılar. Paraları çıkardılar, kağıtları da. Belgelere kibritle baktılar.

— Valı, mülteciymiş, dedi biri ikincisine, hem de Gagra'danmış... Oku.

Sonra, birkaç saniye (yalnız) sessizlik çöktü.

Mülteci belgesini buldular, diye düşündü (içinden geçirdi) Merab.

— Sen, gerçekten mülteci misin? diye soruyor boğuk sesle Merab'a. Bu belge gerçek mi? Merab ses çıkarmıyor.

— Sen, dilini mi yuttun? Mülteci olup olmadığına cevap ver...

Merab olumlu anlamında başını salladı. Sonra, tekrar sessizlik çöktü ortalığa.

— Peki, bize doğru dön. Tekrar boğuk bir ses duyuldu.

Aynı anda, bıçağı da boğazından uzaklaştırdılar. Merab yavaş yavaş döndü. Onun önünde, onun yaşıtı iki çocuk duruyordu. Birinin elinde ceket, diğerinin ise para ve belgeler vardır.

— Giyin! diyerek Merab'a ceketi uzattılar. Daha sonra para ve belgeleri uzattılar.

Duruyorlar, birbirlerini gözden geçiriyorlar, birbirlerine bakıyorlardı.

— Böyle, geç zamanlarda gezme, kimle karşılayacağın belli olmaz, diyor vedalaşırken alçak, boğuk sesle. Şimdi, onun sesi çok değişikti, sesi sıcaktı.

— Hoşçakal!

— Hoşçakal!

Merab yoluna devam etti. Birkaç dakika sonra metro durağına geldi. Metro kapanmamıştı.

"Ğırmağele" Metro Durağında indi Merab. Orda, ailesi ile beraber akrabaların yanına sığınmıştı.

Merab eve girince kimse ile konuşmadı. Direk kendi odasına girdi, yatağa yüzüyle uzandı, başına yastığı geçirdi ve kısık sesle ağlamaya başladı.

Çeviren: Ali ALTUN

GÜRCÜCE DERS VERİLİR, ÇEVİRİ YAPILIR.

Tel: (0212) 231 79 28

Şiirler

SENİ

Tercanı GRANELİ

Ben seni düşünüyorum ve sanki seni görüyorum.
Düşünüyorum ve yine gün güneşlidir.
Azizim! Niye gelmeye zorladın?
Azizim! Söyle niye öyle geç kaldın?

Şimdi bu hisse daha fazladır.
Şimdi rüzgarlar ağaçları sallıyor.
Ben trajedimi anlatacağım.
Hemen çocuk gibi ağlamaya başlıyor.

Böyle geçecek bu ıstırap, bu inlemek,
Sen bana beyaz ellerinle geleceksin.
Yorgun geleceksin ve nasılsın diyeceksin,
Gelince bliiyorum hemen okşayacaksın.

Bir de gece ezlyetli olacak,
Ezlyetli ve katı yürekli,
Ve bu gözler, lacivert gözler ki,
Bekliyor seni benim gözlerim.

Çevirən: Tea Zakaradze

(15)ტერენტი გრანელი „შენს მოლოდინში“

მე შენზე ვფიქრობ და თითქოს გხედავ,
ვფიქრობ და ახლა დღეა შუადღე.
ძვირფასო! მოსვლა რად გაიძულებდა?!
ძვირფასო! რახთვის დააგვიანე?!

ახლა ეს გრძნობა უფრო მეტია,
ახლა ქარები არხევენ ტირიფს.
მე შენ გიამბობ ჩემს ტრაგედიას
და როგორც ბავშვი დაიწყებ ტირილს.

ასე გაივლის წამება ოხრა,
შენ მოხვალ ჩემთან თვირი ხელუბით,
მოხვალ დაღლილი, მეტყვი, როგორ ხარ?
მოხვალ და ვიცი მომეფერები!

თუმცა აქნება ღამე წვიმებს,
ღამე სასტიკი და ულმობელი.
და ეს თვალები, ლურჯი თვალები,
ჩემი თვალები ახვევ მოგელის.

"ვარჩევა"

მ.შ. გამსახურდია

ჯერ ნუგეში საფყვარელსა,
მიეცეს ახლის ^შფოდითი^ თქმანსა.
ხმაში აკანკალება, თვალება მოცრემლვა ულია,
რამ ჯერ მოახრა, მარტო ამეთხრა.

მკვეთრიენით უშუალება პირი-პირზე,
მკვეთრიენით გაგძვერდა მატკივებული თაზე.
ფანჯარიდან ბუნება გუყურებდი და გტიროდი,
მახთან ილანზოდი ჩემი გული ცეცხლში.

მგონია რომ ის წვიდა ხილის ყანაში,
ეერწყვიდა ხილაპაზეში ყვავილეებში.
მის ფიქრაში მოყვლულაყვ და დამძინებოდა,
მართალიგვე, სიცილით გარდება მოშცა ხელში.

ჭყალი ხასულია შეკულ რეხტორანში;
ოფიციანტმა ამოგხო წყალი ჭიქაში
მეყუდე ჭიქა პირზე და კედარ გხეი რომ,
ხაყვარელის თვალება ენინდა წყალში.

წვიმოს კვიკვილება ყვავილს ხელში,
კედის შეტი რამ არ მოდის ჩემ გულში.
რიო, მარგია ყანა და ფული რომ,
კედარისი დავით სიცოცხლეში.

22.1.1978

GELİNDE GÖRÜN

İsmail YAZICI

Haydi dostlar kalkın seyran edelim,
Rabat'tan yukarı bir yol gidelim,
Altı köy var orda gezip görelim,
Siz de isterseniz gelin de görün.

Çağlayan Deresi Rabat'a akar,
Birbirine yeşil yamaçlar bakar,
Yüksek tepelerde parlar beyaz kar,
Siz de isterseniz gelin görün.

Her taraf ormanlık, yüksek kayalar,
Çoğu yerden geçer yalnız yayalar,
Menekşe, sümbüller, papatyalar,
Siz de isterseniz gelin de görün.

Sağ yamaçta Oba ve Daba Köyü,
Karşı Ziyos eder gözleri büyü,
Yukarda Bazgirct, Zaklyct Suyu
Siz de isterseniz gelin de görün.

Çağlayan içinde akıyor çaylar,
Oradan köylere bağlıdır yollar,
Merkezdir bulunur resmi kurumlar,
Siz de isterseniz gelin de görün.

Sırttan öteye de var başka köyler,
Orda Papart çağlar, türküler söyler,
Hele bir görünüz ağalar, beyler,
Siz de isterseniz gelin de görün.

Bu yeşil beldenin İmerhevi adı,
Orda yaşamanın başkadır tadı,
Batı Kafkasya'nın gürcü evladı,
Siz de isterseniz gelin de görün.

Ora halkı gürcü, türk vatandaşı,
Vatanına bağlı, devlet yandaşı,
Tarım, hayvancılık zortu uğraşı,
Siz de isterseniz gelin de görün.

Her köyün var güzel kışla, yaylası,
Hele Yağlı Köyü'n Vakct mezrası,
Seçilenler haziran, eylül orası,
Siz de isterseniz gelin de görün.

Ziyos'un Nakurtev, Sakorlya'sı,
Çağlayan'ın Keva, Karet yaylası,
Dağların heybetli var Kotela'sı,
Siz de isterseniz gelin de görün.

Keva arkasında Karet merası,
Çorbalık pancarla dolu orası,
Doğa harikası, cennet burası,
Siz de isterseniz gelin de görün.

Çıkılır yaylaya temmuz başları,
Kur yapar kızlara âşıkdaşları,
Köyün oğlak, kuzu, karabaşları
Siz de isterseniz gelin de görün.

Yaylalara çıktı araba, yollar,
Elektrik zilline uzandı kollar,
Şimdi evlerde var telefonlar,
Siz de isterseniz gelin de görün.

Yazlar serin geçer, kışları soğuk,
Berrak sular akar çok oluk oluk,
Gür ormanlar ile alırız soluk,
Siz de isterseniz gelin de görün.

Boldur göknar, ladin, çeşit ağaçlar,
Meşe ve çamlarla kaplı yamaçlar,
Konuksever halkı doyurur açlar,
Siz de isterseniz gelin de görün.

İmerhevi'nin hayli zengin doğası,
Dağları, ormanı, bozkır, ovası,
Renk renk çiçekleri, kuşlar, meyvası,
Siz de isterseniz gelin de görün.

Suları bolcadır, havası hoştur,
Yöreyi görmeden anlatmak boştur,
İçmeden orayı gören sarhoştur,
Siz de isterseniz gelin de görün.

Yazıcı översin memleketini,
Seversin hem neşe kasavetini,
Yazın hoşluğunu, kış zalımetini,
Siz de isterseniz gelin de görün.*

21.10.1999

* Bazı köy ve yer adları özgün Gürcü adları ile yazılmıştır.

Dergimize Yurt İçi ve Yurt Dışından Abone Olmak İsteyenler Lütfen Abonet'i Arayınız.
Tel: (0212) 210 01 10

Gölyaka'da Gürcü Sülaleler ve Gogitidze'ler

Fevzi ÇELEBİ

1880'li yıllarda Çarlık Rusya'sı güdümündeki Gürcü topraklarında, Ruslar bölge Müslümanları üzerinde milliyet ayırımı yapmaksızın baskı kurmaya ve halkı dinde asimile etmeye çalıştılar. Acara'da yaşayan Müslüman halkların evlatları Rus ve Kusya güdümündeki Gürcü ordusuna alınmak istendi, halkın ekonomik ve politik durumu sarsıldı.

Baskılara dayanamayan Müslüman Gürcülerin bir kısmı Gürcüstan'ı terkederek Osmanlının elinde kalan topraklara yöneldi.

Anadolu'nun çeşitli yerlerine dağılan Gürcüler aradan geçen yüzyılı aşkın süre içerisinde geçmişlerini kısmen hatırlayabilmekteler.

Bu çalışmada: genelde Düzce İl Gölyaka ilçesinde bulunan Gürcü sülalelere alt hatırlanabilenlerin, özelde de bu sülalelerden gogitidzelerle ilgili bilgilerin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Eski sülale adlarının önemli bir kısmı anımsanmamaktadır. Örneğin İsmailoğulları olarak anılan sülalenin eski sülale adı bilinmemektedir. Günümüzde kullanılan sülale adlarının önemli bir kısmı ise sülalenin Batum'dangelen en yaşlı kişisinin adından doğmuştur. Mesela kendilerini Yahyaoğlu olarak adlandıran Kinzaşvilliler'in Batum'dan gelen liderlerinin babasının adı Yahya'dır. Yahya ismi Kindzaşvili'nin yerini almıştır. Fatsa İlçesine göç eden Kinzaşvilliler ise dedelerinin unvanı olan cerrahı sülale adı olarak aldılar ve kendilerini Cerrahoğlu olarak adlandırdılar. Gürcüstan da akrabalarının yeni sülale adlarıyla arayanlar dolayısıyla karşılaşamamışlardır. Bazı sülalelerin ise ne eski ne de yeni sülale adı tespit edilebilmiştir. Kendilerini tanımlamak için yalnızca soyadlarını kullanırlar. Bunlara örnek olarak ise Adak soyadını taşıyanlar verilebilir. Bir sülaleden birkaç soyadı türediği anlaşılmaktadır.

Tam ve doğru bilgilere ulaşmak için Osmanlı ve Gürcü kaynaklarını karşılaştırmalı olarak incelemek gerekir.

Dolayısıyla farklı yollarla Türkiye'nin ve dünyanın değişik yerlerine göç eden ve farklı yeni sülale adları ve soyadları alan Gürcülerin akrabalık ilişkilerini saptamak için eski ve yeni sülale adları büyük önem taşır.

Gölyaka'da Bulunan Gürcü Sülaleleri

Sıra No	Saptanan Eski Sülale Adı	Sülale Adları	Günümüzde Kullanılan Soyadları	Göç Olunan Yer ve Göç Tarihi	Kurulan/ Göç Edilen Köy ve Yıl	Gölyaka'da Yerleşilen/ Kurulan İlk Köy ve Yıl
1	Gulaşvili Kvirvilaşvili	Gulaşvili, Kvirvilaşvili	Abak, Ural	Batumi 1881 Tsonlari	Giresun Anbaralan (Ambaralay) 1881	Hamamüstü (Hacı Memedali Efendi) 1895
2	Gogitidze	Gogitidze, Mezereoğli	Mezarcı, Temiz	Batumi Tsonlari 1894	Çilimli Hızardere 1894	Hacıyakup (Saraltı) 1938
3	?	Turamaşvili, Turanoğli	Akçay, Aban, Turan,	Batumi Tsonlari 1881	Giresun Anbaralan (Ambaralay) 1881	Hamamüstü (Hacı Memedali Efendi) 1905
4	?	İsmailaşvili, İsmailoğli	Sakal, Yavuz	Batumi Tsonlari 1881	Giresun Anbaralan (Ambaralay) 1881	Hamamüstü (Hacı Memedali Efendi) 1895
5	Yoltaze	Koytadze, Koytoğli	Arslan, Başar, Başer	Batumi Tsonlari 1881	Giresun Anbaralan (Ambaralay) 1881	Hamamüstü (Hacı Memedali Efendi) 1895
6	Yorjaze	Korcadze, İsmailağaoğli	Aktaş	Batumi Tsonlari 1881	Giresun Anbaralan (Ambaralay) 1881	Hamamüstü (Hacı Memedali Efendi) 1895

7	?	Mollahmedaşvili Mollahmedoğlı	Kılıç	Batumi 1881	Giresun Anbaralan (Ambaralay) 1881	Hamamüstü (Hacı Memedali Efendi) 1895
8	?	Muhacirişvili, Şenlikoğlu	Şenlikoğlu	Batumi Tsonkari 1881	Giresun Anbaralan (Ambaralay) 1881	İmamlar 1950
9	Omaraze	Omaradze, Omeroğlı	Çelebi, Özdoğan, Özdemir	Batumi Tsonkari 1881	Giresun Anbaralan (Ambaralay) 1881	Hacıyakup (Saraltı) 1940)
10	Qınzaşvili	Kınzaşvili, Yahyoğlı	Çakar, Çakır	Batumi Tsonkral 1881	Giresun Anbaralan (Ambaralay) 1881	Hamamüstü (Hacı Memedali Efendi) 1914
11	?	Kantaradze, Şahanalloğlı	Şahin	Batumi Tsonkari 1881	Giresun Anbaralan (Ambaralay) 1881	Hamamüstü (Hacı Memedali Efendi) 1905
12	Celebaze	Çeleba, Çelabadze Çeleboğlı	Çelebi, Çelebioğlu	Batumi Tsonkari 1881	Giresun Anbaralan (Ambaralay) 1881	Hamamüstü (Hacı Memedali Efendi) 1895
13	warbaze	Tzarbadze, Tzarboğlı	Aydınoğlu, Mutlu, Zengin	Batumi Tsonkral 1881	Giresun Anbaralan (Ambaralay) 1881	Hamamüstü (Hacı Memedali Efendi) 1895
14	Waxilaze	Çahiladze, Çahiloğlı	Yaslı	Batumi Tsonkral 1881	Giresun Anbaralan (Ambaralay) 1881	Hacıyakup (Saraltı) 1940
15	?	Bayraktaradze, Bayraktaroğlı	Bayrak	Batumi ? ?	Çilinli Hızardere ?	Hamamüstü (Hacı Memedali Efendi) ?
16	ZecaZe	Dezetsadze, Dzetsaoğlı	Cengiz	Batumi 1878	Karasu Köyyeri 1878	Yeşil 1970
17	?	Berberişvili, Berberoğlı	Uygun	Batumi 1878	Karasu Köyyeri 1878	Açma 1960
18	? ?	?	Adak	Batumi Zegani ?	?	Hamamüstü (Hacı Memedali Efendi) ?
19		?	Çelebi	Batumi Zegani ?	?	Hamamüstü (Hacı Memedali Efendi) ?
20	–	İbrahimas, İbrahimoğlı	Gümüş	–	?	Hamamüstü (Hacı Memedali Efendi) ?
21	–	Ahmedas, Ahmedoğlı	Özgen	–	?	Hamamüstü (Hacı Memedali Efendi) ?
22	–	Turkas	Türkel	–	?	Hamamüstü (Hacı Memedali Efendi) ?
23	–	Süleymanas, Süleymanoğlı	Yazar	–	?	Hamamüstü (Hacı Memedali Efendi) ?
24	–	Bekiras, Bekiroğlı	Karadeniz	–	?	Hamamüstü (Hacı Memedali Efendi) ?

GOGİTİDZELER

Gogitidze soyadı ilk kez 1572 yılında Vahtang Gürieli tarafından Gogitidze adında bir şahsa bahşedilen belgede anılır. Osmanlı tehdidindeki topraklardaki kutsal heykellerin taşınmaları ile ilgili bu belgede Mate ve İoane Gogitidze'ye bu görevin verildiği belirtilir. Bu belgeyle Mate Gogitidze bölgenin lideri olarak kabul edilmiştir.

Gogitidzeler 16. Asırda Samtske-Gurla'dan Acara'ya göçtüler. Orada da kilise ve çeşitli işlere katıldılar. 16. yüzyıl sonralarında İslamlaşma hareketleriyle Gogitidzelerin de bir kısmı Müslüman oldu. Tanınmış ilk Müslüman Gogitidze Solomon Gogitidzedir. Müslüman olarak Seid (Seyit) adını aldı ve Osmanlılardan Paşalık unvanı aldı. Valodе Köyüne yerleşti (Şimdiki batumi Vilayeti Keda İlçesi).

Büyük bir sülale olan Gogitidzeler; daha o dönemlerde Gürcüstan'ın çeşitli bölgelerine yayılmışlardı. Bunun yanı sıra 1877/1878 Osmanlı Rus savaşı sonrasında Türkiye, Rusya, Ukrayna, Fransa, Romanya, İngiltere ve Almanya'ya göç ettiler.

19. yüzyılda İone ve Gito Gogitidzeler Türkiye'ye göç eden Gürcüleri geri döndürmeye çalıştılar. Bu yıllarda Rusya ve Türkiye'nin diplomatik ilişkilerinde Gito Gogitidze önemli bir yer tuttu. Gito Gogitidze Grigol Orbeliani, Akaki Tsereteli ve Niko Nikoladze ile yoğun diyalog içindeydi.

Molla- osman Mezarcı -Gogitidze- (soldan)-Molla-Ahmet-Gogitidze-Mezarcı (ortada) İsmail Başar-Koltadze-1950

Yüzlerce Gogitidze I. Dünya savaşında Osmanlı Ordusunda görev yapmışken, binlerce Gogitidze II. dünya savaşı sırasında Sovyet ordusunda mücadele etti.

Hangi ülkede yaşarlarsa yaşasınlar tüm Gürcüler gibi Gogitidzeler her zaman ve her yerde vatanları için büyük fedakarlıklarda bulundular.

Gölyakaya yerleşen Gogitidzelerden Ahmed Gogitidze (-Molla-Ahmet Mezarcı) İstanbul'da rüştiye tahsilini bitirdi ancak savaş sebebiyle öğrenimi devam ettiremedi ve Osmanlı ordusuna katıldı. Girdiği bir çok muharebeden sonra esir düştü. Mısırda 10 yıl İngiliz Savaş Esiri Kamplarında kaldı. Babası Ali Talip ve kardeşi Süleyman Gogitidze Çanakkalede şehit olmuşlardı. Kamptan kaçmayı başardı o dönemde yaşadıkları Düzce İli Çilimli İlçesi Hızardere köyüne yürüyerek döndü. Kültürel birikimleri ve yaşam tecrübeleri ile saygın bir insan olarak hayata 1974 yılında Gölyakada veda etti. Gürcüce, Türkçe ve Osmanlıcanın yanısıra Arapça, Farsça, İngilizce de biliyordu.

Gogitidzeler, Gürcüstan'da, Rusya'da, Sovyetler Birliğinde ve Eski Doğu Bloku ülkelerinde tıp, eğitim, sanat, kültür, havacılık, basın, denizcilik, ekonomi gibi alanlarda bir çok tanınmış şahıs yetiştiren Gogitidzeler; Gürcüstan dışında yaşadıkları bir çok ülkede olduğu gibi Türkiye'de farklı yeni sülale ve soyadları aldılar. Bunlardan tespit edilebilinen soyadları:

Ordu İli Fatsa İlçesinde: Pekbüyük, Ölçek, Gündüz, Göksu, Aksu, Yılmaz, Korkmaz, Yenisu, Kölmük, Zeren, Kök, Gök, Güner, Şimşek.

Ordu İli Ünye İlçesinde: Güner, Gök

Bursa İli İnegöl İlçesinde: Özdil, Demircan, Çıbuk

Sinop İlinde: Demir

Samsun İlinde: Gündüz, Güner, Demir, Ölçek, Pekbüyük, Kölmük, Şimşek

Samsun İli Terme İlçesinde: Kızılboğa

İstanbul İlinde: Aksu, Gündüz, Gökyiğit, Gürel, Göksu, Demir, Demircan, Zeren, Ölçek, Yılmaz, Mezarcı, Metin, Pekbüyük, Kölmük, Acar

Ankara İlinde: Güner, Gündüz, Mezarcı, Şimşek

İzmit İlinde: Zeren

Antalya İli Alanya İlçesinde: Zeren, Gündüz

Eskişehir İlinde: Aksu, Göksu, Yılmaz

Kastamonu İli Cataltzeytin İlçesi: Demir

Bolu İlinde: Mezarcı, Metin

Düzce İli Çilimli İlçesinde: Acar,

Düzce İlinde: Mezarcı'dır.

Düzce İli Gölyaka İlçesinde ise Mezarcı ve Temiz soyadlarını kullanmaktadırlar.

Mezarcıoğlu sülale adı ve Mezarcı soyadı Batumi İli Keda İlçesi Tsonlari Köyünde yaşayan Gogitidzelerin 1890'lı yıllarda Batumi'deki kaos esnasında halkı haraca kesmek isteyen bir gurup Ermeni çeteciyi öldürüp gömdükten sonra çetenin diğer elemanlarının durumu fark etmelerinin ardından göç etmelerinden kaynaklanmaktadır. 1894 yılında Düzce İli Çilimli İlçesi Hızardere Köyüne gelen ve Köyün kurucularından olan Gogitidzelerin bir kısmı 1938 yılında Gölyaka İlçesi Hacıyakup Köyüne yerleşti̇ler. Günümüzde Gölyaka'daki Gogitidzeler mezarcı soyadını taşır. Bir kısmı Gogitidze ise yakın geçmişte Temiz soyadını almıştır.

KAYNAKLAR:

Fevzi ÇELEBİ, Gölkaya'da Gvarler (Sülela Adları), Yayımlanmamış Araştırma 1999

Fevzi ÇELEBİ, Mezarcıoğlları ve Molla Ahmet, Yayımlanmamış Araştırma 2000

Zaur GOGİTİDZE, Gogitidzeler, Yayımlanmamış Araştırma 2001

Efsanelere Konu Olmuş Bir Gürcü Kızı: Tamara

Taner ARTVİNLİ

Artvin'in Yusufeli ilçesi, çok zengin bir halk edebiyatı ve kültürüne sahip olmasına rağmen, Yusufeli'nin "halk edebiyatı" konusunda yayınlanan eserler tatmin edici düzeyde değildir. Yayınlanmış eserlerin, yazıların çoğu da, ömrünü Artvin'e adamış bir insan olan folklor araştırmacısı-yazar M. Adil Özder ile daha ziyade âşık edebiyatı konularında bir hayli yayınlanmış çalışması bulunan Mehmet Gökalp'e aittir. Folklor araştırmacısı Şahver Karasüleymanoğlu'nun derlemelerinin pek az bir kısmı yayınlanmış olup, Artvin folkloru konusundaki diğer çalışmalarıda topluca bir kitap halinde Kültür Bakanlığı'nda yayınlanmayı bekliyor.

Efsanelere Konu Olan Kraliçe Tamara

Yusufeli'nin kale ve kilise zenginl bir memleket oluşu, doğal olarak halk edebiyatının içeriğine ve zenginliğine etki etmiştir. Kaleler ve kiliseler üzerine çokça efsane ve söylence vardır. Bu efsane ve söylencelerde Tamara adlı bir Gürcü kızı dikkatimizi çekiyor. Bu söylencelerde Tamara adlı Gürcü kızının ünvanı genellikle söylenmeyip, "Gürcü kızı" diye bahsedilmekle birlikte kimi derlemelerde "Kraliçe Tamara" olarak anılmakta. Derlemelerde, Tamara hakkında verilen bilgiler ve tarifler gencide aynı veya birbirinin benzeridir. Tamara'nın, herkesi kendisine hayran edecek bir güzelliği; upuzun ve siyah saçları; altından saçbağları vardır. Yusufeli'nin Parh (Balcılı) köyündeki Savriyet su kanalını, Dörtkilise (Tekkale) köyündeki ünlü Gürcü Kilisesini ve yine bir gürcü kilisesi olan Parhal (Altıparmak) köyündeki Parhal Kilisesini bu gürcü kızı Tamara'nın yaptırdığı rivayet edilir. Ş. Karasüleymanoğlu'nun derlemelerinde ise[1], bunlardan başka İşhan Kilisesini ve Öşvank Kilisesini de yine Tamara'nın yaptırmış olduğu söylenir.

Tekkale köyünden derlenen rivayetlerde, "Tamara'nın, altın saçbağlarını satarak Tekkale Kilisesini yaptırdığı" anlatılır. Balcılı ve Altıparmak yöresinden derlenen, Savriyat su kanalı üzerine olan rivayetlerde ise, "Savriyet su kanalının inşası sırasında Tamara'nın parası bittiği için o güzelim saçlarını kesip satmak zorunda kaldığı ve bu parayla su kanalının inşasını bitirebildiği" anlatılır. Sözü edilen bu su kanalı o kadar muhteşem bir görünüme sahiptir ki, yazıyla tam olarak anlatılamaz. Bu kanalın büyükçe bir kaya kütlesi içerisinden geçen kısmı gerçekten bir harikadır. Alt tarafı metrelerce derinliğinde bir uçurum olan bu kısmı karşıdan karşıya geçmek neredeyse imkânsızdır.[2] Tamara'nın kanal inşasını bitirdikten sonra,kanalın bu kısmına iki teneke dolusu altın gömdürdüğü de rivayet edilse de bugüne kadar kimse bu altınları aramaya cesaret edememiştir. Ş. Karasüleymanoğlu'nun derlemelerinde ayrıca, "Tamara'nın bu fedakârlığına karşılık, ona aşık olan birkaç köylü gencin Tamara'ya evlenme teklif etme cüretinde bulunması üzerine sinirlenen Tamara'nın köylülere beddua ettiği; bu yüzden de her kış, köylünün bahçe duvarlarının yıkıldığı" aktarılır...

Tamara adlı efsane Gürcü kızı kimbilir bizim tesbit edemediğimiz daha nice efsane ve söylencelere konu olmuştur? Derlenen bu efsane ve söylencelerden, zengin ve asil bir kişi olduğu anlaşılan Tamara'nın gerçek kimliği, -gerçekten Yusufeli'de yaşamış bir kişi ise- nerede ve ne zaman yaşamış olduğu konusunda yeterli bilgiler olmasa da, bu dillere destan güzelliktek Tamara'nın Yusufeli halk edebiyatında ve halkın gönlünde yaşamaya devam edeceği muhakkaktır.

1 Ş. Karasüleymanoğlu: "Tamara Kilisesi", Türk Halk Kültüründen Derlemeler 1996, Kültür Bakanlığı yayını.

2. Bugüne kadar bunu üç kişi geçebilmiştir. Biri inat üzerine, biri bahis üzerine geçmiş olup, üçüncü olarak da-kanalın geçirildiği kaya kütlesinin üst taraflarından patika yol olduğunu vede bu kadar korkunç bir yer olduğu fark edemediğimden dolayı- ben geçmiştim. Bunu geçenler birdaha geçmeye tövbeetmiştir.

İmerhevi Gürcüleri'nde Kültür

Özlem AKALTUN (KURDİKİDZE)

İmerhevi* Gürcülerinde Akrabalık Terimleri

Yüzyıllardır anavatandan ayrı olan İmerhevi Gürcüleri'nin akrabalık terimlerinde, Gürcüstan'dan bazı akrabalık terimlerinde farklı oldukları görülmektedir.

İmerhevi'nde eşler arasında hitabet "go" sözcüğüyle olur. Yine samimiyet derecesine göre insanlar birbirlerine "okro" şeklinde hitap ederler. Amca, dayı ve abiden dokuz olan yeğeye "dodo" yada "abo" şeklinde hitap edilir. "Abo" aynı zamanda büyükanne içinde kullanılan bir terimdir. Ayrıca İmerhevi Gürcüleri çocuk kelimesinin karşılığı "bağana, bağvi yada ğa rci" terimlerini kullanılır.

İMERHEVİ VE GÜRCÜSTAN'DA AKRABALIK TERİMLERİ

TÜRKÇE	İMERHEVİ GÜRCÜCESİ	GÜRCÜSTAN GÜRCÜCESİ
Anne	ამა	დედა
Baba	ბაბო	მამა
Kızkardeş	და	და
Erkekkardeş	ძმა	ძმა
Karı	ქალი	ცოლი
Koca	კაცი	ქმარი
Evlat	შვილი	შვილი
Kız evlat	ბაქალა	გოგო
Erkek evlat	ბიჭი	ბიჭი
Torun	ბადიში	შვილიშვილი
Teyze	ხალა	დეიდა
Hala	ბაბო	მამიდა
Dayı	ტაიო	ბიძა
Amca	ეშო	ბიძა
Nine-Büyükanne	დიდანა	ბებია
Dede	დეიდე	ბაბუა
Damat-Güvey	შეშე	ნეფე
Enişte	ხიძე	სიძე
Gelin-Evlenmekte olan kız	დოდოფ	დედოფალი
Gelin	რძალი	რძალი
Elti	შილი	მაზლის ცოლი
Bacanak	ბაჯანაღ	ქვისლი
Erkeğin Kaynanası	სიდედრ	სიდედრი
Erkeğin Kaynatası	სიმამრი	სიმამრი
Kadının Kaynanası	დედამთ	დედაშთილი
Kadının Kaynatası	მამამთა	მამამთილი
Üvey Çocuk	გერი	გერი
Abla	ბაჯი	უფროსი და
Abi	ტაძო	უფროსი ძმა
Yenge	დოდო	ბიცოლა
Kayınbirader	მაზლი	მაზლი
Elti	მული	მული

* İmerhevi: Artvin ili, Şavşat İlçesi Meydancık Kasabasının Gürcüce orijinal adı.

İmerhevi Gürcüleri'nde Kullanılan Dualar ve Beddualar

Beddualar

დაწყევლა:

ღმერთმა არ გაგახაროს
ღმერთმა კარები მიგიზრას
ღმერთმა არ გაგზარდოს
პირი მიგეღოს
ღმერთმა არ 'შეგაჭამოს
მეხი დაგეცეს მაგ თავზე
'მავათ მეგექცეს

Dualar

დალოცვა:

ღმერთმა დიდი კაცი გაგხადოს
ღმერთმა გაგახაროს
ღმერთმა მ'შვიდობით მიგიყვანოს
ღმერთმა ხელები აგიყვავოს
ღმერთმა 'შვილებით გაგახაროს

İmerhevi'de Kullanılan Bilmece ve Deyimler

თებერვალი დადგება, ხე'ში წყალი ჩადგება.
მარტის ცხრაზე არ გახვიდე კარზე.
ქადა სერამდე ფაფა 'შორამდე.
თვალი ვინ გამოგთხარა? 'შენმა იანმა.
ჩხირი კედელ'ში, კენჭი ყორე'ში.
კერას ნახ'შირი, კედელს ჩხირი.
'შეითანის ფეხი რავა მოტეხე და მოხველ.

Bilmece

ჩიტი ჩახტა, ჩაპარახტა.

Kilit

ქილით,

Kapandı, Şıkıştı.

Gürcüstan'da Türkçe Konuşan Köyler

Merab SABADZE

Ben Gürcüstan vatandaşıyım, Tsalka bölgesinin Reha Köyü'nde doğdum. "Türkiye'deki Gürcü Köyleri" başlıklı yazıyı çok merakla okuyorum, bir de "Gürcüstan'da Türkçe Konuşan Köyler"den sizlere bahsetmek istiyorum.

Tsalka Bölgesi Tbilisi'den 100 km uzaklıktadır ve bazı açılardan enteresan bölge sayılabilir. Şöyle ki, bu bölgede 42 köy var ve hepsinde Türkiye'den göç eden insanlar oturmaktadırlar. Genç yaşımdan beri onların genetik geçmişini öğrenmeye çalışmışımdır, fakat bu çaba yarı yolda kalmıştır. Sadece bazı yerlerde ve yaşlı insanlardan duymuş olduğum bilgilere sahibim. Büyükannem, duyduğuna göre bu insanların Erzurum'dan gelmiş olabileceğini anlatmıştı bana ki bu da Rus general Paskeviç'in dönemine rastlamaktadır (Rus-Osmanlı Savaşı sıralarında, 1877-1878).

Bu bölgede bugün bile Türkçe konuşuluyor, Sovyetler dağılmadan önce buranın resmi dili Rusça idi, konuşma dili ise Türkçe.

1980'li yıllarda nüfus 70.000 di. Bu nüfusta Rumlar % 65, Ermeniler % 25, Gürcüler % 4 ve kalanı da diğerleri oluşturuyordu. Reha, tek Gürcü köyüdür bölgede. Duyduğuma göre burdaki insanlar Kars, Erzurum ve Ardahan'dan göç etmişler. Geçimlerini hayvancılık ve tarım ile elde etmektedirler.

Bölgede bulunan köy isimlerini ve yaşayanların etnik kökenlerini aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz:

Orijinal Adı -Türkçe Adı -Etnik Yapısı

1 Tsalka – Parmaksız (Rumlar)

2 Başkov – Başköy (Rumlar)

3 Beştaş – Beştaş (Rumlar)

4 Yedi kilise – Yedi kilise (Rumlar)

5 Haçkov – Haçköy (Ermeniler)

6 Gunlakala – Günlya Kalesi (Rumlar)

7 Holang – Hölang (Rumlar)

8 Nardevan – Nardevan (Ermeniler)

9 Ayazma – Ayazma (Ermeniler)

10 Burnaşet – Burnaşet (Ermeniler)

11 Kızıl Kilisa – Kızıl Kilise (Ermeniler)

12 Kumbat – Kümbat (Pontos Rumları)

13 Sanıta – Sanıta (Pontos Rumları)

14 Çift Kilisa – Çift Kilise (Ermeniler)

15 Ar Sarvan – Arsarvan (Azeriler)

16 Dara Kov – Dere Köy (Ermeniler)

17 Tak Kilisa – Tek Kilise (Ermeniler)

Bu bölgede bulunan ve tek Gürcü köyü olan Reha'da bile Türkçe yer isimlere rastlanıyor:

Dikili Taş,

Karşı Kilise,

Küçük, Büyük Çay (nehir ismi)

Tek Ahor

Sihir Suyu

Kara Meşe

Kuzey Söğütlük

Bu yerlerde Türkçe insan isimleri de kullanılmaktadır: İsmail, Narlman, Nergis ... vb. Soyadlarında da Türk kökeni görebiliriz: Karakaş, Rumca Karakaşidi, Rusça Karakaşev, Türk kökene Rus ekleri – evi, ovi olarak eklenmiş Rumca ekleri ise idi-idis, olarak eklenmiş şeklide kullanılıyor. Türkçe okuma-yazmayı kimse bilmiyor, okullarda eğitim hep Rusça idi. Enteresan bir olay daha bir tek Gürcü köy olan Reha dışındaki hiç bir köyden II. Dünya Savaşı'na asker çağrılmamıştır. Bu köylerde konuşmalarda bazı sözler form değiştirmiş ya da yanlış telafuz edilmektedir: süd-süt, akmak-ekmek ve k ve h harfleri, Türkçe'den farklı bir şeklide, çok net ve sert telafuz edilmektedir.

Eğlence ve düğünlerde de Türk horonlarına benzeyen oyunlar yaygındır (örneğin: yaşlı eli bastonlu adam dairesel hareketler yaparak el ele tutuşmuş grubu götürüyor, buna Koçari oyunu deniliyor). Bir de "Baş Oyunu" mevcut ki bu oyunda da dairesel hareketler, şarkı söyleyerek üç adım sağa, bir adım sola yapılarak oynanıyor.

Ayrıca atasözler de Türkçe atasözlerine benzemektedir:

– Evdeki hesap çarşıya uymaz.

– Misafir misafiri affetmez, ev sahibi hiç birini.

– Avrat bulunur kardaş bulunmaz.

– Misafiri içeriye alan yok, pupakini nerde asam.

– Şerefe içki içerken ise ; Hariza, şükür.

– Namtiza bereket, çalışanlara ömür sağ olsün.

– Geçmişlara rahmet

Bir de bu halk arasında söylenen bir şiir var.

"Onudum – Tonudum

İgirmidim – dagirmanidim

Ottubudum – Toppubudum

Alliidim – Balli idim

Almişidim – Tarmişinidir

Saksanidim – Sarsanidim

Doksanidim – Pongubudum

İubudum – Dünyanın pubudum.

Maalesef bu insanlar kendi yeteneklerini gerçekleştirme şansından yoksunlardı, çünkü Gürcüceyi bilmiyorlar (ya da çok az biliyorlardı). Burdaki gençler Rusça eğitim veren okulları bitirdikten sonra dillerini de Rusça devam ettiriyorlardı ve yüksek lisans sahipleri oram her zaman çok yüksekti. Bu da bu milletin zeki olduklarını gösteriyor. Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra burdaki Rumların çoğunluğu Yunanistan'a göç etti ve böyle boşalmış bir köye Acara Özerk Cumhuriyeti'nden 130 aile getirildi.

Gürcü Halk Atasözlerinde İyilik ve Kötülük

*Tina ŞİOŞVİLİ**

İyiliğin ve kötülüğün tanımı konusu tüm dünya halkları için en eski, kalıcı ve çok önemli bir konudur. Gürcü folklor sanatı da hep bu konuya değinip bu konudaki gizemi çözmeye çalışmaktadır. Gürcü folklöründe iyilik; insanın en önemli özelliği olarak ve hatta insan olabilmek için şart olarak bile sayılmaktadır, başka manevi değerler ise ancak iyiliğin temelinde oturmalıdır. Bu yüksek ahlaki değerleri taşıyan Gürcü folklörü sanki insanlık bekçiliği yapmıştır, burdan Gürcü insanının çıkarsız kişiliğini ve çıkarsız iyiliğe karşı çağrımını görebiliriz, bu ise mutluluğun temelidir.

İyilik ve kötülük hakkındaki Gürcü insanın düşünceleri Gürcü atasözlerinde çok net görülmektedir. Kendi halkı ve ülkesi için iyilik yapanlar atasözlerde hep sıcak ve saygılı şekilde anılıyor.

"Orman yaparı Tanrı mutlu etti", "Nehirde köprü kuran büyük iş yapandır".

Gürcü atasözlerindeki sağlam yapı, insanlara durmadan iyilik yapmayı önermektedir, kötülüğün yolunun kısa ve sonunun rezil olduğunu halka öğretmekte ve anlatmaktadır ya da er geç iyilik kötülüğü hep yenmektedir. İyiliğin önerilmesi ve kötülüğün reddedilmesi Gürcü atasözlerinde popüler ve dalma konu olmuştur. "Kötülük zor yürünecek çamurdur", "Dürüst, açık yürekte şeytan barınamaz", "İyilik yap taşın üzerine koy, geçerken önünde bulursun", "Geç-yap dönerken bul", "Kötülüğü yapma ve kötülükten korkma", "Balgam eken buğday biçemez", "Kötünün hizmetkârı iyi olamaz." diye öğretiyor halk atasözleri ki iyilik yapalım da sonuç olarak da iyiliğe ulaşalım. "Elime ne sürersen, sakalına aynısını sür'erim", "Benim iyiliğim, gittiğim her yerde yanımda ol", "Başkasına tuzak kuran kendisi de çok ihtiyatlı olmalı", "Güneşe atılan çamur yine atanın üzerine düşer", "Başkasına kuyu kazma, kendin düşersin", "Başkası için düşündüğün kendi başına gelir".

"..... bırak,iyilik yaparken sağ elinin yaptıklarından sol elin haberi olmasın". (Mate 6,3) -öğretiyor Tanrı. Gürcü atasözlerin içeriği de anlayışı da bunun gibidir: İyilik çıkarsız olmalı yoksa karşılığı bekleyen iyilik prasa yapraklarının üzerine yazılmayı bile değmez". İyilik başkası için olunca yüce ve büyüktür, yoksa hep kendimiz için yaptığınız iyilik hırs ve benciliktir ve böylece kötülükle eşanlamlıdır. "Eğer başkasının karnı ağrıyorsa, karnına elini sür", "Sırf kendin için iyi isen bu da kötülük demektir", "Bir başkası için iki'yi iste ki Tanrı sana birini versin", "İnsan mum gibi başkalarını yollarını aydınlatmalıdır". Bu atasözü eski Yunan filozof ve doktoru olan Hipokrat'ın sözlerini andırıyor: "Doktor mum gibidir, kendisi yanar, başkalarını yolun aydınlatır".

Atasözlerin bir kısmı ise insanoğlunda hem iyiliğin hem de kötülüğün olabileceğini anlatmaktadır (Göz göze güvenmiyor, ortada burun var", "Ortada burun olmasa göz gözü yerdi.") ve hangi duygunun galip geleceği tamamen şahsa bağlıdır. "Yürek yürek gibi ise iyilik her zaman işlenebilir", "Yürek varsa kada(**) iki elle de yenir", "İnsanoğlu yapılan kötülüğü unutmalı, iyiliği değil". "Mesele kötülüğü iyilikle yenmektir..."

Gürcü halk atasözlerinde aç gözlülük ve cimrilik hep bir ağızdan reddedilmiş ve kötülenmiştir. Bu duygular hep kötü sonuçlara götürür ve kötülük ekerler: "Fazla aç gözlülükten tilki kendi kuyruğunu yemiş", "Aç gözlü insan kör olurmuş".

"Cimrilik ne yaptı? –her şeyini kaybettirdi!", "Doymayan şişmanlamıyor", "Aç gözlünün gözünü ancak toprak doyurur".

Halk atasözlerine göre iyiliğin ve kötülüğün anahtarı insanın elindedir ve insan içindeki kötü duygularını kendisi aşabilmelidir, yenebilmelidir: "Kendini yenmeye gayret et", "Öpülecek olan ağzını tükürülecek olana çevirtme", "Yukarıya tükürdüm bıyığım kirlendi, aşağı tükürdüm sakalım", "Temelindeki eğik taş bütün binayı bozar".

Gürcü halk atasözlerinde kötü ve iyi insanlar hep birbirlerinin karşılarına çıkmakta ve atasözler kesin hüküm vermektedir: "Kötü insan kötü bir köpekten de beterdir", "Kötü insandan uzak durun", "Kötü insanı öv ve uzaklaştır", "Kötü komşu-

* Doçent, Batumi Şota Rustaveli Devlet Üniversitesi, N. Berdzenişvili Bilim ve Araştırma Enstitüsü Öğretim Üyesi.

** -Kada: Bir Gürcü ekmeğidir!

dan ateş bile isteme", "Kötünün iyiliğini isteme, çıkarını da isteme". Bu son atasözün şiirli alternatif de bulunmaktadır ve halk dilrüst ve tarafsız bir yargıçtır, hiç taviz vermeden kötülükle savaşmaktadır: "Kötü insanın yaptığı köprüden geçme, suda boğalmak daha iyidir". Kötü insanlar için söylenlyor:" Orda ölenlerin eksikliği varken bu (kötü adam) yaşayanlara karışmış". İyiğin ve kötülüğün göstermenin bir başka yolu atasözlerdir. Atasözler, insanlara hem gücüiyle hem sözüyle iyiliğe hizmet etmesini öğretiyorlar: "Tatlı sözle demirkapılar açılır", "Tatlı sözle dağdaki geyikten süt alınmış", "Tatlı söz yılanı deliğinden çıkartır".

Gürcü halk atasözleri insanları hep iyilik yapmaya dürtmektedir, İyilik yapsınlar ki iyilik bulsunlar: "Yılan ısırmayı bilmezdi ve ona insanoğlu öğretti". Gürcü atasözleri şiddet ve güç kullanmayı reddediyor ve şöyle diyor:

"Güç geldi ve adalet gitti".

Atasözler içinde yıllarca birikmiş bilgi ve tecrübe ile her açıdan mükemmel ve ahlaki değerlere sahip bir neslin yetiştirilmesi amaçlanmaktadır ve. Kvintilianc'nin sözüyle: "Bu atasözleri içinde millet gerçekleri görmeseydi bunlar yüzyıllar boyu saklanmazdı".

Kaynakça

1– N. Nikoladze, "Seçkinler", Tbilisi, 1933, sh. 4.

2– K. Samuşia, "Gürcü Halk Şiiri Hakkında", Tbilisi, 1979, sh. 136.

3– T. Sahokia, "Gürcü Atasözleri", Tbilisi, 1967.

4– "Sibrdznis Saunce" (Bilgi Hazinesi), Tbilisi, 1987, sh. 34.

5– "Halhuri Sibrzdne", c.v., Tbilisi, 1965.

6– P. Umikaşvili, "Halhuri Sitkvlereba", Cilt II, Tbilisi, 1964.

Gürcü Yemekleri

Tamar LOMİDZE

ŞİLA PLAVİ

Malzemeler: 1 kg koyun eti (kuşbaşı), 100 gr iç yağı, 2 çay fincanı pirinç, 2-3 baş kuru soğan, Tuz ve baharatlar zevke göre, Defne yaprağı (2-3 yaprak).

Yapılışı: İç yağını ince doğrayalım. Erimesine meydan vermeden kavuralım. Üzerine çok ince doğranmış soğanı ekleyerek kavuralım. Daha sonra kuşbaşını da ekleyerek, pilavın beyaz görünümde olması için fazla kızarmadan üzerine su ekleyelim. Kaynadıktan sonra köpüğünü alalım ve defne yaprağını ekleyelim. Et yarıya kadar pişti ğinde pirinci ekleyerek pişmeye bırakalım. Daha sonra baharatları ekleyelim. Eğer pilav çok kuruduysa üzerine biraz et suyu ya da su ekleyerek biraz sulandıralım.

TKEMALİ (ERİK SOSU)

Malzemeler: 1 kg erik, 1 demet (kindzl) kişnis, 1 demet dereotu, 1 demet ambalo, 1 demet maydanoz, 5 diş sarmısık, Kırmızı biber ve tuz.

Yapılışı: Erikli yıkayıp saplarını ayıkladıktan sonra üzerini örtecek kadar su koyarak kaynamaya bırakalım. Erikler haşlandıktan sonra süzerek suyunu saklayalım. Erikleri rendeleyelim. Eğer erikler çok kuruysa erik suyundan biraz ekleyelim. Kindzl, dereotu, ambalo ve maydanozu mutfak robotunda iyice kıyalım. Sarmısak, kırmızı biber ve tuzu iyice ezelim ve hepsini iyice karıştıralım. Eğer erik sosu çok ekşi olduysa üzerine iki tatlı kaşığı pudra şekeri ekleyelim.

Tamar Lomidze'nin "Ahçılık Sanatı ve Gürcü Mutfağı" kitabından Iberya Özkan tarafından çevrilmiştir.

Gürcüler'de Halk Dansları – 3

Oğuz MEDETOĞLU

(Geçen sayıdan devam)

Gürcü ve Lek dansları arasında o kadar büyük ayırımlar vardır ki bunların birbirlerine benzemesi bile olası değildir. Şu örneği vermek bile yeterlidir bunun için. Lekuri erkek oyunudur, erkekler arasında bir yarıştır, her oyuncunun tenkl üstünlüğünü yansıtmasına dayanmıştır. "Kartuli" dansı ise kadın ve erkek ikili dansıdır, bir sevda şiiridir. Bu yüzden de bu iki dansın içeriği dahi birbirinden tamamıyla farklıdır.

Son dönemlerde (19. yy) Lekuri sözcüğü yalnızca "kartuli" dansı için değil, diğer Kafkas boylarının dansları içinde kullanılıyordu. Örneğin "Osuri Lekuri" (Os/Asetin Lezginkası), "Çeçnuri lekuri" (Çeçen lezginkası), "Naurebis Lekuri", "Avarlelebis lekuri" (Avarların Lezginkası) vb.

Yukarıda yazdıklarımızı kanıtlamak için Kafkas Dağları Kartalları Sanatsal-Etnografik Topluluğu'nun afişini (Topluluk başkanı V.D. Dartalov Beneldze) incelememiz yeterlidir. Afişte farklı gazetelerden alıntılar yer almaktadır.

".....Kafkasya'nın değişik milletlerinin Lezginka'larını izliyoruz. Hafifliği ve güzelliği ile bilinen Çeçen Lezginka'sı, yerini Nauri Lezginka'sına bırakıyor, vb. (Harkovskii Proletarii, 02 Eylül 1929 Cuma, No. 175 "Kafkas Dağları Kartalları")

".....Lezginka, bütün Kafkas Halklarının televizyon programlarında yayınlanmıştır. ("Krasnoe Znamya, Krasnodon, Kafkas Ekibinin Turneleri").

"Lezginka'nın popülaritesi çok geniştir. Biz şimdiye dek bir tür Lizginka biliyorduk, ama turnelere katılan bu grup, bizlere çok çeşitli Lezginka örneklerini sundu. Grubun, dansçı çiftlerinin sayısı kadar çok Lezginka'sı var. çiftler, Lezginka'nın farklı dallarını icra etmektedirler. (Gürcü, Çeçen, Os/Asetin vb.) "Veçerniye İzvestiya, Odessa, 09 Ocak, 1930; No: 1252."

Bundan anlaşılıyor ki Kuzey ve Güney Kafkasya'nın her bölgesinin dansının adı "Lekuri"dir. Elbette,ki bunu doğru sayamayız.

Şunu düşünmemiz gerekir ki eskiden Kafkasya'yı geçerek Gürcüstan'a gelen tüm yolcular ilk olarak Lek danslarıyla tanışıyorlardı. Kafkasya'nın diğer milletlerin danslarına sonradan tanık oluyorlardı. Herhalde o zamanlar, bu yolcular Kafkas halklarını birbirlerinden ayırt edemiyorlardı, hele ki danslarını. Bu yüzden de yukarıda da belirttiğimiz gibi Lekuri (Lezginka) terimini genel bir anlam kazanmıştır ve Kartuli dansına "Kartuli Lekuri" (Gürcü Lezginkası) denmiştir. Bu isim uzun zaman kullanıldı. Zamanla "Kartuli" (Gürcü) sözü kullanılmamaya başlandı ve dansın adı "Lekuri" olarak kaldı.

Yukarıdaki açıklamaları kanıtlayabilmek için şunu da bilmemiz gerekmektedir. Örneğin, eğer "kartuli" dansı çok eski bir dans ise ki bundan hiçbir kuşkumuz yoktur, o zaman bu dans 19 yy.'a kadar hangi ismi taşıyordu? Bu soruya şöyle yanıt verebiliriz.

Sulhan Saba Orbeliani kendi sözlüğünde dansların genel ismi olarak "Rokva"yı kullanır. "Rokva, Sama'dır, Tsekva'dır vb. gibidir". Aynı zamanda bir oyun olarak da kullanılır. Şöyle açıklıyor. "Rokva, Sama'dır. Tsekva'dır, Bukna'dır, yuvarlak Perhuli düzenlidir ve bir kaç ebani (bir gürcü sazı) ile birlikte oynamaktadır". Buradan da anlaşılıyor ki Sulhan Saba Orbeliani'ye göre "Tsekva" terimini Rokva (dans)'nın bir türüdür. "Tsekva, ayak parmakları üzerinde oynanan bir danstır" diyor. Yani, günümüzde dansların genel adı olarak bilinen "Tsekva" terimi (Gürcüstan'da) eskiden bir dansın ismiymiş.

Günümüzde Kaheti'de (Gürcüstan'da bir bölge) kullanılan, bir kadın-erkek dansı terimi olan "Tsekо" sözcüğüne ve de ayrıca günümüzde Acara'da (Gürcüstan'da bir bölge) var olan "Tsekva daukari" (Tsekva'yı çal) ifadesine (ki bu ifade sonucunda Çuniri ile Kartuli dansı melodisi çalışıyor) dayanırsak "Kartuli" dansının eski adının "Tsekva 2 olduğunu, daha sonra da Tsekva-Tsekva Kartuli'nin tüm Gürcüstan'da çok yaygınlaştığını ve dansların genel ismi haline geldiğini yani Rokva teriminin Tsekva terimiyle yer değiştirdiği, "Kartuli" dansının ise

isimsiz kaldığını düşünebiliriz. Bunun sonucunda, eskiden adı "Tsekva" olan, günümüzde de "Tsekva Kartuli" (Kartuli Dansı) olarak bilinen dansın ismi-nin yerine, XIX. yy.'da Kuzey Kafkasya'dan giren Rusça olan "Gruzinskaia Lezginka", Gürcüce çeviri-si ile "Kartuli Lekuri" (Gürcü Lezginkası) (ki daha sonra ismi "Lekuri" olarak kalmıştır) terimini iyice yerleşti.

Lekuri teriminin Gürcüce'ye girişi hakkında başka farklı görüşler de vardır. Bazı Gürcü koreografları "Kartuli" dansının kökünü Leklere (Lezgilere) dayandırmaya çalışmaktadırlar. Örneğin, bazılarına göre "Lekuri" ismi Lek kökeına dayanmaktadır sanki dans, kılıç dışında icra edilemezmiş gibi gerçekte ise ne eskiden ne de şimdi "Kartuli" dansının kılıç ile bir ilgisi yoktur.

Bazılarına göre ise dansın adının Lekler tarafından bir Gürcü kızının kaçırılması ile ilişkisi vardır. Bu iddia, "Lekuri" sadece kadın-erkek dansının ismi olsaydı doğru olabilirdi. Biliyoruz ki kadın-erkek dansının yanı sıra erkek danslarına da "Lekuri" denmekteydi. Bunun dışında daha önce de belirttiğimiz gibi yalnızca Gürcü dansları değil Kafkasya halklarının tüm dansları da "Lekur" olarak bilinıyordu. Şunu da belirtmek gerekir ki Lekuri terimini dans ismi olarak yalnızca XIX. yy'da karşımıza çıkıyor. Gürcüstan ve Leklerin komşuluğuna gelince, Gürcülerin kaçırılması olayları çok eski tarihlere dayanmaktadır.

Sağlam temellere dayanmayan görüşlerden biri de "Lekuri"nin aslının "Leguri" olduğudur (Bu durumda Lega bir erkek ismidir. Bu görüşünü sahibi G. Svanidze, eskiden lega'nın "Kartuli" dansının en iyi icrası olduğunu söyliyordu).

Bu konu ile ilgili yine bir görüşü gözden kaçırmamamız gerekiyor.

G.P. Aleksi-Meshişvili (eski dansçı) Komünist Gazetesinin yazı işlerine gönderdiği bir mektupta, kendi dans hocası G. Karangozişvili'nin "Kartuli" dansına nasıl "Lekuri" ismini taktığını yazıyor. Bu konu ile ilgili bakınız neler yazıyor. Yaklaşık 1870'li yıllarda G. Karangozişvili Kahetî'de alaverdoba'da* dostlarıyla birlikte iken bir grup Lek ile karşılaşmışlar. Onları ziyafete davet etmişler, içki sunmuşlar. Daha sonra da dans etmek istemişler. G. Karangozişvili hızla bir daire çizerek dabalı gasma* hareketini uygulamış. (kendi belirttiğine göre bu figürü "Davluri" dansından almış). Daha sonra sofraya davet ettiği genç Lek'in yanına gitmiş, başıyla davet işaretini vererek dansa çağırmış. Genç Lek onun yaptığı gibi bir daire çizerek, üstelik gasma pehis tzverebze* hareketini uygulamış.

G.P. Aleksi-Meshişvili diyor ki, Lek'in uyguladığı gasma hareketi, hocanın o denli etkilledi ki genç Lek'e kama hediye etti. Alaverdoba'dan döndükten sonra ise G. Karangozişvili, genç Lek'in uyguladığı gerçek gasma* figürünü "Davluri" dansına aldı ve bu dansa ilk kez "Lekuri" ismini verdi.

G. P. Aleksi-Meshişvili'nin bu anlattıklarını biz çok temelsiz bulmuyoruz. Çünkü eğer bu anlatılanlara inanırsak ve 1870'li yıllarda (daha doğrusu yazarın verdiği tarih olan 1866 yılında) G. Karangozişvili 20 yaşındayken (yani yaklaşık 18-15-1846 yıllarında doğmuş) "Kartuli" dansına ilk kez "Lekuri" ismini taktıysa, aşağıdaki belgelerde hangi "Lekuri" den söz edilmektedir.

Gezginlerden biri olan Rıçard Vilbrehem, "Güney Kafkasya'ya Yolculuk" adlı kitabında bakın neler yazıyor (1839).

"... 11. Ekim 1837 yılında Zubalaşvili'lerin evinde bir balo düzenlendi. Baloya, kadınlardan Niro Griboedova, Ekaterine Çavçavadze, Marta Soloğaşvili, Mariam Eristavi, Maiko Orbelliani, vd., erkeklerden M. Lermontov, Al, Çavçavadze, N. Barataşvili v.d. katıldılar," Rıçard Vilbrcham şöyle devam ediyor. "Avrupalılar gibi giyinmiş olan birkaç Gürcü dans etmeye başladı. Bundan sonra başka bir Polonez başladı ve odanın uzun bölümünde öyle bir turlama başladı ki çoğu müziğin sesini dahi duyamuyordu. Dans bittikten sonra birkaç Gürcü "Lekuri" oynadı ve davetli sayısı azaldıktan sonra az bir grup valse başladık"

Nik. Barataşvili'nin biyografi İona Meunargia diyorki, "Barataşvili dansta da diğerlerinden iyiydi. Okulun dans hocası ve özel bir dans sınıfı vardı. Her Cumartesi günü üstad Aladaıov okula geliyordu. "lekuri"de öğretiliyordu. N. Barataşvili ilk ve en iyi öğrenciydi.." (Bildiğimiz kadarıyla N. Barataşvili 1826-1835 yılları arasında okula gidiyordu).

(Devam edecek)

* Alaverdoba. Ziyafet sofralarının kurulduğu bir Gürcü bayramı

* Dabalı Gasma (alçak sürtme) Bir dans figürü adı.

* Gasma pehis tzverebze (ayak ucuyla sürtme) Bir dans figürü adı.

* Grdzeli Gasma (uzun sürtme) bir dans figürü adı.

Bir Gürcü Köyü : Ustamis (Şavşat'ta Bir Nokta: Eskikale)

Birsen DURMUŞ

Konumu: Eskikale Köyü, Artvin İli Şavşat ilçesine bağlıdır. Çiftehanlar ile Şartul arasındaki arazileye hakimdir.

Nufusu: Köyün nüfusu yaklaşık olarak 1500 dür ve tamamı Gürcüdür. Tarih bilindiğinden beri burda yaşamaktadırlar. 280'in üzerinde hanesi vardır. Merkez mahalle Ustamis olmak üzere Avcılar, Çiftehanlar ve Küçük Çukur Köyün mahalleleridir.

Sosyo-Ekonomik Durum: Halkın % 90'ı okur yazar olup, son yıllarda yüksek okul okuyan öğrencilerin sayısı artmıştır. Halkın çoğu köyde yaşamakta, dışarıya göç azdır. Bunun nedeni mevsimlik işçi olarak çalışan insanlar ve emekli sayısının fazlalığıdır. Tarım ve hayvancılık faaliyetleri son yıllarda azalmıştır.

Gelenekleri

Köy Düğünleri: Köyün düğünleri meşhurdur. Adet ve gelenekler özenle uygulanmaktadır. Şair İsmail Yazıcı, Eskikale köyü düğününü "Şavşat Destanı" adlı şiirinde şöyle dile getirmiştir.

"Dere içi'nin tütünü
Dağınık evler bütünü
Eskikale'nin düğünü

Ne güzel köylerin Şavşat"

Ustamis Köyü (Eskikale)

Yayla Şenlikleri: Yaylaya çıkıldığının ikinci hafta sonunda yapılır. Bu şenliklere MARYOBA (MARJOBA) denir. Cuma günü, köy halkı ve özellikle gençleri yaylaya topluca gelmeye başlar. Mentevriler gelenlere gevrek, gadnobili, moğraguli, najebi, yoğurt sunar; ayran, süt ikram ederler. Gece-gündüz akordeon eşliğinde eğlenceler yapılır. Gece oyun meydanının ortasında yakılan ateşle eğlence geç saatlere kadar sürer. Tepelere pikniğe gidilir.

Sorunları

İçme Suyu: İçme suyu sorunu zegan (mezra)da dört ay boyunca yaşanır. Fazla nüfusu salıp olan Ustamis mahallesinde betondan yapılmış bir su deposu vardır. Bu depo suyu mahalle halkının ihtiyaçlarını giderecek yeterlilikte değildir. Çocuk, yaşlı herkes gün boyu su taşımaktadır. Yöneticiler sorunu çözmeye çalışmadıkları gibi göz ardı etmektedirler.

Sulama Suyu:

Bundan elli yıl önce köy halkınca 9-10 saatlik uzaklıktaki yoldan su yolu yapılarak köye sulama suyu getirilmiş. Su yolu yapmak için köylü bütün çarelerı kullanmış; kayalıkta duvar yapmış, çukur yerlerde ağaçtan oluk yapmış, aşağıdaki fotoğrafta da görüldüğü gibi. Bu su köyde tarım faaliyetlerini arttırmış, temizlikte de kullanılmıştır. Son üç yıldır yapılan orman yolu çalışması suyun köye ulaşmasını engellemekte, yol çalışması bitene kadar suyun köye ulaşması zor görünmektedir.

Yayla Yolu:

2000 yılı yazında bile insanlar yaylaya dört-beş saatlik yolu çıkarken sırtlarında ve ellerinde yüklerle gitmekteler. Üç yıl önce yapımına başlanmış olan yayla yolunun daha uzun sürecegi tahmin edilıyor. Ayrıca bu yol çalışması ormanı tahrip ediyor.

Tarihi Mekan

Köyün ismindende anlaşılacağı gibi bir kale var köylümüz sınırlarında. Kale içinde yapılan bilinçsiz kazı faaliyetleri kalenin görkemli görünümünü bozmuştur. Kale için şimdiye dek inceleme ve koruma çalışması yapılmamış, önem verilmemiş, bu çalışmalara.

Okul

Ustamis mahallesinde bulunan Eskikale Bir Sınıf İlköğretim okulunda 40'a yakın öğrenci, bir öğretmenle öğrenimini sürdürmektedir. 5. sınıftan sonra öğrenciler bölge yatılı okullarında ya da akrabalarında kalarak öğrenimine devam etmektedirler. Bu öğrencilerin sayısı her yıl artmaktadır. Köyümüzün bir ilköğretim okuluna ihtiyacı var. Köylü geçtiğimiz yıl çalışmalar yapmış, sonuç elde edememiştir.

Sağlık Ocağı

Yıllardır sağlık personeli atanmadığından sağlık ocağının kapıları kilitli durumdadır.

Şimdiye kadar siyasetçiler köyün nüfusunu kullanarak başarılar elde etmişlerdir ama köye hizmet etmemişlerdir. Köy her seçim sonrası unutulmuştur.

Türkiye'deki Gürcü Köyleri - 18

Iberya ÖZKAN

08 ARTVİN (Geçen sayıdan devam)

Artvin, Yusufeli'de Köy ve Yer Adları

Eski ve yeni adı:	*Bağlı olduğu köy:*
Sırt Mh.	Serinsu
Sinavet mh. *(Başyurt)*	İnanlı
Sipriyet. mh. *(Kuşdili)*	Boyalı
Sirkilet mz.	Çıralı
Siselat mz. *(Çalılı)*	Boyalı
Sivcek mh. *(Hıdırlı)*	İnanlı
Soflgil mh.	Bostancı
Soğuksu mh.	Demirkent
Sorbiyet mh.	Tekkale
Stiekar mh. *(Yağmurçay)*	Balcılı
Subabare mz.	İşhan
Su kavuşmu mh.	Sebzeciler
Sulağan mz.	Demirköy
Sulağan mz.	Narlık
Sultangil mh.	Altıparmak
Sultangiln yayla	Altıparmak
Sulugil mz.	Tekkale
Sumbatet mz. *(Akseki)*	Çıralı
Supheç mz.	İşhan
Sura ya.	Taşkıran
Suvak mh.	Narlık
Suvanet mh. *(Ortaklar)*	Dokumacılar
Şabangil mh.	Altıparmak
Şabet mh. *(Cevizli)*	Çevreli
Şaburet mh.	Altıparmak

ŞADUT (ÇIRALI) KÖYÜ

Gurbetçiliğin ve göçün en yoğun yolduğu bu köyün doğal yerleşim güzelliği büyüleyicidir. Şadut köyü Gökçesu, Kıladibi, Mutlugün, Zabluağan, Cami, Cevizli, Duzlar, Dikilitaş, Uysallar ve Taşgedik mahallelerliyle beş mezradan oluşmuş oldukça bir geniş alana kurulmuştur.

Eski ve yeni adı:	*Bağlı olduğu köy:*
Şahsev ya.	Bostancı
Şareze mh. *(Çamyuva)*	Yaylalar
Şavğalet mh. *(Üzenli)*	Taşkıran
Şehitlik mh.	Çevreli
Şenaşön mh. *(Sırt)*	Taşkıran
Şikâr mz. *(Başaran)*	Günyayla
Şiringil mh.	Erenköy
Şişlizor mz. *(Duruçay)*	Demirkent
Şoban bğ.	İnanlı
Şotket ya.	Dokumacılar
Şupeta mz.	Altıparmak
Şut ya.	Kirazalan
Takvagil mh.	Kirazalan
Tanaslev mh.	Altıparmak
Tarlalı mh.	Çevreli
Tarpogil mh.	Erenköy
Taşbaşı mh.	Demirdöven
Taşbaşı mh.	Dokumacılar
Taşbaşı mh.	Irmakyanı
Taşbaşı mh.	Pamukçular
Taşbaşı mh.	Serinsu
Taşbaşı mh.	Tekkale
Taşdibi mh.	Pamukçular
Taşyayla ya.	Yaylalar
Taşyayla ya.	Altıparmak
Tatuloğlu mh. *(Erbaş)*	Kılıçkaya
Terbese mz.	Irmakyanı
Terzigil mz.	Altıparmak

(Devam edecek)

Sözlük ლ ე ქ ს ი კ ო ნ ი *(Geçen Sayından Devamı)*

(LAZCA)	(MEGRELCE)	(GÜRCÜCE)	(TÜRKÇE)
ლაზური	მეგრული	ქართული	თურქული
მელე	მელე	გაღმა	öte, öte tarafı
მელი	მელა	მელა	tilki
მენდრა	შორს	შორს	uzak
მეგჲაარეფე, მეგჲაეფე, მეგჲაფუ	ორტვინობა	მწვანილი	sebze, zerzevat
მეტა	მეტი	მეტი,გარდა	
მეჩამს, მეჩაფს	ჰეჩანს, არძეხს,	აძლევს,მისცე	(ona) veriyor
მეწკარი, მშირიდონი, კუდელჩატალი, კუდელ–მაკასი	მაჯირხოლი	მერცხალი, კუდმაკრატე	kırlangıç
მთელი,თელი	იფრელი, ართო, გვალი	მთელი,უველა, უველაფერი	bütün, büsbütün, her şey
მთინითი	მართალო, დასურო	მართლაც	gerçekte, hakikaten de
მთუგი,თუგი, მთუი,თუჯი	ჯუკი	თაგვი	sıçan
მი	მინ	ვინ	kim
მითი	მითინ	ვინმე	kimse
მკაფუ	ტურა	ტურა,მკივან (მჯვეში ქორ ლითენ)	çakal
მკულე	კუნტა	მოკლე	kısa
მოგამს, მოგაფს	იგენს	იგებს	kazanıyor
მოთ	მოთ,მუ'შენი	რატომ, რად, რათა	niçin, neye
მოთალი,მოთა მონთა		მართვე,ნა'შიე რი	hayvan yavrusu

(Devam edecek)

BULBULİS YUBİLE

(Geçen Sayıdan Devamı)

ჰაერთან ერთად შეზავებულმა, მაშვს მადობა გადაუხადა: „გმადლობთ, გმადლობთ, ცოცხლე, იხარე: ღმერთმა ნუ დაადუმოს ნურახდროს შენი ტკბილი მოუბარი ენა და ნურც შენს მსმენელს, მადლიერ ბუნებას, მოაკლოს მადლი, რათა კეთილად დაფასოს შენი ღვაწლი, მოგიხსენიოს მუდამ მადლობით, კეთილად".

ამასობაში დაბინდდა და მთელი ბუნება სამძინარ გაემზადა. სდუმდა მაშვი, მაგრამ ბუნებას სხვა მოსასმენი გამოუჩნდა — უფრო დიდებული, უფრო ტკბილად მომღერალი, ვიდრე მაშვი: ბულბულმა დაიწყო კალობა. თუ მეტყველ ნაწილს ბუნებისას — ადამიანებს, გვეგონა საკუთარი რუსთაველები, შექსპირები და ჰომეროსები, უტყვ ბუნებასაც — ტყეს, ფრინველებს, ცხოველებს ჰქონდათ თავისი შექსპირი და რუსთაველი, ეს არის — ბულბული. მისი მშვენიერი,

(Devam Edecek)

HABERLER

Zonguldak'ta Artvin Gecesi Kutlandı

Zonguldak İli Artvin Sosyal Yardımlaşma Derneği tarafından düzenlenen Artvin gecesi 30 Mart 2001 tarihinde coşkulu şekilde kutlandı.

Yüzlerce kişinin katıldığı gecede Artvin iline has yöresel yemekler ikram edilirken, üniversitede okuyan öğrencilere verilen karşılıksız burslara katkı sağlayanlara madenci heykeli verildi. Yemeğe Zonguldak Belediye Başkanı İsmail Eşref ve çok sayıda siyasetçi ve bürokratlar katıldı. Artvin yöresine ait oyunların sergilendiği Artvin-Hopa'lı Bizim YAŞAR ve Türk halk müziğinin güçlü sesi Kamil SÖNMEZ geceye renk kattılar.

Geceye milletvekillerinden DSP Zonguldak milletvekili Boray Baycık, DSP Ardahan milletvekili Faruk Demir, Zonguldak MHP milletvekili İ. Hakkı Cerrahoğlu ve diğer iki MHP milletvekili katıldılar.

Dernek Başkanı Dr. Yılören KOÇAK böyle gecelerin birlik beraberlik ve dayanışmayı pekiştirdiğini söyledi. Arhavi Belediye Başkanı Vasfi KURDOĞLU Türkiye'nin ve Dünya'nın dört bir yanında Artvinlilerin yaşadığını belirterek, bizler inşaat dilinde çimento, fizik dilinde katalizör, elektrik dilinde ise ülkenin sigortasıyız sizlerle birlikte olmaktan mutluyuz şeklinde konuşmasını sürdürdü.

Gecede derneğimizin eski yönetim kurulu üyesi ADD eski başkanı Doç. Fevzi ENGİN İzzet Baysal, Üniversitesi öğretim görevlisi yine önceden Hopa da görev yapmış Jandarma Komutanı Binbaşı Dursun AKTAŞ ve Tugay'da görevli Albay Mehmet İNAN, Arhavi'de görev yapmış Kdz. Ereğlisi Askerlik Şube Başkanı Yüzbaşı Zafer ŞEN katıldılar.

Akçakoca, Bartın, Devrek, Gökçebey ve Hisarönü İlçe ve Beldelerinden çok sayıda Artvinliler katıldılar ve geceyi tutumla neşelendirdiler.

Türk–Gürcü Eğitim ve Kültür Vakfı Çalışmaları

15.06.2001 tarihinde yönetim kurulu toplanmış ve aşağıdaki gelişmeleri değerlendirmiştir.

1. Doç. Dr. İsmet Dindar'ın koordinatörlüğünde Vakfın öncülüğünde Gürcüstan'dan on doktor Antalya'da Tıp Kongresine katıldılar. 12-16 Haziran akşamı Acarkent Colisseum'da kendileri için akşam yemeği verildi.

2. Doç. Dr. Mine Kadıroğlu'nun "Kuzeydoğu Anadolu Orta Çağ Gürcü Mimarisi" araştırmaları için vakfımız sponsorluğu kabul etti. 1-15 Temmuz tarihinde 6 kişilik bir ekiple M. Kadir Artvin ve çevresinde çalışmalara başlayacaktır.

3. Gürcü yazar Mihell Svanidze'nin "Türkiye'deki Gürcüler" adlı kitabı Türkçe'ye çevrildi. 1856 dan günümüze Gürcüstan'dan Türkiye'ye göçü inceleyen eser Türkiye'deki Gürcü vatandaşlarımızın merakını önemli ölçüde giderecek.

4. Prof. Şusana Putkaradze, Gürcü Katolik Kilise Vakfındaki Kütüphanede Gürcü eserleri tasnif için çalışmalara başlıyor. Bu eserleri vakıf imkanları ile Türkçe'ye çevrildiğinde yakın tarihimiz hakkında herşeyi öğrenme imkanı doğacaktır.

5. Gürcüstan'dan Türkiye'deki turistik tesislerde staj yapmak amacı ile 24 turizm öğrencisi geldi. 20 Haziran - 20 Ağustos arasında staj devam edecektir.

Stajyer öğrenciler aşağıdaki otellerde staj yapacaklardır.

Salıma Tatlı Köyü – Antalya 7 öğrenci
Hotel Perissia Side – Antalya 3 öğrenci
Hotel Conrad – İstanbul 3 öğrenci
Kapadokya Turistik Otelcilik
İşletmeler Derneği .... 16 öğrenci
Villa Datça – Apart – Datça 5 öğrenci

Bu faaliyetle Türkiye–Gürcüstan arasında turizm alanında önemli bir başlangıcı vakıf olarak sunuyoruz. (Yazı: Mevlüt Artvinli)

Gürcüce Dil Kursları

Eduard Şevardnazde Türkiye-Gürcüstan Dostluk ve Dayanışma Vakfı'nın Ankara'da vakıf merkezinde 20 Ekim 2000 tarihinde açtığı Gürcüce Dil Kursu 20 Haziran 2001 tarihinde sona erdi ve kursu bitirenlere kurs sertifikaları verildi.

Gürcüce Dil Kursu Öğrencileri Sertifikalarını Alırken

Kurs öğretmenliğini Giorgi Surdia, Lela Gaçeciladze ve Marekh Gotsadze üstlendiler.

Ekim 2001'de Gürcüce kursuna yeniden başlanacaktır. İlgilenenlerin 0213 – 435 68 88 nolu telefona müracaatları rica olunur.

Çveneburi Dergisi Bütün Dünya'ya Dağıtılmaya Başlandı

Çveneburi Kültürel Dergisi'ne dünyanın her yerinden abone olma imkânı yaratıldı. Dünyanın en

büyük kargo şirketi DHL ile abonelere gönderilen dergiler için aşağıdaki ücretler uygulanacaktır.

	$	DM
Avrupa	25.-	50.-
Amerika	30.-	60.-
Diğer	35.-	70.-

Abone olmak isteyenler veya yurtdışında tanıdığım dergiye abone yapmak isteyenler aşağıdaki telfaks no/e mail'e başvurabilirler.

ABONET
Tel : (0212) 222 83 32 – 222 72 06
Faks: (0212) 222 27 10
email : abonet@abonet.net
www.abonet.net

Gürcü ve Artvin Müziği Çalışmaları

Artvin'li iki Gürcü sanatçıdan yeni çalışmalar ürününü verdi ve iki yeni müzik kaseti dinleyicilerin beğenisine sunuldu.

Akordeonuyla Özcan Gümüş'ün "Artvin Ezgileri" adlı yeni çalışmasında şu eserleri dinleyebilirsiniz.

Şavşat Sarması
Düzhoron, Borçka Ilemşin, Koçeri
Gürcü Barı
Nani Nani Deli Horon
Sarı Çiçek
İmerhev Barı
Vazrlya, Cilveloy, Atabarı
Meydancık Karşılaması
Yamadan Gel, Artvin Sarması
Artvin Kız Horonu
Karabağ, Şamşalalıo

Mehmet Yılmaz'ın hazırladığı yeni çalışmasının adı ise "Artvin Yayla Esintileri" olup kasette şu türküler yer almaktadır.

Dinananay	Çift Jandarma
Yol Havası	Barı Serî
İmerhev Barı (Batum Kalesi)	Gilloy
Tuntulun Kızı	Ellya Gogo
Ağıtlar	Ehlocan

Bu iki çalışmanın dışında Gürcü müziği sanatçısı Bayar Şahin'in daha önce plyasaya çıkan "Horona Çağrı" ve "Rüzgâra" adlı kaset ve CD'lerin yeni baskıları yapılarak tekrar dinleyicilere sunuldu.

Gerek Özcan Gümüş ve Mehmet Yılmaz'ın ve gerekse Bayar Şahin'in çalışmalarını aşağıdaki adresten temin edebilirsiniz.

BAYŞALI MÜZİK
İnönü Mahallesi, 28/2 Sokak, No:6 Kat 3
BAĞCILAR–İSTANBULTel:634 47 20/46160 66

Koçbayır Köyü Gecesi Yapıldı

Derginizin kurucusu Ahmet Özkan (Melaşvilli)'ın köyü Koçbayır, geleneksel Gürcü gecesinin ikincisini 30 Haziran'da İstanbul'da kutladı. Koçbayır Kö-

Gecede Gürcü Dansları'ndan Bir Sahne

yünü Yaşatma ve Güzelleştirme Derneği'nin Bakırköy Uzungöl Restaurant'ta düzenlediği gecede Gürcü müziği ve halk oyunları eşliğinde Gürcü yemekleri yenildi.

Akordeon'da Gürcü Müziği Süzülüyor

Gürcü Ressamın Sergisi

Genç kuşak Gürcü ressamlardan Levan Şakarulİ İstanbul The Marmara Otel'inde kişisel sergi açtı. Mayıs ayında açılan dergi bir ay süre ile konukların beğenisini kazandı.

Sharatyn Topluluğu İstanbul'da

Gürcüstan'ın Abhazya Bölgesi'nin Abhaz folklor oyunlarını sergilemek üzere Sharatyn Halk Dansları Topluluğu İstanbul'a geldi. Boğaziçi Festivali çerçevesinde 19-20 Haziran günleri iki konser sunan topluluk büyük ilgi gördü.

Gürcü Piyanist Mikheil Çumburidze'nin Konseri

1952 doğumlu olan ve 4 yaşında piyano eğitimi almaya başlayan Mikheil Çumburidze 30 Nisan 2001 tarihinde VKV Koç Özel Lisesi, İstanbul'da piyano resitali verdi.

Kendisi uzun yıllar profesör ünvanı ile Gürcüstan Devlet Üniversitesi'nde Müzik Bölümü başkanlığı yaptı.

Eşref Yılmaz'ın "Çocuklar da Yazar" Adlı Kitabı Yayınlandı

Çevreburi Dergisi yayın kurulu üyesi olan emekli Türkçe öğretmeni Eşref Yılmaz öğretmenlik yıllarında öğrencilerl ile olan iletişiminden doğan

güzel bir kitap yayınladı. "Çocuklar da Yazar" adını taşıyan kitapta ayrıca iki güzel şiir de yer almaktadır. Kitabı edinmek isteyenler Eşref Yılmaz'la 0532 – 493 12 61 numaralı telefonla görüşebilirler.

İstanbul'da Gürcü-Abbaz Görüşmeleri Başladı

Gürcüstan'da mevcut Gürcü-Abhaz anlaşmazlığına Türkiye'de katkıda bulunmak üzere Marmara depreminden önce dört kez yapılan ve deprem nedeniyle iki yıla yakın süredir ara verilen Türkiye'li Abhaz ve Gürcü temsilcilerin görüşmeleri farklı bir platformda ve farklı katılımcılarla yeniden başladı.

Türk-Gürcü Eğitim ve Kültür Vakfı yönetim kurulu üyeleri ile Kafkas–Abhaz Dayanışma Komitesi üyeleri arasında yapılan görüşmelerin ilki 14 Mayıs'ta İstanbul'da Colliseum-Acarkent'te, ikincisi ise 15 Haziran 2001'de İstanbul Dostluk Klubünde gerçekleştirildi.

Toplantıya aşağıdaki kişiler katılmış bulunmaktadır.

Abhaz Tarafı:

Enver Kaplan : Birleşik Kafkas Konseyi Başkanı

İrfan Argun: Kafkas-Abhaz Dayanışma Komitesi Başkanı

Dr. Cemalettin Ümit: Kafkas-Abhaz Dayanışma Komitesi Eski Başkanı

Muhittin Ünal: Kaf.–Der. Başkanı

Yurdaer Ersan: Üye

Av. Recep Yılmaz: Üye

Ardaşcn Kobaş : Üye

Sezai Babakuş : Üye

(Mehmet Yılmaz, Bülent Özbelli, Vladimir Auzba).

Gürcü Tarafı:

Nihat Gökyiğit : Türk-Gürcü Eğitim ve Kültür Vakfı Başkanı

İsmet Acar :Vakıf Başkan Yardımcısı

Simon Zazadze : Türk-Gürcü Eğitim Kültür Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi

Şinasi Kuş: Yönetim Kurulu Üyesi

Habil Küçük: Yönetim Kurulu Üyesi

İsmail Hakkı Yılmaz: Yönetim Kurulu Üyesi

Dr. İsmet Dindar: Yönetim Kurulu Üyesi

Mevlüt Artvinli: Genel Müdür

Prof. Süleyman Uludağ: Uludağ Üniversitesi Öğretim Üyesi

Sami Seçkin: Emekli Vali

(Şuşana Putkaradze)

Parantez içindekiler 15 Haziran'daki toplantıya katılmışlardır.

Her iki toplantıda çok olumlu görüşmeler yapılmış ve bundan sonra toplantıların gerçekleştirilmesi koordinatörlüğüne Mevlüt Artvinli ve Sezai Babakuş görevlendirilmiştir.

(Haber: Mevlüt Artvinli)

Azınlık Hakları Toplantısı

İstanbul Barosu ile Heinrich Böll Vakfı tarafından ortaklaşa düzenlenen Azınlık Hakları Toplantısı 08-09 Haziran'da İstanbul'da yapıldı. Dergimizin de davetli olduğu toplantıda Türkiye'de ve Avrupa'da mevcut azınlık hakları konuları tartışılmıştır. Gerek yasalar ve gerekse mevcut durum karşısında insan haklarının iyileştirilmesi ile azınlık haklarında da önemli ilerlemeler kaydedebileceği vurgulandı.

İnegöl Gürcü Derneği'nin "Piknik ve Folklor Şöleni" Coşkuyla Kutlandı

T.C. Kültür Bakanlığı katkıları ile gerçekleştirilen ve İnegöl Kafkas Folklor ve Kültür Derneği ile Çayhca Köyü Muhtarlığı tarafından ortaklaşa düzenlenen "Geleneksel 1. Piknik ve Folklor Şöleni" 01 Temmuz 2001 tarihinde İnegöl'ün Çayhca (Bataklı) Köyü'nde gerçekleştirildi.

Kalabalık bir halk kitlesinin katıldığı şölende çevreburi, mülki, idari ve politik çevreden çok miktarda ünlü isim hazır bulunmuştur. Gürcü müziği, Gürcü şarkıları ve oyunlarının oynandığı şölende Gürcü içecek ve yemeklerinden de bolca tadıldı.

Çayhca köyü, İnegöl'ün güney batısında, ilçe merkezine 15 Km. uzaklıktadır. İnayet, Gülbahçe, Paşaören ve Süle köyleri ile komşudur.

Çayhca, Gürcüstan'ın Hula ve Horcum kazalarının çeşitli bölgelerinden gelenler tarafından 1880-1882 yıllarında kurulmuş Gürcü köyüdür. 1927 yı-

lında 155 nüfusu bulunan köyde bugün itibariyle 162 kişi yaşamaktadır. II. Abdülhamit döneminde kurulmuş olan köyün ilk ismi Mürevvet, 1964 yılında Çaylıca olarak değiştirilmiştir.

BASINDAN

Kafkaslara Türk Gücü

Türkiye ile Gürcüstan arasındaki varılan bir anlaşmayla, Türk savaş uçakları Kafkasya'da inebilecekleri bir askeri üsse kavuştu.

Gürcüstan Savunma Bakan Yardımcısı Gela Bejuaşvili, iki ülke arasında yapılan anlaşmayla ilgili olarak dün parlamentoya bilgi verdi.

İnterfaks Ajansı'nın haberine göre, anlaşma Türk savaş uçaklarının Gürcüstan'ın başkenti Tbilisi'nin 30 kilometre yakınında bulunan Marneuli Üssü'nü kullanabilmesine olanak sağlıyor.

Milliyet 29/03/2001

Azerbaycan Doğalgaz Planını Gürcistan'a Sundu

Hazar Denizi Şahdeniz yatağındaki doğalgazı Türkiye'ye ihraç etmeye hazırlanan Azerbaycan, boru hattının geçeceği Gürcistan'a ilgili anlaşmayı sundu. Azerbaycan'ın Türkiye'ye, 2004-2018 yılları arasında 79.7 milyon metreküp doğalgaz ihraç etmesi planlanıyor. Doğalgaz, Azerbaycan-Gürcistan-Türkiye arasında oluşturulacak ve Erzurum'a dek uzanacak 900 kilometrelik bir boru hattı üzerinden ihraç edilecek.

Finansal Forum, 31/03/2001

Moskova Eski Emperyalizmine Dönmek İstiyor

Etnik tartışmalar ve keskin Sovyetler sonrası ekonomik krizleriyle küçük ve dağlık bir ülke olan Gürcistan stratejik bir pozisyona sahip. Rusya, Gürcistan ve Kafkasya'nın nüfuz bölgesi olması gerektiğine karar verdi.

Ruslar, bu kararı, Gürcistan yakınlarındaki Çeçenistan'da çıkan çatışmalara ve bölgenin daha fazla istikrarsızlığa yuvarlanma riskine işaret ederek haklı çıkartmaya çalışıyor.

Ayrıca bir de petrol siyasetleri var. Gürcistan'ın kendisi üretici değil, ancak komşusu Azerbaycan ve öte taraftaki Hazar Denizi, Kazakistan ve Türkmenistan'ın muazzam miktarlarda petrol ve doğal gazı var.

Gürcistan, Azerbaycan ve Orta Asya devletlerinin Rusya'dan bağımsızlıklarını kazanması sadece 10 yıl önce gerçekleşti. Ancak resmi bağımsızlık ancak bir yere kadar gidiyor. Bunun gerçek bir anlam kazanabilmesi için ve kalıcı olabilmesi için- ekonomik ve siyasi esnekliğin de kazanılması gerekir.

En değerli mallarını sadece tek bir hattan ihraç etmek durumuyla karşı karşıya kalan bu ülkelerin bağımsızlığı, bu hattı kontrol edene bağlı olacak.

Ve o kontrolü ele tutan ülke Rusya. Bu mutlaka kötü bir şey değil–"yakındaki yabancı ülkeler" diye tanımladıkları eski Sovyet cumhuriyetlerine bağımsızlıkları hiçbir zaman verilmemeliydi" diye, düşünerek, bu bölgelerin Rusya tarafından kontrol edilmesinin "doğal" olduğuna inanan Moskova'da yerleşik bazı liderler olmasaydı. Dolayısıyla, Moskova'nın ihracat hattı tekelini kullanarak bu bölgedeki ülkelerin bağımsızlıklarını sınırlamaya iten şey, sadece Rusya'nın bu bölgeyi düşman ülkelere karşı bir tampon bölge olarak kullanma, veya Rusya'nın petrol kaynaklarının denetleme arzusu değil. Rusya'nın Sovyet emperyalizminin bittiğini kabul etmekte yavaş davranması bu bölgedeki yeni ülkeleri riske atıyor.

Gürcistan, bu riske karşı uluslararası sigorta poliçesinin kritik bir parçasını oluşturuyor. Batılı ve yerel petrol şirketlerinden oluşan bir konsorsiyum, alternatif bir petrol hattı incelemesi için 100 milyon dolar para yatırdı. Bu hat, Azerbaycan'ın Hazar limanı ve başkenti olan Bakü'den, Gürcistan aracılığıyla, doğu Türkiye'ye oradan da Akdeniz'deki liman Ceyhan'a uzanıyor.

Tom Grant - The Wall Strett Journal Europe - 02/04/2001

Karadeniz Gücü Kuruldu

Karadeniz'e sahilli olan devletler, bölgesel güvenliğe katkı sağlaması ve kendi aralarındaki dostlık ve iyi ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla, Karadeniz İşbirliği Görev Grubu "Blackseafor" adıyla hazırladıkları anlaşmayı dün imzaladılar.

Türkiye, Bulgaristan, Gürcistan, Rusya, Romanya ve Gürcistan'ın yer aldığı anlaşmanın töreni dün Çırağan Sarayı'nda, Türkiye'nin ev sahipliğinde gerçekleştirildi. Anlaşmaya Türkiye adına Dış işleri Bakanı İsmail Cem imza koydu.

Hürriyet 03/04/2001

NATO Üst Düzey Yetkilileri Gürcüstan'ı Ziyaret Etti

Nato'daki üst düzey yetkilisi Joseph Ralston Gürcüstan Milli Savunma Bakanı David Tevzadze'yi ziyaret etti. İki yetkili Haziran'da Gürcüstan'da 10 ülkeden 1000 askerin katılımıyla gerçekleşecek tatbikatları görüştüler.

Turkish Daily News 06/04/2001

9 Nisan 1989 Anıldı

Rus emperyalizmine karşı çok büyük bir kıtalık tarafından 09 Nisan 1989 tarihinde yapılan gösterileri anmak üzere Rus askerlerince nakledeli tüfeklerle öldürülen 19 kişiyi anmak için Şevardnadze'nin de katıldığı törenler düzenlendi.

Turkish Daily News 10.04.2001

Rus Silahları Gürcüstan'daki Üstcn Ayrılıyor

Tbilisi yakınlarında bulunan Vaziani Rus üssündeki son silahlar ve tıbbi araçlar trenlere yüklenerek üs boşaltıldı. Aynı liste bulunan ağır silahlar geçen yıl üsten götürülmüştü.

Turkish Daily News 12/04/2001

BM Abhazya Sorununun Çözülmesini İstedi

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, Gürcüstan ve ayrılıkçı Abhaz yetkililerini sorunun bir an önce çözülmesi için uyardı.

Turkish Daily News 26/04/2001

Türkiye Gürcüstan'a 2,5m Dolar Verdi

Türkiye Milli Savunma Bakanı Gürcüstan Milli Savunma Bakanlığına 2,5m dolar bibe etti. Bu paranın genel giderleri karşılamak ve barışı koruma giderleri için verildiği belirtildi.

Turkish Daily News 26/04/2001

2010 Hedefi Demokratik Gürcüstan

Gürcüstan'ın gelecek 10 yıl içinde tayin ettiğimiz yönde gelişeceğine inanıyorum. İlk önce ve en önemli olanı Gürcüstan'ın bağımsızlığının sağlamlaştırılması, toprak bütünlüğünün yeniden sağlanması ve ekonomik olarak iyileşmesidir. Gürcüstan istikrarlı, demokratik bir ülke olacaktır ve Kafkasya bölgesinde refahın gelişmesine katkıda bulunacaktır.

Füsun Arsan: Şevardnadze ile Özel Röportaj
Sabah, 05/05/2001

ABD ile Yakın İlişkiler

Şevardnadze radyo konuşmasında ABD Başkanı Bush'tan aldığı mesajda "iki ülke ilişkilerinin daha da geliştirilmesi için kendisinin hazır olduğunu" bildirdiğini açıkladı.

Turkish Daily News 15/05/2001

Rusya: Bakü–Ceyhan'a Katılınız

Dışişleri Bakanlığı'ndan yapılan açıklamada Bakü-Tbilisi-Ceyhan projesiyle ilgili temel mühendislik çalışmalarının tamamlandığı bildirildi. Açıklamada, proje ortağı sekiz şirketin, 15 Mayıs 2001 tarihinde Bakü'de "Proje Yönlendirme Komitesi" konulu bir toplantı yaptığı, projenin altı aydır devam eden temel mühendislik çalışması sonuçlarını olumlu olarak değerlendirdiği ve projenin bir sonraki aşaması olan detaylı mühendislik çalışmalarının başlatılmasını yönetim kurullarına önermeyi kararlaştırdığı belirtildi.

Rusya Türkiye'ye, Bakü-Tbilisi-Ceyhan petrol boru hattının inşaatına katılmaya hazır olduğunu, bunun için siyasi ön şart ileri sürmeyeceğini bildirdi. "Türkiye-Rusya Ekonomik İlişkilerinin Geleceği" başlıklı seminerde konuşan Rus Dışişleri Bakan Yardımcısı İvan İvanov, Bakü-Ceyhan hattına karşı olmadıklarını söylerken, "Biz sadece hattın ekonomik olacağına inanmıyoruz" dedi.

Rus inşaat firmalarının da projeye katılabileceğini kaydeden İvanov, "Maalesef inşaatta ihale süresi bir ay olarak ilan edildi, firmalarımız hazırlık yapamaz. En büyük firmamız inşaata katılmaya hazır. Siyasi şartda ileri sürmeyeceğiz" diye konuştu. Diplomatik kaynaklara göre, Türkiye'de bu ülkeyi ihaleye katılmaya davet etti. İvanov ayrıca Türkiye'ye sevk edilecek doğalgaz miktarını yeni projelerle artırmaya hazır olduklarını belirtti.

Cumhuriyet 19.05.2001 / 24.05.2001
Radikal 24.05.2001 – Finansal Forum 24.05.2001

Gürcüstan'da Bazı Askerlerin İsyanı

Gürcüstan, Sovyetler'in çökmesiyle elde ettiği bağımsızlığının 10'uncu yıldönümünü dün buruk şekilde kutladı. Önceki gün 400 kadar askerin paralarını alamadıkları için isyan edip, araya Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze girene kadar geri adım atmamasıyla gerilimli saatler yaşanan ülkede dün de gösteriler oldu. Milliyetçi gruplar polisle çatıştı, biri ağır olmak üzere 15 polis yaralandı. Göstericilerin 1992'de devrilen ve koltuğunu Şevardnadze'ye kaptıran ilk devlet başkanı Zviad Gamsahurdiya taraftarları olduğu bildirildi. Ekonomik kriz nedeniyle resmi geçit de iptal edildi.

Akit, Radikal, Akşam, Zaman, Finansal Forum, 27.05.2001 / 28.05.2001 / 29.05.2001

Kafkasya Dörtlüsü Elbirliği Edecek

Rusya, Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcüstan liderlerinin Beyaz Rusya'da yaptığı zirvede kabul edilen bildiriyle, bölgeyle ilgili sorunlarda ana rolün yine bölge ülkelerine düştüğü ilan edildi. Bildiride Kafkasya'daki çatışmaların çözümü yolunda uluslararası mekanizmaların da kullanılmasının önemi vurgulandı. Rus lideri Putin ise Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki Dağlık Karabağ sorununun çözümü için arabuluculuk çabalarını artıracağını söyledi.

Finansal Forum ve Radikal 02.06.2001

Fırtına Vadisi İçin Fırtınalı Tartışma

Doğu Karadeniz Sahil Yolu Projesi ve dünyada koruma altına alınan 200 bölgeden biri olan Çamlıhemşin Fırtına Vadisi'nde yapımı süren Dilek Güroluk Hidroelektrik Santrali'yle ilgili tartışmalar dinmek bilmiyor. Kamuoyunun büyük tepkisine neden olan santralin, Türkiye'nin dünya mirası ve çevre konusunda imzaladığı uluslararası anlaşmalara da aykırı olduğu belirtildi.

Fırtına Vadisi İçin İstanbul'da "fırtınalı" tartışma yaşandı. Ardeşenliler Kültür ve Dayanışma Der-

neği'nce Tarık Zafer Tunaya Kültür Merkezi'nde düzenlenen "Doğu Karadeniz'in Çevre Sorunları ve Mevcut Doğal Kaynakların Yönetimi" konulu panelde konuşan Rize'nin Ardeşen İlçesi Belediye Başkanı İmdat Sütlüoğlu, doğanın elektrik üretimi gibi nedenlerle tahrip edilmesinin yanlış olduğunu belirtti. Sütlüoğlu, "Bir dünya mirası olanı Fırtına Vadisi'nin değerini bilmiyor ve mirasyedi gibi davranıyoruz" dedi.

Cumhuriyet 14.06.2001

Kars-Tbilisi Demiryolu Tek Hata İndi

Ulaştırma Bakanlığı'na bağlı Devlet Limanları ve Hava Meydanları İnşaatı Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen Kars-Tbilisi demiryolu yapım projesinde, kapsamı değişikliğine gidilmesi benimsendi. İki ülke arasında Mayıs ayında yapılan görüşmelerde Türkiye ile Gürcistan arasında daha önce çift hat olarak yapımı planlanan demiryolu, tek hat olarak yeniden projelendirilecek. 600 milyon dolara mal olacak demiryolunun Türkiye'deki 92.5 kilometrelik kısmı Mezra-Aktaş kesimi arasında yapılacak.

Finansal Forum 18.06.2001

BP: Türkiye Anahtar Ülke

Tbilisi–Ceyhan Boru Hattı'nı inşa edecek olan konsorsiyumun ve projenin en büyük ortağı BP'nin Başkanı Sir John Browne, tüm kuşku ve kaygıların yersiz olduğunu belirterek, "Biz bu projenin gerçekleşmesini istiyoruz" dedi. Browne, Ceyhan Boru Hattı'nın Boğazlar'ın yükünü azaltacağını ve Şah Deniz Gazı Projesi'nin Türkiye ve Avrupa ülkelerinin enerji ihtiyacını karşılayacağını söyledi. "Üç Denizin Öyküsü" adlı konferans için İstanbul'a gelen BP Grubu Başkanı Sir John Browne, 150 milyon dolarlık ayrıntılı mühendislik çalışmalarının başlatıldığını ve hatta beslenecek yeterli petrol rezervi bulunduğunu belirtti. Türkiye'nin katkılarıyla projenin önünün açıldığını söyleyen Browne, "Artık dönülmez noktaya gelindi" dedi.

Hattın inşasına 2002'de başlamayı ve 2005'te ilk petrolün Ceyhan'a akmasını hedeflediklerini belirten Browne, Bakü-Tbilisi-Ceyhan hattına ilave edilecek her varil petrolün, Boğazlar'daki trafiğin azaltılması açısından büyük önem taşıdığını söyledi.

Sir John Browne, önümüzdeki beş yıl içinde bölgede yapılacak yatırımın yaklaşık 13 milyar dolar olacağını açıkladı ve bu yatırımın bölgenin ekonomisine büyük değer katacağına inandığını belirtti.

Hürriyet – Milliyet 21.06.2001

Lazeburi

Kurumsal donanımı, ekibi, zamanı, olanakları gerektiren sıkıcı çalışmasını, tarama, araştırma ve derlemeyi gönüllü olarak yürütüyor Topaloğlu. 1997'de yayımlanan Heyamo albümü, bunun ilk adımıydı. İki CD'lik yeni çalışması Lazeburi ise Karadeniz-Laz müziği alanında devasa bir adım niteliğinde.

Daha önce plağa, makara bantlara ve kasetlere kaydedilen otantik parçalardan özenli bir derleme yapılmış. Bunun yanında Topaloğlu kendisi de 1998-2000 döneminde Fırtına Vadisi'ni taramış, köylerde artık nesli tükenmek üzere olan kaynak kişilerden kayıtlar yapmış. İkinci CD'de buntara yer veriyor. Kısaca toplu bir arşiv ve derleme örneği çıkıyor karşımıza Lazeburi'de.

Lazeburi'deki kayıtları dinledikten sonra, "tız" takıltılı bir parçayı duymayı içiniz kaldırır mı bilmem. Gerçi onlar hep olacak, Heyamo ya da Lazeburi gibi örnekler, Birol Topaloğlu gibi isimlerse hep nadiren karşımıza çıkacak.

Topaloğlu'nun yürütüğü gönüllü-zorunlu çalışmanın, worldmusic sevdasıyla yerel ve etnik köklerimize merak salanlara bir şey söyleyeceğini de sanmam.

Zeki Coşkun, Radikal 23.06.2001

Gürcistan, Rus Üslerinin Tasfiyesi İçin Türkiye'den Yardım İstedi

Milli Savunma Bakanı Sabahattin Çakmakoğlu Gürcistan'a yaptığı seyahatte Şevardnadze ve meslektaşı Gürcistan Savunma Bakanı David Tevzadze ile görüştü. Görüşmelerde iki komşu ve dost ülke arasında askeri işbirliğinin geliştirilmesi ve bölgenin istikrara kavuşturulması konuları değerlendirildi.

Görüşmelerde, Gürcistan Savunma Bakanı, Gürcistan'ın Abhazya Bölgesinde bulunan Gudauta şehrindeki Rus askeri üssünün boşaltılması konusunda Türkiye'den yardım istedi. Rusya bu üssü 1 Temmuz 2001 tarihine kadar boşaltacağı konusunda İstanbul'da Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Toplantısı'nda imza atmıştı. Rusya herkesin güleceği bir gerekçe ile "Abhaz ayrımcıların ablukası yüzünden" üssü boşaltmadığını ileri sürmektedir.

Turkish Daily News 05.07.2001

Abhazya Rus Mandası Gibi

Kafkasya İstikrar Paktı oluşturulması için teklif hazırlayan AB'nin SSCB ve Rusya eski Büyükelçisi Michael Emerson, Kafkasya'da istikrarın sağlanması için "üç kriziin" çözülmesinin şart olduğunu söyledi.

Halen Brüksel'deki Avrupa Politikaları Araştırma Merkezi'nde (CEPS) kıdemli uzman olarak görev yapan Emerson, Karabağ, Abhazya ve Osetya krizlerinin çözümünün Güney Kafkasya'da sağlanacak istikrarın ön şartı olduğunu söylüyor.

"Rusya, Abhazya'yı manda devleti" gibi yönetiyor. Gerçekte, ilhak etmiş durumda." tespitinde bulunan Emerson, "Abhazya'da Rus para birimi Ruble kullanılıyor. Abhazlar, vizesiz Rusya'ya girebiliyor; ancak Gürcü vatandaşları vizesiz giremiyor. Rusya'nın Abhazya'daki askeri üsleri hem Abhazları koruyor, hem de Gürcistan'ın buralara operasyon yapmasını engelliyor." şeklinde konuşuyor.

"Rusya, bölge barışı ve istikrarının kendi çıkarına da olduğu konusunda ikna edilmeli." diyen Emerson, Abhazya'da krizin ancak bu şekilde çözülmesinin mümkün olabileceğini kaydediyor. Emerson, Rusya'nın 1999 AGİT Zirvesin'de Gürcistan'daki üsleri 2001 yılı içerisinde boşaltacağına dair taahhütte bulunduğunu da hatırlatıyor.

Zaman Gazetesi 06.07.2001

www.abonet.net

1 aydan 12 aya kadar değişen dergi aboneliği...
Üstelik ücretsiz, adrese teslim.

Yalnız internetten değil telefonla da sipariş verebilirsiniz. Tel: 0212 210 01 10

www.kitapciamca.com

Çocuklar için yüzlerce kitap...
Üstelik ücretsiz, adrese teslim.

Yalnız internetten değil telefonla da sipariş verebilirsiniz. Tel: 0212 210 01 10

www.kitapdeposu.com

Arayıp bulamadığınız tüm kitaplar...
Üstelik ücretsiz, adrese teslim.

Yalnız internetten değil telefonla da sipariş verebilirsiniz. Tel: 0212 210 01 10

www.derskitabi.net

Bütün ders kitapları...
Üstelik ücretsiz, adrese teslim.

Yalnız internetten değil telefonla da sipariş verebilirsiniz. Tel: 0212 210 01 10

DEMİRKOL ULUSLARARASI NAKLİYAT VE DIŞ TİCARET LTD. ŞTİ.

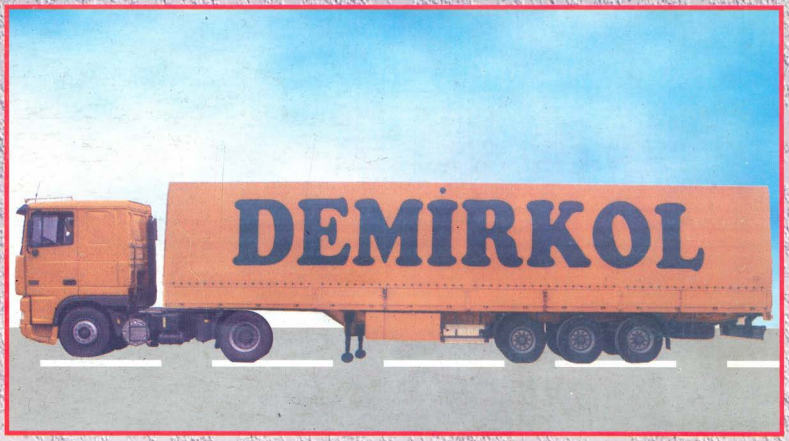

KAFKASYA HATTININ EN ÜCRA KÖŞESİNE SINIRSIZ ve GARANTİLİ TAŞIMA HİZMETİ

MERKEZ OFİS:
Tevfik Fikret Caddesi
Taç İş Merkezi No:2 Kat 1
ŞİRİNEVLER / İSTANBUL
Tel.: (0212) 555 19 18 / 89
Tel.: (0212) 555 20 16 / 86
Tel.: (0212) 555 21 46

ŞUBE AKSARAY::
Küçüklanga Caddesi
Emniyet Oto Parkı İçi No:31
AKSARAY / İSTANBUL
Tel.: (0212) 588 25 92
Tel.: (0212) 588 26 99

ŞUBE HOPA::
Hopa İş Merkezi Kat 2
No.: 91
HOPA / ARTVİN
Tel.: (0466) 351 73 80